

urbanit

mobilitet

territorium

land use

gränssnitt och konfigurationer – syntax mellan stadens nät

examensarbete chalmers tekniska högskola arkitektur 2002

silvia v. orrego briceño

urbanit

mobilitet

territorium

Chalmers tekniska högskola
Examensarbete vid Chalmers Arkitektur
English title: *Interfaces and configurations – syntax between city networks*
Examination 2002-09-12

CHALMERS

Interfaces and configurations – syntax between city networks

Silvia V. Orrego Briceño

Department of Architecture

Chalmers University of Technology

Abstract

This thesis is dealing with peoples' use of space through their patterns of movement and pointing out the importance of accessibility and presence within the city networks (structures). The theoretical approach for the understanding of architectural space lay in Space Syntax Analysis, a configured and analytical theory of architecture, proposed in *Space is the Machine*, Hillier B. (1996) and *The Social Logic of Space*, Hillier B. and Hanson J. (1984).

The thesis is attempting to investigate, by elaborating with a matrix- model, interfaces and configurations as syntax embedded in cities' networks using a system of concepts. The concepts are taken from conceptions of urbanity, from land art and the situationist movement, here modelled to be "player/ agent" in the matrix.

The thesis is concretized as a web-structure adapted to the model of networks and configurations in the approach of this work. The interfaces being emerged, or generated by the matrix, are situations between the manifestation of new digital technologies and media taking place simultaneously in the physical built-up space, as well as in the "virtual" space. The model of the matrix and system of concept are address as spatial relational schemes. These make it possible to establish a process of design and create a tool to analyse and imagine on the scales of the built-up space, the social interaction and accessibility to both the physical and virtual spaces.

The thesis raises the question of intelligibility in the interfaces brought to presence both physically and digitally in the city's network. Suggesting, as

proposed by the theories of space syntax, that intelligibility^{1 2} facilitate people's possibilities to create "natural virtual communities" by pattern of movement, supported by the morphology of space (Hillier, 1996 *Space is the Machine*). As a result, making it possible for people to be co-presence and experience co-awareness in social encounters and in use of public space. In this sense, a dual "virtual" presence of people or individuals in interaction between built and the virtual realm can show a way for an architecture towards a deeper conception and perceptions of space, and by that enhance our own relational assemblage contained by our natural and social cultural bodies moving through space.

Spatial relational schemes generated in the thesis, questions, prerequisites and conditions, are created to break through hierarchies and norms while thinking and imagining ideas/interfaces of the architectural (and social logic) space. The questions and elaborations are described in chapter "analysis/ proposals". These are to be developed further in architectural practice to come. Conclusions mentioned here above and the analytical and theoretical grounds investigated are knowledge to be used in addition to the rich field of architecture theory and practice.

The webpage and the additional rapport containing the text and a guideline to the matrix-model on the webpage is written in Swedish.

Keywords: space syntax, spatial configuration, network, accessibility, urban, virtuality, spatial potential, conditions, situationist.

---

¹ *Intelligibility*, related with space syntax the concept is defined as: "The property of 'intelligibility'... means the degree to which what we can see from the spaces that make up the system." *Space is the Machine* (Hillier, 1996)

examinator

Claes Caldenby

arkitekt, docent, professor
tema arkitekturens teori och historia

handledare

Anna Johanna Klasander

arkitekt, forskarstuderande
tema stadsbyggnad

Björn Klarqvist

tekn. lic. docent, biträdande professor
tema stadsbyggnad

Detta är ett examensarbete som ämnar undersöka människors rörelsemönster i det urbana stadslandskapet och betydelsen av närvaro och tillgänglighet till detta landskap. Idag påverkas människors förflyttningar, rörlighet och därmed tillgänglighet till platser av nya socio-kulturella och ekonomiska kanaler anknutna till IT-technikens digitala media och kommunikationer. Stadslandskapet får därmed en virtuell rumslig sammansättning som påverkar människors förflyttningar och fördelning på ett ”osynligt” sätt. Examensarbetet utgår ifrån ett konfigurativt perspektiv/tänkande. Grunden för teorin finns i Space Syntax Analysis. En rumsligt konfigurativ arkitekturteori.

Valet att bearbeta materialet till en Internet hemsida var något som växte fram av behovet att hitta en form som motsvarade arbetsprocessen. Det vill säga göra närvarande gestalten av ett mönster som sammankopplade olika konstellationer och delar genom att de fanns samtidigt i gränssnittets rum. En form som även möjliggjorde en icke hierarkisk läsning av materialet. Förhoppningsvis en överskådlig sådan. Multimedia producenten Lorena G. Orrego Briceño står för hemsidans webarkitektur och det grafiska snittet. Vi har samarbetat i nätstrukturens upplägg och gränssnittets layout. Hennes arbete är av stor vikt för det här materialet slutliga utformning. Bildmaterialet är eget. Lånade bilder har tjänat som underlag och blivit ”transformerade” till egna framställningar.

Jag vill tacka mina handledare: Anna-Johanna Klasander för hela hennes värdefulla insats, professor Björn Klarqvist som tillsammans med Anna-Johanna bidrog att utkristallisera frågor som har varit ledandet för arbetet. Det utifrån ett material med många och splittrade idéer i början av februari i år. Han stöd till det senare fasen av mina studier här på skolan är av stort värde. Min examinator professor Claes Caldenby för hans öppna bemötande av mitt förslag till examinationsform samt tålamod.

Ett tack till de på skolan som på ett eller annat sätt har bidragit och kommit med insiktsfulla kommentarer och kritik till arbetet genom att diskutera, lyssna och ifrågasätta, såväl lärare som studenter. Ett särskilt tack går till Kiki Christoforidis för att hon med stort engagemang och språklig skicklighet läst igenom mina texter och hjälpt mig att få klarhet i mina tankar och i mitt språk. Aime Hellrand och Matilda Åslin har också diskuterat och språkligt kommenterat texterna, tack. Eventuella brister i arbetet är jag ensam ansvarig för.

Jag tillägnar mitt examensarbete Gloria och Lorena.

FÖRORD		3	A.2.3c	TERRITORIUM - LAND USE
INNEHÅLLSFÖRTECKNING		4	A.2:4 A.2:4a A2.4b A2.4b	LAND USE tillfällighetens tillstånd LAND USE - TERRITORIUM LAND USE - URBANIT LAND USE - MOBILITET, territoriets tillfälliga förlamning
GUIDE hemsida + matrix- och tankemodell			A3.0	SPACE SYNTAX -BEGREPP
INLEDNING		11	A3.1 A3.2 A3.2a A3.3 A3.3 a A3.4 A3.5	konfiguration - del i helheten abstrakta artefakter abstrakta artefaktors lokalisering virtual communities virtual communities - urbaniter axiala kartor integration
DELA KONFIGURATIONER - RUMSLIG OCH ICKERUM				
	SYNTAX	17		
A0.0 INTRO - KONFIGURATIONER - RUMSLIG OCH ICKERUM				
	SYNTAX			
A1.0 KONFIGURATIONER - RUMSLIG OCH ICKERUMSLI SYNTAX			A4.0	FÖRESTÄLLNINGAR- ATT BEFÄSTA EN TANKE OM TILLSTÅND
			OCH	
A1.1 TANKEMODELL				SITUATIONER
			A4.1	en virtuell nomadisk vandring
A2.0 BEGREPP			A4.2	TILLSTÅND OCH SITUATIONER
A2.1 URBANIT- utilitas tillstånd			A4.2a	förslag - navegering
A2.1a URBANIT - MOBILITET				
A2.1b URBANIT - TERRITORIUM, "navigering"			A4.3	SITUATIONISTER
A2.1c URBANIT - LAND USE				
A 2.2 MOBILITET - genererande tillstånd			A4.4	LAND ART
A.2.2a MOBILITET - TERRITORIUM			A4.4a	land art, urbanit upplösningstillstånd och potentialer
A.2.2b MOBILITET- URBANIT				
A2.2c MOBILITET - LAND USE			A4.5	hur skapa egocentriska gator
A2.2c.1 MOBILITET - LAND USE			A4.5a	nätverkssituation
A.2.3 TERRITORIUM- gränssnittets tillstånd			A4.5b	förslag nätverkssituation
A.2.3a TERRITORIUM - URBANIT				
A.2.3b TERRITORIUM - MOBILITET				

DEL B DIGITALA STRUKTUR, SOCIALA OCH VIRTUELLA NÄT

40

B0.0 INTRO – DIGITALA STRUKTUR, SOCIALA OCH VIRTUELLA NÄT

B1.0 DEN SOCIALA NÄTSTRUKTUREN – PLATS-RÖRELSE

B1.0a plats-rum

B1.1 virtuella nät i en stadsstruktur plats-rörelse, tid-rum

B1.1 urbanitets virtuella nät i stadslandskapet tid-rum

B2.0 FENOMEN AV REALTIVITET – PLATS-RÖRELSE

B2.1 samtidighet - tid-rum

B3.1 FÖRESTÄLLNING OM VIRTUELL MOBILITET

B3.1a urbaniteten; digitala rumslandskap

B3.2 informationssamhället -miljöer och artefakter

B3.3 digitalt virtuella rum och urban mobilitet

DEL C KONFIGURATIVA POTENTIALER OCH NÄTSTRUKTUR

47

C0.0 INTRO – KONFIGURATIVA POTENTIALER OCH NÄTSTRUKTUR

C1.0 INTRO – RUMSLIGA NÄTKONFIGURATIONER

C1.1 städer

C1.2 historisk referens

C2.0 INTRO – STUDIE – GÖTEBORG

C2.1 studie - Göteborg - analyser om platser i staden

C2.2 studie - Göteborg- tillstånd situationer

C2.2 analys

C3.1 MELLANRUMMET; VOID

C3.2 stadsupplösning - stadsförglesning

C3.3 periferi

C3.3a materiell periferi

C3.3b periferins konfigurationer

C3.3c periferins integration -relativa centras nätverk

C3.3d analys

C3.3e förslag potential i stadens nätstruktur

C4.0 CENTRALITET – DE GLOBALA SYSTEMENS PARADOX

C5.0 INTRO – TRAFIKNÄTETS RUMSLIGA STRUKTUR

C5.1 rumslig nätverkssystem

C5.2 rumslig distribution av potentialer

C6.0	INTRO – TRAFIKMODELLER OCH NÄTVERK	DEL D	
C6.1	trafikmodeller och nätverk		
C6.1a	tillgänglighets principer - konfigurativa och gravitella		
C6.1b	tillgänglighet enligt trafikprinciper		
C6.2	trafikstrukturer - markanvändningens potential	D0.0	SLUTSATSER OCH KOMMENTARER 63
C7.0	INTRO – KONFIGURATIVA POTENTIAL		
C7.1	rummets konfigurativa potential		
C7.2	Varberg - studie och emperi	FORNOTER	69
C7.2a	axiala kartor - konfigurativa potentialer		

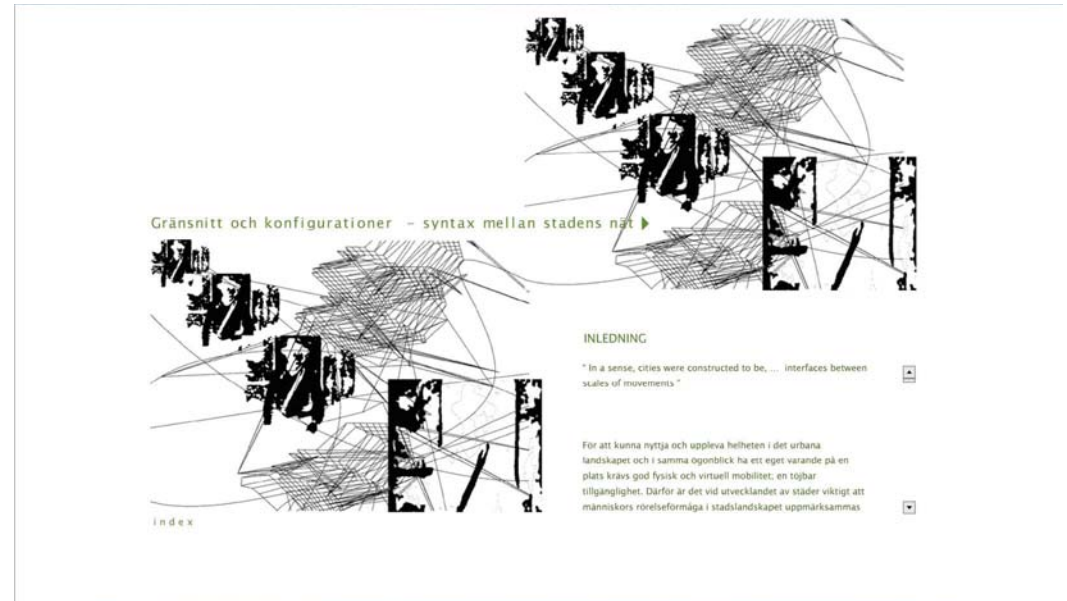
6.0

00:00:00:00

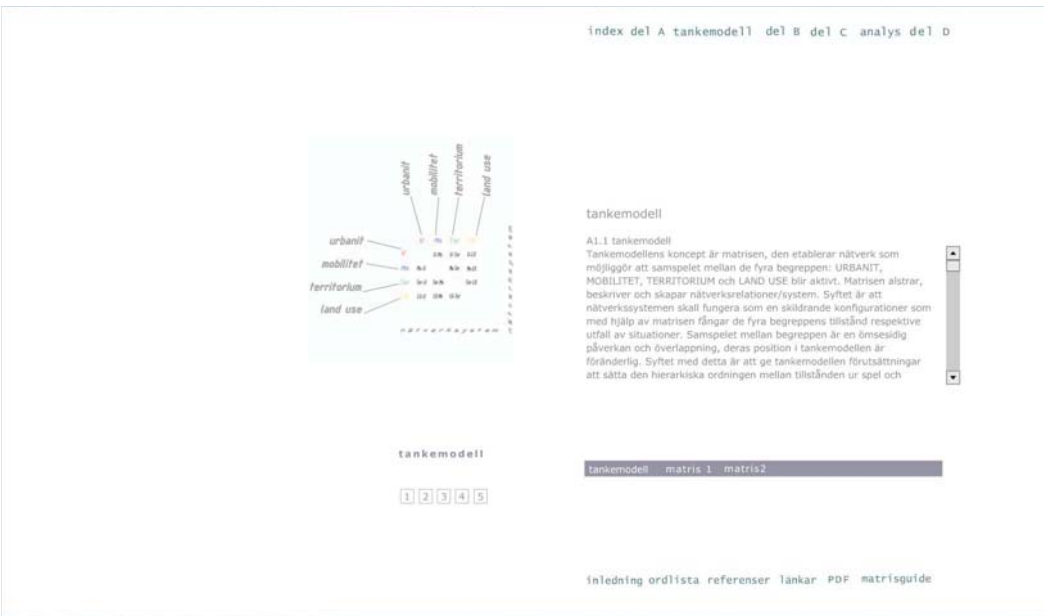

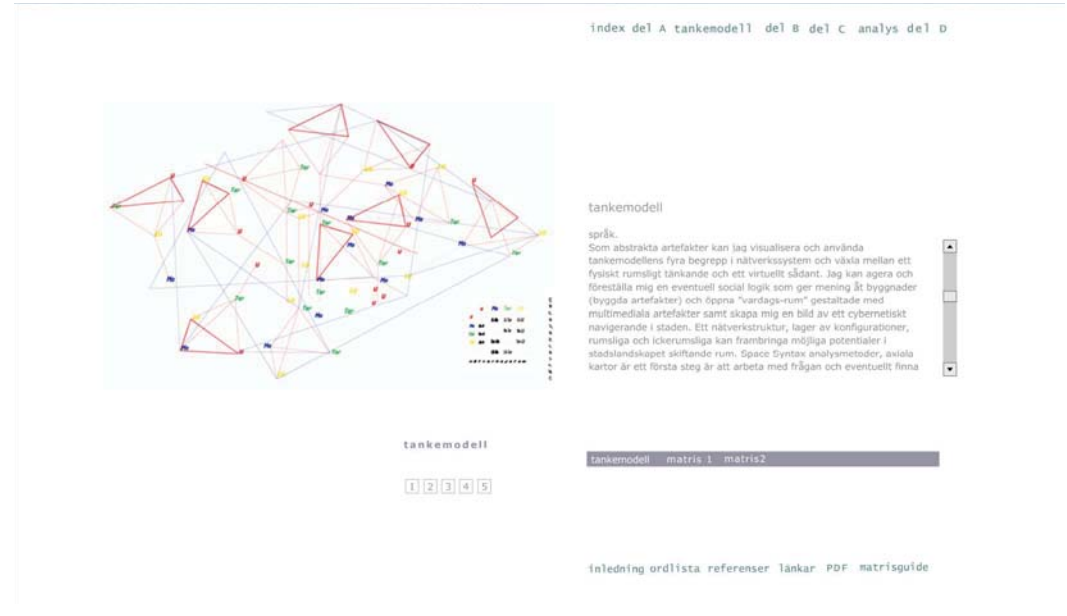
0 start "index" website 1 preface >>>>>>>

2 introduktion >>>>>>>

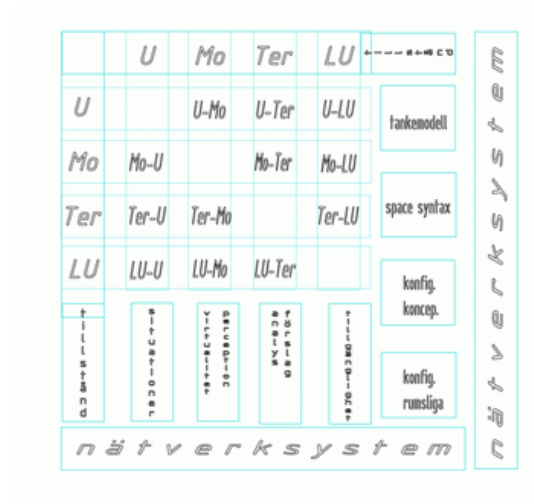

3 navigate with the matrix >>>>>>>

4 navigate with modell as relationals schemes, suggestion start with part A >>>>>>>

matrisindex

tankemodell

- A1.1 tankemodell
- A0.0 intro
- B0.0 intro
- C0.0 intro -konfigurativa potentialer

begrepp

- A2.0 begrepp
- A3.0 SPACE SYNTAX Begrepp

nätverksstruktur

- A1.1 tankemodell
- A2.1a URBANIT -MOBILITET
- A2.1b URBANIT -TERRITORIUM

A4.5a nätverkssituation

- B1.0 den sociala nätstrukturen
- B1.1 virtuella nät i en stadsstruktur
- B3.2 informationssamhället - miljöer och artefakter
- B3.3 digitalt virtuella rum och urban mobilitet
- C3.3c periferins integration
- C5.1 rumslig nätverkssystem
- C7.2 axila kartor - konfigurativa potentialer
- C6.0 intro -trafikmodeller och nätverk
- C7.1 rummets konfigurativa potential

konfigurationer - rumsliga

- A1.0 intro - om det arkitektoniska
- A3.3 virtual communities
- A3.3a virtual communities - urbaniter
- C1.0 intro -rumsliga nätkonfigurationer
- C1.1 städer
- C1.2 historisk referens
- C2.0 intro - studie #1 Göteborg
- C3.1 mellanrummet; void
- C3.2 stadsupplösning - stadsförglesning
- C3.3 periferi
- C3.3b periferins konfigurationer
- C3.3c periferins integration
- C4.0 centralitet - de globala systemens paradox
- C5.0 intro -trafiknätets rumsliga struktur
- C7.0 intro -rummets konfigurativa potential -"city as an object
- C7.1 rummets konfigurativa potential
- C7.1a axiala linjekartor

k o n f i g u r a t i o n e r   k o n c e p t u e l l a

A3.1 Konfiguration -del i helheten

A3.2 Abstrakta artefakter

A3.2a abstrakta artefaktens lokalisering

A.3.3 virtual communities

u r b a n i t

A2.1 URBANIT- utilitas tillstånd

A2.1a URBANIT -MOBILITET

A2.1b URBANIT -TERRITORIUM,

A2.1c URBANIT -LAND USE

A3.3 a virtual communities - urbaniter

A4.4a land art, urbanit

B1.1a urbanitens virtuella nät

B3.1a urbaniteten; digitala rumslandskap

s p a c e   s y n t a x

A 2.2 MOBILITET

A3.1 Konfiguration -del i helheten

A3.2 abstrakta artefakter

A3.3 virtual communities

A3.4 axiella kartor

A3.5 integration

l a n d   u s e

A.2:4 LAND USE tillfällighetens tillstånd

A.2:4a LAND USE -TERRITORIUM

A2.4b LAND USE -MOBILITET, territoriets tillfälliga förlamning

B3.2 informationssamhället- miljöer och artefakter

C3.1 mellanrummet; void

C3.3b periferins konfigurationer

C6.2 trafikstrukturer - markanvändningens potential

m o b i l i t e t

A.2.2a MOBILITET-TERRITORIUM

A.2.2b MOBILITET-URBANIT

A2.2c MOBILITET -LAND USE

A2.2c.1 MO-LU, angeredsbron

A4.2a förslag - navigering

B3.1a urbaniteten; digitala rumslandskap

C3.3a materiell periferi

C6.2b markanvändning - mobilitet

C7.0 intro -rummets konfigurativa potential

C7.1 rummets konfigurativa potential

t e r r i t o r i u m

A.2.3 TERRITORIUM - gränssnittets tillstånd

A.2.3a TERRITORIUM - URBANIT

B1.0 den sociala nätstrukturen

B1.0a plats-rum

B1.1a urbanitens virtuella nät

B2.1 samtidighet -tid-rum

C3.2 stadsupplösning - stadsförglesning

C3.3a materiell periferi

C3.3b periferins konfigurationer

C4.0 centralitet som paradox

f ö r e s t ä l l n i n g a r

A4.0 FÖRESTÄLLNINGAR – tillstånd och situationer

A4.1 en virtuell nomadisk vandring

A4.2a förslag -navigering

B3.1 föreställning om virtuell mobilitet

C2.1 studie- Göteborg – platser i staden

t i l l g ä n g l i g h e t

B1.0 den sociala nätstrukturen

B1.1 virtuella nät i en stadsstruktur

B3.2 informationssamhället – miljöer och artefakter

B3.3 digitalt virtuella rum och urban mobilitet

C1.2 historisk referens

C3.2eförslag potential i stadens nätstruktur

C5.2 rumslig distribution av potentialer

C6.1a tillgänglighets principer – konfigurativa och gravitella

v i r t u a l i t e t p e r c e p t i o n

A4.1 en virtuell nomadisk vandring

A2.2c MOBILITET -LAND USE

A4.2a förslag -navigering

B2.0 fenomen av relativitet – plast-rörelse

B2.1 samtidighet -tid-rum

B3.1a urbaniteten; digitala rumslandskap

B3.2 informationssamhället – miljöer och artefakter

p o t e n t i a l

A2.1c URBANIT -LAND USE

A 2.2 MOBILITET

A2.2c.1 MO-LU, angeredsbron

A2.4b LAND USE-MOBILITET, territoriets tillfällighet

A4.4a land art, urbanit

C3.2e förslag potential i stadens nät

C7.2 axila kartor – konfigurativa potentialer

C5.2 rumslig distribution av potentialer

C6.2 trafikstrukturer – markanvändningens potential

C6.2b markanvändning -mobilitet

C7.1 rummets konfigurativa potential

t i l l s t å n d

A4.2 tillstånd och situationer

A2.4b LAND USE -URBANIT

A4.4 land art

A4.4a land art, urbanit

B2.0 fenomen av relativitet – plast-rörelse

s i t u a t i o n e r

A4.3 situationister

A4.3a förslag -navigering

A4.5a nätverkssituation

A4.5b förslag

C2.1 studie – Göteborg – platser i staden

a n a l y s e r / f ö r s l a g

A4.5 egocentriska gator

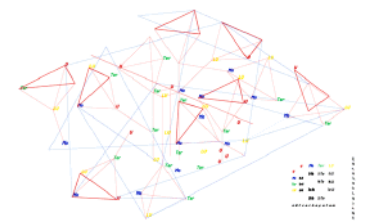
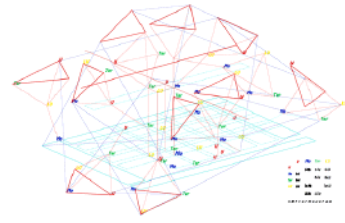
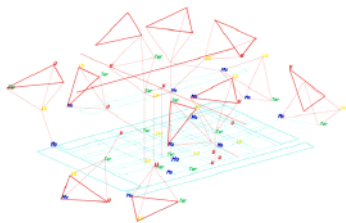
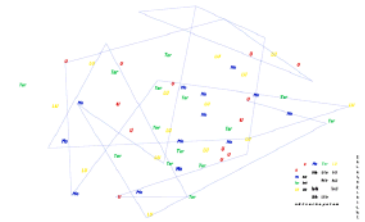
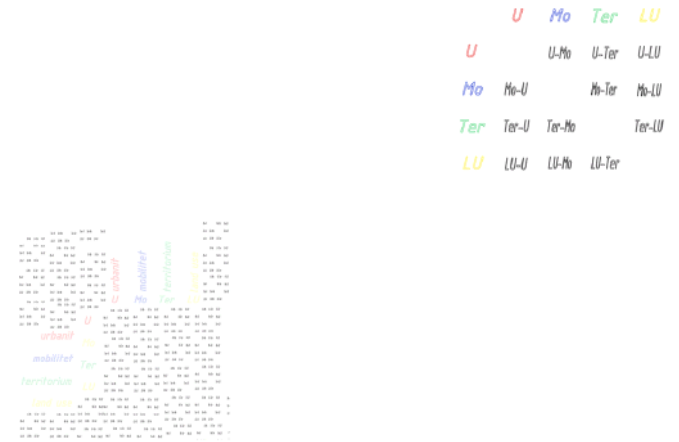
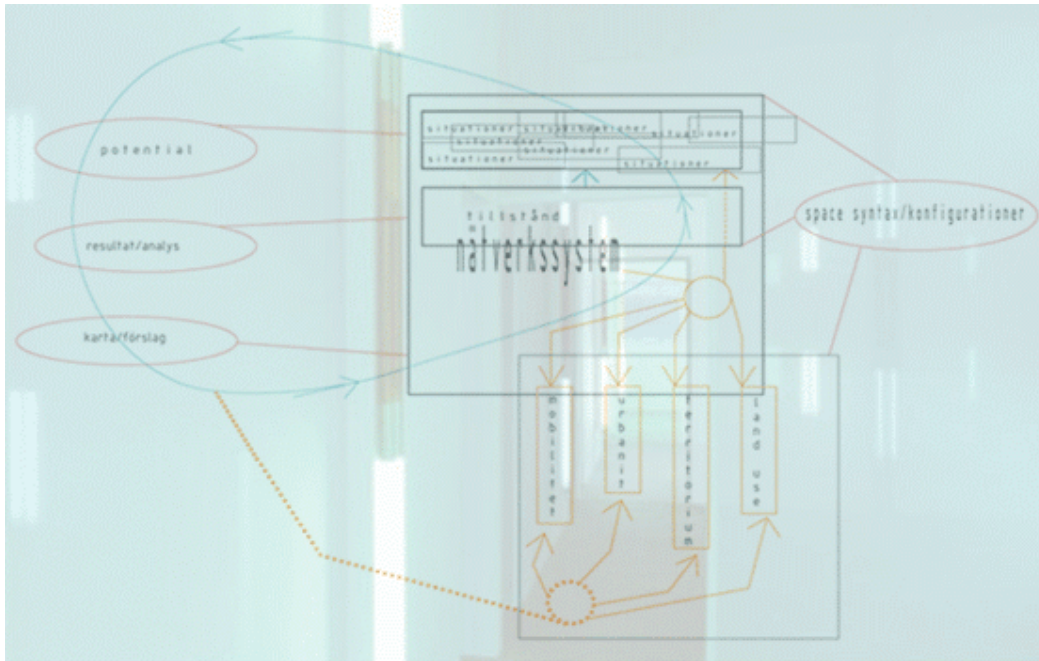
C2.1 studie – Göteborg – platser i staden

C2.2 analys

C3.2e förslag potential i stadens nät

A4.5b nätverkssituation förslag

C7.2 Varberg -studie och emperi

” In a sense, cities were constructed to be, ... interfaces between scales of movements ”¹

För att kunna nyttja och uppleva helheten i det urbana landskapet och i samma ögonblick ha ett eget varande på en plats krävs god fysisk och virtuell mobilitet; en tøjbar tillgänglighet. Därför är det vid utvecklandet av städer viktigt att människors rörelseförmåga i stadslandskapet uppmärksammas och får vara en av de grundläggande utgångspunkterna för ökad livskvalité. Mobiliteten, som utgår från individen, skall vidga möjligheterna och tillgången till stadens resurser och skapa villkor för insikt i dess fortlöpande förändringsprocesser. Därmed öppnar man upp för ett aktivt deltagande hos stadens individer. Utifrån detta vill jag undersöka samverkan mellan den enskilde individen och det urbana landskapet, individens särställning inför det ”rumsliga territorium”, som ger form till städer och byggnader. Det gav, i samma ögonblick, upphov till en annan grundläggande parameter som utgångsläge för arbetet; varseblivningen och föreställningen om stadslandskapet. Individens mentala

och virtuella förhållandet till det ”rumsliga territoriet”, som hör till och är specifikt för varje individ. Lokalt påverkar perceptionen vår upplevelse och interaktion med andra. Globalt är samma varseblivning angelägen för att göra den virtuella tillgängligheten närvarande, därmed möjliga förflyttningar. Återspeglingsen av det här sist nämnda sker på en något mer intuitiv sätt.

Redogörelsen av ämnet visar sig i de initierande analyserna och texterna men finns vidare i en mer konkret mening i frågan om de digitala miljöerna. Kopplingen till de virtuella miljöerna som skapas genom IT baserad media livnär tanken om den virtuella varseblivningen och tillgängligheten till stadslandskapet.

Stadslandskapets ”rumsliga territorium” står under stark påverkan av diverse mobila system. Såväl fysiska strukturer som digitala media och kommunikationer berör tid - rum aspekten på olika skalor. Dessa samspelar och konvergerar på olika plan och inverkar på individernas möjligheter till att röra och förflytta sig i städer.

Hur påverkar mobiliteten potentialerna som skapar tillväxten i städerna idag? Vad gör dem tillgängliga i alla dess punkter? Hur skapas en tydlig läsbarhet och orientering av städer när tid och rumsaspekten har hittat andra kanaler och dimensioner i digitalt virtuella rum? Vad är det som påverkar hur vi använder staden i vår vardag? Vilka faktorer kommer att ha mest inflyttande för staden i framtiden?

Syftet är att undersökningen skall försöka besvara de ovanstående frågorna om stadsmönsters påverkan på

vår mobilitet samt uppkomsten av konfigurativa potentialer som möjliggör tillgängligheten till ”territoriet”. Utgångspunkten för undersökningen utgår från ”Space Syntax Analysis” teorin. Dessa är studier och analysmetoder av rumsliga konfigurationer och dess morfologi. I England har man bedrivit studier om bebyggelsens morfologi sedan tidigt 1970-tal(2). Space Syntax Analysis är en betydelsefull del i utvecklingen av den konfigurativa traditionen. Julienne Hanssons och Bill Hilliers The logic social of space (1984) är en första formulering av teorin i helhet, i Space is the machine av Bill Hillier (1996) utvecklas teorin vidare.

Mitt arbete tar sin utgångspunkt i iakttagelser och erfarenheter av vardagliga tillstånd och situationer, vilka ger upphov till tillfälliga och/eller en mer permanenta inlevelser av det urbana. Med den kännedom vi får av staden och det agerandet som lämnar minne i vårt medvetande, markeras stigar för nya föreställningar. Inlevelsen blir då en successiv förvandling av upplevelserna till erfarenhet och kunskap. Jag har valt att förhålla mig fri från gränslinjen mellan arkitektur och stadsbyggnad. Jag anser att när vi studerar och utformar idéer om städer är det arkitektur vi gör. Förvisso designar vi ett urbant landskap men i grunden arbetar vi med rumsliga konfigurationer där rummets morfologi genom sin form och funktion skapar grunden för sociala mönster.

Jag har föreställt mig nätverkssystem som definierar den stora skalan av rumsliga konfigurationer (staden, trafiken, cykelstråk, Internet osv) för att inringa analysen av dem.

På samma sätt bildar ett "nätverkssystem" av begrepp en tankemodell. Med hjälp av modellen ska teorin från Space Syntax och mer intuitiva föreställningar angående ämnet som berörs i arbetet kunna synkroniseras och berika diskussionen i arbetsprocessen.

Ett virtuellt och perceptuellt perspektiv kretsar kring tanken av det föreställda(virtuella) eller föreställningen av rum; sociologisk, konstnärlig och juridisk. Tankegångarna kring dessa ämne har slutligen konkretiserats och gett följande begreppen en "egen" konceptuell konstruktion. På så vis är urbanitet(3), mobilitet, territorium och markanvändning byggsatserna för arbetet.

De fyra begreppen - URBANIT, MOBILITET, TERRITORIUM och LAND USE - bildar modellen byggd som en matrisstruktur.

Med de fyra begreppen vill jag påbörja undersökningar, analyser och resonemang om mobilitet, nätverkssystem, konfigurativa rumsliga potentialer, samt tillgänglighet i relation till ett urbant landskap.

Tidigare i inledningen har tillstånd och situationer nämnts som en inramning för vardagshändelser. Tillstånd skall dock läsas här som virtuella nätverk som engagerar begreppen i matrisens struktur. Situationer läses som slumpmässiga händelser och omständigheter som kan äga rum beroende på strukturens tillstånd. Matrisen skall alltså agera och konstruera en konfigurativ tankemodell. Begreppskonstellationen har alstrat texterna och underbyggt analyserna av de urbana stadsmönstren som studerats.

Dagens samhällssituation förvandlas utifrån en snabb föränderlig globaliserad ekonomi och av massmedia. Informationssamhället, som det vanligtvis benämns, utövar globalt och lokalt inflytande på olika plan i människors omgivning i digitala medier och kommunikationskanaler. Nätverkssystem kopplar snabbt information dem emellan. Ett socialt gränssnitt överlappat med ett stadslandskap vars uppfattning av tid, avstånd och tillgänglighet omformas radikalt. Mobiliteten i de digitala nätverken har frambringat en verklig virtualitet, ett territorium sammansatt av flöde; information, kunskap, kultur, snabbkonsumtion osv. Varseblivning av förflyttningar vi utför i det virtuella cyberrymden (e-post, chat kanaler, internet, sms-meddelande osv) ger människor vid en första anblick en oändlig tillgänglighet och möjliga vägar att skapa sociala nätverk på helt andra grunder än de fysiska inofficiella möten till vardags. Men den virtuella mobiliteten är mestadels koncentrerad till dataskärmens gränssnitt där vi är trygga och vi kan lämna vår identitet utanför, utom räckhåll för konflikter och faror.

Närvaro och möten vi gör dagligen i de offentliga rummen (gatan) är därför grundläggande för samhällets utveckling. Den gängse bilden av urbanitet definieras som tätbefolkade gator i en stadskärna med olikartade aktiviteter. Skall vi speglas i andra för att bekräfta bl.a. vår existens eller skall en verklighet genom dataskärmen återspeglas för oss? Jag finner inga exakta påstående att utgå från om en fysisk urbanitet och saj-

ters sociala rum. Jag hoppas kunna hitta ledtrådar genom undersökningarna.

Examensarbetets arbetsform är utforskande och ett experiment för att skapa en konstruktion av begrepp. Omskonstruktionerna av begreppen (obs! ej omdefinierade), de som lånas och inarbetas blir mina egna begrepp. I sin helhet strukturerar dessa begrepp sammanhang, en konfiguratív tankemodell mellan texter, analyser, laboration och förslag. Den skriftliga textens stil skiftar mellan en strikt teoretisk och en mer fritt associerande svävande sådan som ger en ojämn karaktär. Men jag anser att denna frihet kan jag ta mig. Delarna som examensarbetet består av har gett mig den variationen från intuitioner, föreställningar av tankar och scenarier (arkitektoniska rum) samt idéer som jag har behövt utveckla med hjälp av en mer teoretisk grund.

URBANIT

En urbanit är en individ som agerar och förflyttar sig inom de sociala konfigurationer som stadslandskapet erbjuder. Urbaniten omvandlas till en aktör när hon/han utmanar och utforskar stadslandskapet fysisk och genom sina föreställningar kring det. Urbaniten antar skepnaden av en stadsnomad när säsongernas årsritualer och dygnsrytmen fraktar henne/honom genom olika rutter i det rumsliga territoriet.

MOBILITET

I Space Syntax teorin beskrivs rörelsen som produkten

av konfigurationer och är en avgörande egenskap för städernas livlighet och tillväxt. Mobiliteten artikulerar samspelet mellan tid och rum och är en abstrakt och fysiskt länkande egenskap av rummet, lokalt och globalt. Mobiliteten blir då det fysiska och mentala tillståndet som alstrar växelverkan mellan delarna, artikulerar spatiala egenskaper och gör stadsrummen tillgängliga.

TERRITORIUM

Territorium betraktar jag som en dubbel natur med fysiska och virtuella attribut som blir urbanitens spelplan för att utöva och skapa sig ett kritiskt tänkande. Ett fält av intresse, experimenterande, exponering av kunskap samt utövande av egna drifter och instinkter (som voyeur, flanör, posör). En genomsläppande membran, ett rumsligt gränssnitt. Som konfiguratív fält kan territoriet innefatta ett nät eller flera i system.

LAND USE

Som tillstånd belyser mark-användning föränderligheten i vardagsupplevelsen och är en säsongsbetonad användning av marken. Land Use utgör även tillståndet som ger plast för urbaniten att agera på. Följaktligen utkristalliserar tillståndet situationer ursprunget i mark-användningen. Jag lånar engelskans Land Use för den här konstruktionen och det blir termen som används i fortsättningen.

att föreställa sig mobilitet och tillgänglighet

Det virtuella och perceptuella perspektiv baserat på individens subjektiva föreställningar som nämndes tidigare har influerat arbetet om det rumsliga territorium, det urbana landskapet. Mer specifikt har reflektionen om virtualitet och perception kretsat kring de digitala medierna som förmedlare av interaktiva miljöer som fiktiva världar. Med de digitala kommunikationerna upplöses delvis vårt förhållande till tid och fysiskt avstånd. Fysisk närvaro samt mobilitet (tillgänglighet), på och till platser, växlar i de fallen mellan en digital (virtuell) tillgänglighet och en perceptuell (virtuell) tillgänglighet. Sammanblandningen av digital kommunikation och mobilitet har redan gett ett viss utslag. Undersökningar om människors resvanor visar att arbetsresor kommer att spridas jämnare över dagen.⁴ Nattöppna livs och gym, 24-timmars städer är också tydliga konsekvenser av den utvecklingen. I och med det blir individers kroppsliga förflyttningar till och från platser ännu mer spridda över tiden och påtagligare i de offentliga rummen och på gatan. Den digitala miljön som används gemensam av flest människor är Internets virtuella värld. Hur påverkas framtida urbana miljöer utifrån de villkoren?

Texter från sociologin och kulturgeografin har varit användbara för att förstå de nya sociala strukturerna speglade genom informationssamhället samt för att få en inblick hur dessa discipliner behandlar ”rummet”. Alltså den omedelbara geografiska platsen, dess förhållande och ställning i samhället med de nya kraven på ökad

tillgänglighet och närbarhet som ställs på individen/urbaniten. Material som belyser globaliseringen och nätverkssamhället i dessa företeelser formar den sociala ramen för arbetet.

Två källor från den konstnärliga disciplinen har varit viktiga inspirationskällor i arbetsprocessen. Delvis för att få en insikt hur tankemodeller och idéer blir konkreta föremål samt hur tillblivelsen av en idé övergår till ett aktivt agerande. Både situationisterna och Land Art konstnärerna använde staden och dess territorium just för att aktivt ingripa i den.

Med utgångspunkt i dessa betraktelser och funderingar har min roll genom arbetsprocessen växlat mellan att vara den ”naive” urbaniten, stadsnomaden, respektive arkitekturstudenten som ska ”producera” rum som i sin tur skall präglas av människors livsformer och aktiviteter. Grundbegreppen om Space Syntax Teorin tas upp i del A, andra beskrivs i de aktuella och respektive kapitlen. Studieobjekten är Göteborg och Varberg.

Trots att klyftan mellan hur människor lever och uppfattar den byggda miljön, och stadens ”fortplantning” av sig själv är stort, finns de två processerna i en ständig ömsesidig påverkan. Utformningen av den nära omgivningen kräver en subtil förståelse och iakttagelseförmåga. Kroppens sinnen och anatomi blir utsatt på ett mer direkt sätt i den mindre skalan; byggnader, markbeläggning entréer, belysning osv. I stadslandskapet är komplexiteten inte enbart en skalförskjutning av det rumsliga, utan stora och svårhanterliga förlopp som styr och påverkar

städer. Det skapar en svårighet att skilja ämnet arkitektur i olika dialoger, som i för sig aldrig varit avsikten, det är samspelet av ämnets komplexitet som har varit den stora fängslande utmaningen.

kapitelbeskrivning

Del A är en introduktion till Space Syntax teorin som sådan samt begrepp som genomgående finns i teorin angående rumsligt konfigurativt tänkande. I detta kapitel beskrivs också begreppen URBANIT, MOBILITET, TERRITORIUM och LAND USE utifrån Space Syntax Analysen och ett mer fritt associerat konceptuell perspektiv.

Del B: I detta kapitel ses tankemodellen över med en sociologisk och kulturgeografisk aspekt för att skapa en förståelse av rummets sociala interaktiva sfär av funktioner. Global och lokal, virtuell och fysisk är fenomen som skapar platser och händelser av samtidighet förmedlade tvärsigenom världen med olika digitala tekniker. Hur ser den ”nya” urbaniteten ut?

Del C:

Space Syntax konfigurativa analyser visar på att städer uppstår och utvecklas utifrån rumsliga egenskaper som ligger till grund för tillväxtprocesser. Socio-ekonomiska förutsättningar och kulturella preferenser är ett andra

filter under vilket de rumsliga konstanta lagar formar sina profiler, med en direkt påverkan på rummen genom människors rörelser, ”mobilitet”, för vi rör oss och använder städer socialt på skilda sätt. I detta kapitel undersöks trafiknätet, en handels och ekonomisk baserad struktur, ett andra filter. Nätverkssystemet ”trafik” utgör grunden för att förstå ramen som ger oss den verkliga fysiska mobiliteten, tillgängligheten och till stor del ger stadslandskapet sin form och tillväxt. Det vill säga ”urbanitens” rumsliga ”territorium” och ”markanvändning”. I en första skissfas använder jag mig av Göteborg som studieobjekt, senare utgör Varbergs stad studieobjektet.

Del D:

Slutsatser och avslutande kommentarer

DELA konfigurationer rumslig och ickerumslig syntax

A0.0 KONFIGURATIONER – RUMSLIG OCH ICKE RUMSLIG SYNTAX

Detta kapitel handlar om att befästa en tanke om det arkitektoniska; den spatiaala sammansättningen i städer, byggnader och deras funktioner. Mina resonemang och analysmetoder angående det arkitektoniska rummet utgår från Space Syntax. Först introduceras begrepp från Space Syntax för att ge en bild av de teoretiska grunderna samt URBANIT, MOBILITET, TERRITORIUM och LAND USE betydelse och utgångsläge för arbetet. Tankemodellens struktur är en matris. Den beskriver och sätter begreppen i en inbördes relation med varandra. Varje del URBANIT, MOBILITET, TERRITORIUM och LAND USE beskriver tillstånd som genererar rumsliga strukturer att agera på. Samspelet i matrisen bygger på en växelverkan mellan de fyra idébegreppen. Deras positioner i tankemodellen är föränderliga.

intro - att befästa en tanke om det arkitektoniska Space Syntax bygger sin teori utifrån morfologiska studier av städers och rums mönsterstrukturer. Konfigurationer av rum det vill säga hur rum relaterar till varandra alstrar mönsterstrukturer med egenskaper som påverkar sättet vi använder dem. Sociala relationer påverkas av ordningen som konfigurationer utformar och återspeglar. Alltså är konfigurationers mönster och former kritiska för det sociala livet som utspelar sig människor emellan och kommer till stor del att avgöra hur människor rör sig och brukar den byggda miljön. Rörelsen är produkten av konfigurationer och artikulerar tid och rumssamspelen. Det är en abstrakt och fysiskt länkande egenskap av rummet, lokalt och globalt. Fenomenet är en livskraftig och avgörande egenskap för förståelsen av rummets alstrande egenskaper av sociala sammanhang och de lokala ekonomiska verksamheterna som förvandlar stadslandskapet.

Analyserna av rörelsen i relation till mönsterstrukturer är grunden för diskussionen om det rumsliga i mitt examensarbete.

A1.1 tankemodell

Tankemodellens koncept är matrisen, den etablerar nätverk som möjliggör att samspelet mellan de fyra begreppen: URBANIT, MOBILITET, TERRITORIUM och LAND USE blir aktivt. Matrisen alstrar, beskriver och skapar nätverksrelationer/system. Syftet är att nätverkssystemen skall fungera som en skildrande konfigurationer som med hjälp av matrisen fångar de fyra begreppens tillstånd respektive utfall av situationer. Samspelet mellan begreppen är en ömsesidig påverkan och överlappning, deras position i tankemodellen är föränderlig. Syftet med detta är att ge tankemodellen förutsättningar att sätta den hierarkiska ordningen mellan tillstånden ur spel och undvika en normgivande strukturtänkande modell.

Ett förtydligande av konceptet ”tillstånd och situationer”, är kanske på sin plats för att klarlägga hur jag avser att de två termerna skall läsas i samband med tankemodellen. I vanliga fall definierar tillstånd känslor och mental (o)stabilitet och kaos beskriver världens urtillstånd.

För att närmare klargöra de båda termerna använder jag mig av vattnets fysikaliska tillstånd som exempel. Om man utgår från dess form som solid så är det is, gasformen är ånga. Dagg är omvandlingen av den kyliga morgonluften till vätska medan temperaturen skiftar under dagens första timmar. Vatten ingår i ett fysikaliskt system som ändrar form och struktur.

Begreppen URBANIT⁽⁵⁾ - MOBILITET - TERRITORIUM - LAND USE är abstrakta ”tillstånd” i sig själva,

kopplade till tid och rum i ett nätverk. ”Situationen” utgör en av flera möjliga händelser. Liksom vattnets egenskaper skiftar i form (is, ånga, dagg, dimma) förändras också tillståndet för begreppskonstellationen. Urbaniten, territoriet och land use är ju också klara fysiska koncept som integrerar artefakter och är mobila. Rörelsen är det enda delbegrepp som behåller sin abstraktion i fysisk och abstrakt form. Den aktiverar och påverkar såväl urbaniten, territoriet och land use och förblir något eget i själv på grund av att rörelsen sammanfogar konfigurationerna. Rörelsen blir rummets egna språk.

Som abstrakta artefakter kan jag visualisera och använda tankemodellens fyra begrepp i nätverkssystem och växla mellan ett fysiskt rumsligt tänkande och ett virtuellt sådant. Jag kan agera och föreställa mig en eventuell social logik som ger mening åt byggnader (byggda artefakter) och öppna ”vardags-rum” gestaltade med multimediala artefakter samt skapa mig en bild av ett cybernetiskt navigerande i staden. Ett nätverkstruktur, lager av konfigurationer, rumsliga och ickerumsliga kan frambringa möjliga potentialer i stadslandskapet skiftande rum. Space Syntax analysmetoder, axiala kartor är ett första steg är att arbeta med frågan och eventuellt finna underlag för vidare undersökningar.

A2.0 BEGREPP

Grundbegreppen angående rumsliga konfigurationer hämtas i första hand från Space Syntax.

Begreppskonstellationen - urbanit⁶, mobilitet, territorium och land use kretsar kring ett virtuellt och perceptuellt perspektiv om föreställningen av rum; sociologisk, konstnärlig och juridisk.

Begreppen har blivit ”egna” konceptuella konstruktioner. På så vis är urbanit, mobilitet, territorium och land use byggsatserna för arbetet tillsammans med terminologin från Space Syntax.

A2.1 URBANIT

Urbaniterna är den långsamma mobilitetens individer som agerar och förflyttar sig inom sociala konfigurationer som stadslandskapet erbjuder. Urbaniten omvandlas till en aktör när hon/han utmanar och utforskar stadslandskapets fysisk och genom sina föreställningar kring det. Urbaniten antar skepnaden av en stadsnomad när säsongernas årsritualer och dygnsrytmen fraktar urbaniten genom olika rutter i det rumsliga territoriet. Urbanitens nomadiska nedslag på platser är pulserande inslag som utmärker och ger karaktär till den för tillfället urbana situationen. Med hjälp av ”... känslor, ritualer och övertygelser som präglar livet i staden.” skapar urbaniten en imaginär tankesfär, rutter och miljöer för sina förflyttningar.

A2.1 URBANIT - MOBILITET

Dagens moderna människa har länge beskrivits som en kosmopolitisk nomad, en "urbanit."⁽⁷⁾ Denna individ med skicklig fallenhet för förflyttning rör sig obehindrat och smälter in i olika världsmetropolers urbana miljöer. Städer och deras skiftande gränssnitt är territorium som utforskas av och inspirerar urbaniten. Distanser är inga hinder för henne/honom, flygplatser, nya resecentra med goda kommunikationer och bilen ger maximalt frihet. Med en mobiltelefon och laptop är cirkeln sluten. Uppkopplad och med tillgång till världen, allt finns där för henne. Urbaniten gör sig själv samtidigt tillgänglig och lätt att få tag i. Det digitala nätet, genom laptopen och mobiltelefonen, ger henne platslöshet. Hon kan blicka över en pulserande gata i neon klockan åtta på kvällen eller tre på natten över en öppen landskapshorisont.

Det är ingen främmande bild som beskrivs, den har frammanats av flera och utmålats av många. Företeelsen är i verkligheten främmande för många än. Men bilden av en stadsnomad är inspirerande och motsägelsefull. Å ena sidan ger mobiliteten tillträde, visar vägen och gör platser tillgängliga. Å andra sidan är städer fulla av fysiska och sociala barriärer. Tillgängligheten till cyberrymden är frågan om tillgång till artefakterna som förmedlar kopplingen till dit. Ändå händer det "något" i vårt medvetande när vi förstår innebörden av en virtuell mobilitet.

Inom städernas nätverkssystem är mobiliteten en vital och kritisk egenskap för framväxt. För urbaniten kan det

betyda en ökad medvetenhet och delaktighet i den egna staden. Staden i sin tur gynnas på många sätt av att invånarna använder och utforskar dess miljöer. Närvaro av människor under dygnets sena timmar skapar till exempel trygghet.⁽⁸⁾ Individens rörlighet attraherar och alstrar intensivare användning av visa stråk, rörelsen stärker underlaget för markanvändning och lokalisering av verksamheter.

Digitala mediers virtuella värld samt mobilitet skulle kunna stärka urbana miljöer för urbaniterna. Följande ger en beskrivning av cyberrymden som samhälleligt härbärge och kan ge en ledtråd för hur vi kan se samspelet mellan den virtuella sfären och verkligheten.

"Despite the force of the metaphors of city and community, we want to argue that the dominant mode of understanding cyberspace is as community, but that it is better conceived as a city space, uncoded by the petrifying effects of spatial net analysis, the latter removing the flâneur-like role of the subjective consciousness roving from one virtual space to another. We ought to see cyberspace as movements and individualized flows of subjective consciousness, and the nature of the relation between user and cyberspace as dithyrambic"⁽⁹⁾

Perceptionen av det fysiska rummet parallellt med en virtuell miljö kan generera och understödja en ny "urbanitet". Genom att framkalla och överlappa rumslika sinnesintryck och egenskaper från de fysiska och virtuella världar blir urbaniten varse om, på platser; tiden och rumseffekten från/av "något frånvarande blir närvarande"⁽¹⁰⁾

Därför är det viktigt att vi nu skapar nätverk, gör flera urbaniter synliga och rörliga inom de egna städerna och regionerna. Urbaniterna, den långsamma mobilitets individer, skall vilja eller åtminstone ha möjligheten att förflytta sig, vara utforskade av sitt eget territorium. Det är viktiga inslag när man skall framställa idéer för en ”ny” urbanitet. Gränser försvinner och omvandlas till flexibla gränssnitt och territoriet innanför blir ett område för utbyte. Traditionella mönster och värderingar kan då komma att ifrågasättas och nya synsätt utvecklas.

A2:1b URBANIT - TERRITORIUM - "navigering"

I sitt sökande (fysiskt och virtuellt) genom gator lär urbaniten sig att läsa av territoriets gränssnitt. Ett överlappande fält av sammanhang; busstationer, gatukorsningar, passager, gatuplaners entréer, broar, gator, torg, osv. Genom "... känslor, ritualer och övertygelser som präglar livet i staden."⁽¹¹⁾ skingras det sociala rummet. Med hjälp av båda skapar "urbaniten" en imaginär och fysisk sfär för de nomadiska utflykterna i sin stad. Urbaniten rör sig genom rum och tid och tillför med sin närvaro intensitet i det sociala rummet under dygnens olika tider.

För att stärka navigering i stadslandskapet kan urbaniterna koppla sig eller söka rutter genom mediala nätverk. Artefakter som mobiltelefoner, digitala reklampelare och skärmar sammankopplar urbaniten till kommunikations-

kanaler och nätverkens flödessystem. Dessa artefakter fullbordar med sin hastighet den virtuella mobiliteten som krävs för att nå skilda platser i cyberrymden. Både som personliga artefakter och objekt som präglar stadsmiljöerna karakteriseras de av koncentrerade "punkt-funktioner". Dessa absorberar och attraherar individer i inåtriktade parallella (osynliga) rumsligheter. Om dessa artefakter blir synligare på offentliga platser kan de utformas för en tätare interaktion, en länk mellan olika miljöer och människor?

I ett första steg kan vi försöka uppnå en förståelse för hur digitala nätverk kan bli ett intensitetslager för stadsmönstren.

"Network analysis images large spaces as, in fact, contiguous cells, showing persons and resources in proximity with each other. Such grids of intelligibility are by implication grids of nearness to each other. ...Further more the net structure simplifies our sense of distance and the complexity of spaces that would otherwise signify alienation. This is analogous to the feeling that a place is not very far away if we can identify a route to it made up of a clear series of connecting roads punctuated by identifiable settlements confirming that we are on the right route. ...these formal models can s(t)imulate a way of seeing cities as possible communities by mapping the city as an enclosure, a matrix of proximities rather than of distances"⁽¹²⁾

A2. 1c URBANIT - LAND USE

Stadsmönsters linjära kopplingar, gator och öppna stadsytor, kan abstraheras och visualiseras till nätverkssystem. Space syntax axiala analys av stadsmönster är ett sådant resultat som förtydligar stadens komplexa sammansättning och dess morfologi. De konfigurativa egenskaperna som träder fram i de axiala kartorna synliggör det enskilda gaturummets relation/närhet till systemet som helhet - integrationen. Axiala linjers integration färgas likt regnbågens spektrum, med rött som det mest integrerade värdet till det minst integrerade, blått. En av de potentialer som axiala kartor besitter är den direkta visualiseringen av hur städer "sitter ihop", redskap för att utforma kartor för bl.a. "stadsnavigering".

A2.2 MOBILITET - ett genererande tillstånd

Mobilitet är produkten av konfigurationer. Den artikulerar tid och rum samspelet och är en abstrakt och fysiskt länkande egenskap av rummet, lokalt och globalt.

"This relationship between the structure of the urban grid and movement densities along lines can be the principle of "natural movement".(13)

Space Syntax Analysis huvudtes är att människans naturliga rörelse är en avgörande egenskap för den byggda miljöns utveckling, livlighet och genererande av rum.

De (röta) integrerade gatorna fördelar och drar till sig människor. Rörelse alstrar rörelse, dvs att väl integrerade gator/stråk kommer att ha en högre intensitet av rörelse och samlad mängd förflyttningar i staden. Alltså fler människor passerar på de gatorna på väg till sina destinationer för att det är de enklaste sätten att ta sig fram i det rumsliga systemet. Det gör människorna till en kritisk massa, underlaget som skapar tillfälle en till större förankring för markanvändningen och lokalisering av verksamheter. Det är vad Hillier kallar för "movement economies", en rörelseekonomi med respektive multipla effekter. Eftersom relationerna underbyggs av stadsmönsters konfigurationer bildar de en första grund för vidare tillväxt av staden, ett första filter.(14)

A2:2a MOBILITET - TERRITORIUM

Mobilitet(15) är ett begrepp kopplat först och främst till en logistisk samordning av transporter. Transporter av gods från olika näringsverksamheter, persontrafik i form av kollektivtrafik och privatbilism. Det är stora flödesmassor i ständig förflyttning. Flödet av information, kommunikation och ny kunskap som medföljer den digitala tekniken har avkortat avståndet och tidsramarna för hur varor och tjänster rör sig i systemen, nätet och trafiken. Det ställer i sin tur ökat krav på människors rörlighet och tillgänglighet inom dessa system (internet, mobiltelefon, det trådlösa kontoret och trafikleder).

Mobiliteten, själva bränslet i de globala medianäten ger tillträde till virtuella rum och milslånga förflyttningar i cyberrymden. Dessa interaktiva miljöer som existerar i de digitala medierna, lösgör människor från geografien, gör dem tillgängliga, på väg, i rörelse. Mellan den konkreta och den abstrakta mobiliteten skiftar rummets ”form” och konfigurativa relation, dock inte funktionen. Föreställning av de digitala rummen frambringar en miljö att agera socialt i båda rummen. Här finns det även en likhet i det rumsliga förhållandet mellan det världsomspännande nätet (Internet) och den fysiska rumsligheten som konkret och ogripbart medium att röra sig i.

A2:2b MOBILITET - URBANIT

Faktum kvarstår att samtidigt som vi färdas fram och tillbaka i cyberrymden skall våra kroppar ta sig från en punkt till en annan och varor levereras. Motsättningen, eller kanske inte, är att individer lever och finns genom att mötas och det uppfyller både känslomässiga och kulturella livsvillkor. Vi måste komma underfund med att den virtuella mobiliteten är ett medel som skall utveckla ett samspel som överbrygger dataskärmens plana gränssnitt, vilken kan uppfattas beroende av den förförståelse vi har av de digitala medierna. Mobiliteten kan bygga upp en kognitiv perception av staden som ett överlagrat nätverksystem. Katarina Nylund beskriver att ”förförståelsen” (16) bygger på och är beroende av sättet

vi tidigare har tagit in annan kunskap. För den enskilde individen är den sociala och rumsliga ”förförståelsen” av rådande tillstånd i staden beroende av de möjligheterna som hon/han har för att tillgodogöra sig stadens potentialer. Det är självklart att den arbetslöses eller hemlöses situation skiljer sig från en pensionärs, en handikappads eller ett barns. Men just därför måste stadslandskapet inhysa den rationella och logistiska mobiliteten men främst urbanitets långsamma strosande och planlöst undersökande på stadens gator och torg. Eftersom denna interaktion med olika stadsrum underbygger och skall stimulera ”förförståelse” av stadslandskapet och tvärtom, kan staden ha nytta av individerna som ”movement economies”.

A2:2c MOBILITET - LAND USE

Den lokala skalan gestaltat med nya stadselementen utformade av digitala media teknik får redan materiella egenskaper; enorma partier med projicerbar yta,⁽¹⁷⁾ diverse kortautomater, fasadbyggnader har kommit att bli ett tydligt gränssnitt mellan det lokala stadsrummet (torg, köpcentra, parker, gågator) och byggnaden med dess interiör.

Interaktionen av digitala nätverk och de nya stadselement i offentliga miljöer, borde i det här fallet inhysa och bredda harmonin och kontrastera så att individer stärker sin perception och sina sinnen. De är ingen revolutionerande tanke, gestaltning av rum inbegriper de nämnda

parametrar. Vad som skall uppmärksammas är abstraktionen av kroppens fysisk och de övriga sinnena vilka ger förståelse av skala och materia. I de digitala medierna bearbetas den bildliga råvara med en illusorisk perfektion. Diskussionen om bild och media får inte plats inom arbetets ramar mer än att jag försöker vara medveten om bruket av de redskapen som vi idag använder för att konstruera och visualisera tänkta miljöer.

A2.3 TERRITORIUM - gränssnittets tillstånd

”Territory: an area of knowledge or interest.”⁽¹⁸⁾

En ”berättande kartografi” .

Territoriets gränssnitt: I upplösningen av gränser, i icke territoriets-rum, i stadsmänniskans medvetande om tillståndens motsatser.

A2.3a TERRITORIUM - URBANIT

Territoriets dubbla natur med fysiska och virtuella attribut blir urbanitens spelplan för att skapa sig ett kritiskt tänkande. Ett genomsläppligt membran, ett rumsligt gränssnitt.

Som konfigurativt nätverkssystem kan territoriet innefatta ett nät eller vara del i systemet. Territorium skall därför förstås och föreställas som tänkta fält av konfigurativa rumsligheter för experimenterande, exponering av

kunskap och utövande av intresse (som voyeur, flanör, posör). Individens rörelse och inofficiella möten på gator och publika rum skapar livligheten, hela stadens fysiska territorium blir virtuellt och mobilt.

A2.3b TERRITORIUM - MOBILITET

”Territorium” omfattar fysiska konfigurationer det vill säga en uppsättning relationer med ömsesidig påverkan i den byggda miljön. Följande resonemang utgår från Hilliers definition på abstrakta artefakter, som likt stadslandskapet pekar på en växande och skiftande förändlighet i sina processer. Hillier för resonemangen om abstrakta artefakter för att fånga tidsfenomen i olika konfigurativa elements naturliga tillstånd som han menar är egenskaper även hörande i stadsmönstrets omvandlings och tillväxt processer.

Abstrakta artefakter fäster uppmärksamheten hos livsformsrelaterade fenomenen som språk och kultur utvecklade genom samhällets filter. Sambandet förändlighet och tillväxt hos abstrakta artefakter gör båda intressant för rummets alstrande morfologi. Den byggda miljön består av flera beståndsdelar men särskilt två formar dess morfologi och tillväxt. Å ena sidan en kombination av konfigurationer som bygger på naturliga processers förändlighet och å andra sidan utkomsten av stadsbyggnadsmodeller formade enligt epoksrådande och normativa regler. De senare representerar lokala interventioner i städer. Till exempel Liljenbergs planer för bland annat

Göteborg, Haussmans för Paris och Lucio Costa för Brasilien. Som nätverkssystem⁽¹⁹⁾ är stadsmodellerna införda i Paris fall ett centraliserat nät; ett punktcentrat med radiella axlar. I Brasiliens exempel ett decentraliserat nät; två starka axlar som knyter mindre enheter. Hillier menar att anpassningen av figurativa stadsmodeller, som de ovan nämnda, till den större globala strukturen är oviss att förutse i stadens fortgående förlopp. Just för att det i städer pågår både naturliga och strukturerande processer. Dock har den globala integrationen en överordnande roll över de lokala interventioner och inverkar på ett mer genomgripande plan i stadsmönstrets utveckling, eftersom den globala integrationen fördelar rörelsen i gatusystemet som helhet.

Vad som avses som integration enligt space syntax är gatans eller rummets koppling från varje enskild gata/stadsrum till alla andra gator eller rum i systemet. Beroende på hur djupt i systemet rummet/gatan befinner sig kommer de att vara mer eller mindre integrerade. Global integration används för att analysera den urbana skalan. God global integration motverkar att "kärnor" som befinner sig djupt i systemet blir isolerade. Ur ett nätverksperspektiv är det att föredra att städer jobbar med att utveckla distributionsnät som bygger på närhet av rumsligheter, stadens systemet av öppna rum och noder.

A2.3c TERRITORIUM - LAND USE

Sedan städernas försvarsmurar revs har det geografiska territoriets gränser kring städerna upplöst, mobiliteten har förlängts de ekonomiska och sociala kanalerna. Dessa socio-ekonomiska kanaler flyter mer obegränsad och skapar flerfaldiga attraktionspunkter till olika platser. Självklart har fysiska barriärer skapats på nytt och rivits. Men vårt samtida stadslandskap träder tydligare fram i överlappande miljöer. Möten bildar inte solida gränser utan ett gränssnitt. Ett mer lättköpt och bildligt ord är engelskans "interface". Det är kanske tänkbart att det är här virtuella gränssnittspotentialer kan bli synliga. Virtuella potentialer skapar i sin tur virtuella tillstånd, som intensifierar vardagshändelser (situationer) i den lokala sfären, i urbaniternas mikromiljöer. Virtuella potentialer fördjupas med tiden av varierande rörelsemönster som korsar mikromiljöerna i stadslandskapet. Det är möjligt att dessa potentialer börjar anta fysisk form genom sättet stadslandskapet konfigureras och sättet kulturen (individerna) utformar och omvandlar de byggda artefakterna och dess användning. Den virtuella potentialen har även utrymme för globala situationer- territoriets gränssnitt.

A2.3c1 Angeredsbron

Begränsningens dynamik och gränssnittets tillkomst och upplösning?

"... where does the border reappear, after it vanishes from its familiar places? To investigate this, we need to determine the principles that inform and in-form the border, the boundary, the limit itself" (20)

Angeredsbron utgör analysbilden av territoriets gränssnitt och bronns egenskaper som "gravitationsmaskin" för att bli varse om stadens nätverk.

"a field of perception is called a glaxis.../-/ The development and metamorphosis of the glaxis, the connection of the plane/car and camera - the revolution of instruments of perception - has revolutionised the space-time of seeing. The truth of perspective has become the simulation of appearance. .../-/ Old words and images maintain our status as recognisers and rewires. If we want to escape the panic of the global object and the interface, ...we must think about ... a new kind of gravity, or machines of gravity that understand the relativity of the moment of perception - a moment of seeing that is phantasmic, obsessional and creative." (21)

Angeredsbron i nordöstra delarna i Göteborg är ett exempel på ett mångskiftande gränssnitt. Dels finns det en tvärgående överlappning av gränssnitt mellan Gårdsten, bron och Kärra. En annan, mellan bronns körbana och trafiklandskapet under banan; en tredje, vid markplan, på båda sidor om älven flyter trafikleder

med ett industriområde på den östra sidan och Göfabs köpcentra några hundra meter bort på den västra delen. Plus bronns egenskaper som "gravitation" och "perceptionssmaskin".

A2.3c TERRITORIUM - LAND USE

De naturliga elementen och deras beskaffenhet, uppmärksammar fenomenens varaktighet och föränderlighet med tiden. Elementen tycks hänga samman i stora komplex eller flöda parallellt och har inflytande på varandra tills de finner rätt konstellation. För varje nytt tillstånd elementen (territoriet) ingår i genomgås en förändring i användningen av marken, därmed alstras och omformas nya konfigurationer. Förvandlingar i kulturer, den byggda miljön och samhället genomgår en liknande process som de naturliga elementen. Med stadens stora skala och varaktighet över tiden blir det möjligt att göra analyser som utgår från den byggda miljöns egna premisser. Analyser av stadsrum gynnas av att de omvandlingarna som pågår i städer sker som uttänjda och långsamt pågående processer.

De abstrakta artefakterna, kulturer och språk, relaterar till ett system av rörelse och tid, en socio-kulturell konfiguration. Tid i relation till rörelse accentuerar pågående förändligheten hos sociala konfigurationer. Konfigurationer visar sig framhäva egenskaper på ett fysiskt plan och på ett mer ogripbart plan som med de "abstrakta artefakter" hörande i samhällen.

Konstruktionen av det samspelande begrepps-paret taget från matrisen "territorium-land use" framhöll abstraktionen, de kvicka och svårfattliga skiftningar i digitala virtuella miljöer. Det gav mig också följande föreställning: Om territoriet är ett gränslöst fält för att upptäcka och söka en föreställd kartografi i vårt medvetande; vad händer då om verkligheten säger att i den urbana tätorten, territoriet pågår det en utglesning av staden. Att det är ett naturligt tillstånd i stadslandskapet. Kan vi förtäta vår egen personliga sfär genom att visualisera och tolka utglesningens i förhållande till biltäthet, datatäthet, tåganknytning till en större stad -region, antal språk, invånarantal /täthet, PC-täthet eller etnisitet?

A2.4 LAND USE

Som tillstånd belyser mark-användning föränderligheten i vardagsupplevelsen och är en säsongsbetonad användning. Det bildar även tillståndet som ger plats för urbaniten att agera på. Följaktligen utkristalliserar tillståndet situationer ursprunget i mark- användningen. Jag lånar engelskans LAND USE för den här konstruktionen och det blir den termen som används i fortsättningen. Som juridisk term ordnar markanvändning bebyggelsestrukturer geografiskt och anger en bestämd funktionsanvändning i detaljplanen. En välförankrad byråkratisk (svensk) term. Den påverkas av politiska beslut och lagstiftningen; planbestämmelser, översiktsplanering, detaljplan, olika förvaltningsformer osv. Den juridiska termen avses alltid som "markanvändning".

A2.4a LAND USE - TERRITORIUM

Sociala strukturer är variabler som omvandlas i takt med att samhället ändrar sin syn på hur man uppnår "det goda livet". Omvandlingarna har en kortare beständighet i kulturer i jämförelse med den byggda miljöns konfigurationer som är bestående över längre tidsperioder. Därför kommer städer (territoriet) och byggnaders användning att präglas i högre grad av de kulturella yttringar som råder och på det sättet i högre grad påverka byggnaders användning än den ursprungligt tilldelade funktionen. Form och funktion utgör från denna synvinkel en gemensam genererande och aktiv enhet som egenskap för rummet. Land Use belyser alltså föränderligheten i den vardagliga användningen av marken.

A2.4b LAND USE - URBANIT

Att arbeta med marken/territoriets föränderliga processer i vardagliga stadslandskap var Land Art konstnärernas materia, Robert Smithson som den mest kände och nämnd i dessa sammanhang och vars verk tecknar bra exempel på ett temporärt och intensivt användande av marken. Genom verken lyftes kvaliteter fram på de platser där man valde att arbeta, vanligen i övergivna ytterområden. Med platsens egna råmaterial konstruerades verken. Förloppet som en del land art konstnärer arbetade med var det entropiska tillståndet. Form, funktion och tid var starkt invävda genom försöken att fånga ett oåterkalleligt sönderfall i landskapet.

Ett mer urbant relaterat projekt och som exempel på en "situationistisk" aktion var Joseph Beuys "7000 Oaks". Projektet började 1982 på Documenta 7, en internationell konstutställning i Kassel. Projektet pågick under fem år och gick ut på att plantera 7000 ekar. Beuys avsikt var att väcka miljömedvetenheten med en global aktion, lokalt beskrivs aktionen som ett alternativ till stadsförnyelse.(22)

Kvaliteterna och beståndsdelar vi skall framhäva på offentliga rum i framtiden, vilka blir de? Om beståndsdelarna som finns i nätverkssystem (ekonomiska eller samhälleliga) skall samspeja med trafikstrukturer, kollektivtrafik, service utbud, handel och andra verksamheter, hur blir och ser de "vardags-rummen" ut, hur hänger dem ihop med dagsrytmen dag/natt?

Visserligen existerar platser som till exempel de externa köpcentra som samverkar med trafikleder. Men externa köpcentra även förorter fungerar som lokala enklav och som fragment i stadsmönstret.

förslag - relativ centralitet

Ett förslag till uppbyggnad av befintliga (fragmenterade) platser och centra är att förbinda dem till en process av "relativ centralitet". Tanken är att relatera bebyggelsen och verksamheter utanför stadskärnan som köpcentra och förorter till att bilda nätverkssystem som främjar

potentialer hos båda dessa fragmenterade stadsdelar. Det anknyter även till stadslandskapets tillväxt. En tredje avseende är den fysiska och virtuella tillgängligheten i relation till stadslandskapet som helhet. Till exempel ett köpcentra är ett tillstånd ursprunget från mobiliteten, kollektivtrafiken kan beskrivas som ett rörligt tillstånd. Båda dessa bildar ett strukturlager. Kollektivtrafiken med stationsnoderna och köpcentrat bildar tillsammans ett globalt nätverkslager. Lokalt bildas ett nät som skall framhäva perceptionen av "platser av samtidighet". Ett nät av naturliga element, till exempel Beuys ekrar, och digitala artefakter. Anslutningen mellan "eken" och den digitala artefakten bildar ett virtuell referensram, ett rumslig gränssnitt som gör urbaniternas varse om ett tillfälligt landskap.

Nätverket tillför globala och lokala impulser och egen-skaper. Man handlar och har en bredd anknytningspunkt till resten av staden. Lokalt blir de platser specifika rum och ger människor (i rörelse) tillfälle att stärka sin mentala tillgänglighet. Joseph Beuys "7000 Oaks" är ett lysande och inspirerande exempel på ett både fysiskt och virtuellt nätverk.

territoriets tillfälliga förlamning

Glömskan har överskuggat minnet när ett område befinner sig i förlamning. Spår av hur livet levdes och tedde sig i övergivna stadsdelar av staden finns kvar mestadels i efterlämnade byggnader och föremål finns som ett skör lager av omslutna samband som har tappat en relevant

betydelse för tillfället. Exempel på sådana platser är hamnar, järnvägsområden, lagerhus, stora markarealer som tidigare ingått och samverkat med flera andra verksamheter.

analys

Det finns flera exempel (European 6) på sådana här platser att ta till vara på nytt, ge de ny användning eller också kunna skönja en kvalité som tillåts ”vila” ett tag. Man kan söka ett sätt att fylla minnesluckan genom att igångsätta en aktivitet som tillvaratar platsens rumsliga strukturer i en kommande förtätning/tillökning av byggbeståndet. Den nya bebyggelsens struktur ska då stödja platsens varande. Aktiviteterna som pågick och fortfarande kan förnimmas i en underliggande struktur; rörelsemönster, byggnadernas skala och placering i rummet, förnimmelse av ljud och lukter - stärks och finns med när man producerar nya rumssammanhang.

A3.0 SPACE SYNTAX - begrepp

A3.1 Konfiguration - del i helheten

Gläntans arkitektur är ganska storslagen i sin egen natur. Formens byggnad uttryckt som en öppning i skogens

förtätning. Ljuset tränger in, uppfyller platsen och skapar en tillfällig förtätning som gör gläntans inre rumsliga abstraktion till en temporär fysisk massa av ljus. Men gläntan skulle vara ointressant, faktum är att den skulle inte ens finnas till om den inte var en del av skogens helhet. Alltså är det skogen som bildar gläntan. I denna skogskonfiguration av stigar, vatten och träd får den sitt naturliga förhållande till helheten och sin funktion därav. Hur vi upptäcker och beträder gläntan, fysiskt eller som en imaginär tanke, blir varse om den, kommer att förändras oberoende på hur man har tagit sig dit.

Enligt Hillier (1996) framhäver begreppet konfiguration den sammanhängande helheten snarare än de delar den består av, en följd av relationer vars inbördes struktur ändrar sig i sin helhet. Om man visualiserar relationer i form av länkade rum som man kan röra sig genom, finns en rumslig syntaktisk relation av rum.

”...two key principles of configurational analysis. First, changing one element in a configuration can change the configurational properties of many others, and perhaps all be changed by changing a single element, that is, changes do not somehow cancel out their relations to different elements and leave the overall properties invariant. On the contrary, virtually any change to elements that is not simply a symmetrical change, will alter the overall properties of the configuration.” (23)

Gläntans metafor, som exempel på del i helheten, övergår nu att vara spatials konfigurationer av byggnader och

städer. Ytterligare viktiga egenskaper hos konfigurationer är sättet de underbygger användningen/funktionen och rörelsemönstren i rum. Över tid överförs rörelse- och mönsterstrukturer till de kulturella idealen och normerna i ett samhälle och ger en bild av sociala strukturer. Detta har manifesterats genom tiden i städers bebyggelsestrukturer, de fysiska artefakterna.

A3.2 Abstrakta artefakter

”Abstrakta artefakter” är ett viktigt begrepp, enligt Hillier, för att fördjupa insynen i det konfigurativa tänkandet och förstå den teoretiska konstruktionen av ett konfigurativt tänkande. Vad är abstrakta artefakter och varför är de viktiga i space syntax teorin?

Om fysiska former är byggnadsartefakter så är sociala yttringar som kultur och språk abstrakta uppbyggnader. Hillier väljer språket för att exemplifiera de abstrakta artefakternas natur:

”Language seems to exist in objective sense, since it lies outside individuals and belongs to a community. But we cannot find language in any region of space-time. Language seems real, but it lacks location. It thus seems both real and abstract at the same time. Other artefacts which share some of the attributes of language, such as cultures, social institutions and even, some would argue, society itself, all seem to raise this central puzzle of being, it seems, ”abstract artefacts”(24)

Alltså kännetecknas de av att vara ett slags konkreta fenomen som inte är fysiskt förankrade men inhyser tankar, idéer och beteenden. De abstrakta artefakterna är oberoende av lokalisering, saknar fysiskt förkroppsligande men ingår tydligt i en kontext. Abstrakta artefaktens kapacitet att fånga tid-rum mönster som konfigurativa fenomen beskrivs som:

”This research strategy reflects the fundamental fact that abstract artefacts manifest themselves to us in two ways: through the space-time events they generate; and through the configurational structures to generate space-time event we also project these configurational structure into the future. ...characteristic...stuff of society”(25)

Resonemanget om de fyra begreppen som ingår i tankemodellen började som en konceptuell konstruktion för att strukturera upp idéerna för ett program. Begreppen överlappade varandra och växlade i sina roller som drivande delar i tankemodellen som helhet. Under arbetets gång har det blivit tydligare att begreppen URBANIT - MOBILITET - TERRITORIUM och LAND USE också kan tolkas som abstrakta artefakter, och har gjort det möjligt att frysa sekvenser av sociala uttryck och beteenden, speciellt de som står i fokus för arbetet. Det vill säga förståelsen av de sociala fenomenen i samband med de nya digitala medierna och kommunikationskulturen. Därtill tillkommer aspekter på informationssamhällets inflytande på rum och plats och förhållningssätt till dem.

Utifrån resonemangen om abstrakta artefakter kan man även dra en parallell till Internet som ett medialt "språk". En abstrakt artefakt som med Hilliers tankegångar, förmedlar syntaktiska tid-rums företeelser i en cybernetisk sfär. Internets virtuellt mobila territorium förfogar över en dubbelnatur som möjliggör pendlandet mellan den virtuella siten "i" burken, den fysiska lokaliseringen på plats och utrymmet utrustningen upptar. Dessutom de teknologiska artefakterna som mellanhänder och vi som intern-aktörer i dessa tre miljöer.

A3.2a abstrakta artefaktens lokalisering

Intressegrupper lokaliseras och urskiljs i processer som i sin tur påverkas av skiftningar i maktfördelningen samt andra sociala aspekter i samhället. Det kan vara kritiskt om de processerna utvecklar sig i mindre gynnsamma händelseförlopp där människor inte känner sig delaktiga, till exempel i ombyggnadsprocesser i den lokala sfären eller minskat tillträde till de offentliga rummen.

Några exempel på vad språket som abstrakt artefakt förmår att peka ut som funktionsrelation mellan samhällets strategier och ett socialt tillstånd; brukare, medborgare, stadsbor, delar upp individer i grupper och kategorier.

Exempelvis framhäver brukare, en samhällelig lokalisering som kopplar en aktiv relation mellan två abstrakta ting, ett spatialt och ett socialt ting ingår i sammanhanget. "Brukaren" finns till exempel i relation till den byggda

miljöns bestånd. Medborgare framhäver människan och staten och urbaniten porträtterar individens liv och upplevelsen i stadslandskapet.

Det är lätt att i formuleringen av projektprogram se människors inblandning stå för olika intressen om de exempelvis är medborgare eller brukare, på så sätt skiljer vi dem åt. Men om man vänder på det, och istället fäster uppmärksamheten på vad varje del representerar för sammanhanget då kanske man kan nå längre med att förtydliga arbetsprocessen. Då kan vi tydligare fokusera kring de sociala relevanta förutsättningar som råder och ger mening i den specifika arbetsprocessen. Till exempel om vi ämnar att arbeta med bostäder eller arbetsplatser. De socio-kulturella och ekonomiska parametrarna kan användas på ett mer relevant sätt när byggnader och offentliga rum skall utformas och ges funktion till.

A3.3 virtual communities

Vid en första anblick och läsning skulle man tro att "virtual communities" refererar till en cyberbaserad terminologi. Inom Space Syntax är termen ett högst fysiskt fenomen.

Space Syntax studerar de lokala aspekterna av en "omedveten" interaktion och närvaro av människor i vardagssituationer genom att titta på deras rörelsemönster. Sambandet mellan en gatas integration, närvaro och fördelning av människor, hur väl stadsrummet är kopplat till resten av gatusystemet har analyserats i många fall

genom de rumslig syntaktiska analyserna. Främst i studier av befintliga städers morfologi och byggnader. Analyserna av stadsstrukturerna betecknas som "low level" för att de endast visar på effekterna av hur en rumslig design fördelar människor i den. Det är inte tillräckligt för att dra slutsatsen hur ett samhälle (high level) påverkas, samröre människor emellan är mer komplext än enbart deras rörelsemönster.⁽²⁶⁾ En viktig egenskap hos "low-level" strukturer är att de visar var människor sammanstrålar. Omedveten "sam- närvaro" (co-presence) och "sam-medvetande" (co-awareness) i det publika rummet utgör en värdefull konfiguratativ potential. Båda sistnämnda begrepp bildar "virtual communities". Vid närmare observationer på plats tillsammans med syntaxanalysen kan man bilda sig en mer enhetlig bild av hur de publika rum men används ("land use"). Studierna kan ge en mer sammansatt bild av rumsliga konfigurativa potentialer, vad det innebär för varje enskilt stadsrum eller offentlig byggnad.

Utan att nödvändigtvis komma i kontakt med varandra skapar mångfalden, folktätheten av individer möjligheter för potentiell interaktion, underlaget för en mer komplex situation som är grundläggande för hur vi formar socialt ett samhälle. Den sortens interaktion ger upphov och impulser och utmynnar i bl.a. hur vi gestaltar vår omgivning eller ger uttryck för våra tankar och idéer.

Socialt är det betydande att människor möts och finns i samröre med varandra trots att man finns som främlingar på samma plats.

A3.3 a virtual communities - urbaniter

I kapitlet "Can architecture cause social malaise?"⁽²⁷⁾ under rubriken "Citizens and space explorers" beskriver Hillier, med bakgrund i studier av några engelska stadsdelar hur stadsrummet brukas av två sorts individer den vanlige medborgaren och "utforskaren" (urbaniten). Den senare har behov att hitta och kartlägga rumsliga potentialer som ger stöd åt både mobiliteten och land use. Denne urbanit har för avsikt att genomföra och realisera. Urbanitens rörelsemönster är inte utstakade av vardagsrutiner utan flyter mer slumpmässigt.

Utforskarna är i Hilliers studier barn, narkomaner och "methheads" var de sociala grupper som uppmärksammades i studierna i de engelska stadsdelarna. Barnen som vistades i begränsad och övervakade platser tycktes ändå snabbt hitta naturliga rörelsemönster och potentialer i rummet. Till exempel runt lek-platserna som är en funktion som lätt drar till sig andra barn.

I fallet med de socialt utstötta som narkomaner och hemlösa tycks det vara på samma sätt. För de utstötta del kan det innebära ett skydd och trygghet att ha många främlingar att tillgå. Men det kan även komma att utgöra en "hotbild" för andra och området får en degraderad ställning. Dessa händelseförlopp kan även skifta under dygnets olika timmar, som Hillier påpekar. Till exempel efter varuhuset och affärers stängningstid kan vissa grupper "tar över" platser. Möjligtvis kan den senare sortens scenario åtgärdas med hjälp av syntaktiska analyser och en utformning av det urbana rummet som motverkar monofunktionella miljöer

I relation till individer, informationssamhället och de digitala miljöerna fortsätter "virtual communities" att vara den väsentligaste komponenten. Även med digitala stadselement och en väl utformad urban design är det ändå "det rumsliga territoriet", konfigurationerna det som ger oss möjligheten att utforska spatiala potentialer på plats och genom mobiliteten. Digitala mediala element är dock viktiga som virtuella nätverk. Diverse IT-understödda kanaler och artefakter för den personliga kommunikationen och för administrativa arbetsplatser finns redan i stor utsträckning utvecklat. Frågan är vad som händer med den gängse urbanitets virtuella tillgänglighet till stadsmiljöerna och dess potentialer utifrån IT-tekniken?

Det arkitektoniska rummet har aldrig varit någon neutralt och jungfrulig plats. Kanske skulle det vara en förutsättning för individens skull att utnyttja digitala mediernas avskiljande av den kroppsliga identitet. En förlösande egenskap för att avlägsna aspekter i det fysiska rummet som skapar situationer av "vi och dem". Kan de digitala kommunikationsmedierna, om de finns mer tillgängliga och "vid-öppna" i den offentliga miljön för urbaniterana, skapa en "neutralare" offentlighet utan att dessa mötesplatser tappas intensiteten och dragningskraft?

A3.4 axiala kartor

Axiala kartor synliggör det enskilda gaturummets relation/närhet till systemet som helhet - integrationen. Integrationen beräknas fram med datorprogrammet Axman och bygger på topologiska beräkningar som inte tar hänsyn till metrisk avstånd utan utgår från syntaktiska steg. Det vill säga varje rums närheten till alla andra rum i stadsmönstrets system. Axiala linjers integration färgas likt regnbågens spektrum, med rött som det mest integrerade värde till det minst integrerade, blått. En av potentialer som axiala kartor besitter är den direkta visualiseringen av hur städer "sitter ihop" alltså en god redskap för att utforma kartor för bl.a. "stadsnavigeringar".

A3.5 integration

Integration enligt space syntax är gatans eller rummets koppling och medeldjup (mean depth) från varje enskild gata/stadsrum till alla andra gator eller rum i systemet. Beroende på hur djupt i systemet rummet/gatan befinner sig kommer de att vara mer eller mindre integrerade. Ett väl integrerat rum har lite djup, det vill säga att det krävs få syntaktiska steg för att ha en översikt av det rumsliga systemet. För ett lokalt mönster kan integrationen beskrivas med synfält, isovister. Avståndets mått är inte i meter utan i syntaktiska steg. Global integration hänger samman med hela stadsmönstrets struktur och används just för att analysera den urbana skalan. God global integration motverkar att "kärnor" som befinner sig djupt i systemet blir isolerade.

A4.0 FÖRESTÄLLNINGAR - att befästa en tanke om tillstånd och situationer

Ämnena som ligger till grund för examensarbete har växt fram från upplevelser, bilder och texter som behandlar temat om det urbana. Samt allehanda situationer som ger oss våra vardagsberättelser.

De som beskriver och ger form till vår samtid, händelserna som har utformat vår omgivning och det som blir till inom en nära och fjärran framtid. Huruvida dessa förutsättningar, som de ser ut idag kan bli möjliga framtida scenarior att verka i. Med utrymme för att fullborda våra önskningar, stilla vår längtan och egga fantasin.

En splittrad tanke, ett förvirrande intresse, om hur arkitekturens brukare, VI/jag, och utövare, VI/jag skulle kunna erfar, uppleva och föreställa oss den fysiskt byggda miljön. En miljö som skapar i ett första steg imaginära processer i form av tillstånd och situationer som öppnar upp och ger plats till (förhoppningsvis) ett nytt spektrum av nya handlingar. Det var den initierande tanken att försöka driva en undersökande process i staden och av staden. Att fånga verklighetens pragmatism och laborera med den är en svårighet jag är medveten om.

A4.1 en virtuell nomadisk vandring/collage

I upplösningen av gränser, i icke territoriets rum, i (stads)människans medvetande om tillståndens motsatser, i den planlösa vandringen genom staden, i sökandet av en transcendens, i stadens transformation, i ögonblickets fördröjning av en upplevelse, i formens övergångsperiod, i tid och rums friktionen, i mobilitetens makro- och mikromiljöer, i masstrukturernas entropi, upplevelsen av cybernetiska källors svarta hål, i gränssnittets överlappande verklighet, i skingrande sekvenser av landskapsrum, i ögonblickets skärvor, i tingens oändliga motsatser, i ett jordklots hypnotiserande rotation...

Ovanstående fria associationer var en första ansats till att fånga några idéer och skapa konceptet till arbetet.

A4.2 tillstånd och situationer

Konsten är en ständig konkretisering av det abstrakta och ger starkare eftertryck åt verkligheten. Den är en direkt och snabb reaktion på tillstånd och situationer som florerar i samhället, såväl negativa som positiva. Alltid med en stark egenskap som katalysator, är konsten en förlösare av nya tankar och ger näring åt det kulturella och sociala klimatet, samhället som helhet.

Det har varit intressant för arbetets undersökningar och analyser, att reflektera kring definitioner och begrepp från två konströrelser som har involverat och reagerat på det arkitektoniska rummet genom sina arbeten. Situa-

ationisterna och Land Art, båda har formulerat ett förhållningssätt till det urbana landskapet och tagit i anspråk det stora stadslandskapet genom en territoriell användning av marken (land use).

Framställningen av konstartefakterna och arbetsprocesserna som Land Art konstnärer och situationisterna använde sig av har varit givande för fördjupningen av designprocesser och finns som utgångspunkt för de mer konkreta förslagen i mitt arbete.

Men ansatsen är i första hand att förmå kristallisera/driva fram idéer på samma tydliga sätt som t ex R. Smithson "fångar" förändligheten i sitt verk "Spiral Jetty" (Great Salt Lake, från 1970.) Eller Situationisterna "psykogeografi". Dessa var konstruktioner av mentala tillstånd, mentala kartor. På samma sätt som förut är analysen av dessa verk i första hand en reflektion kring det abstrakta konceptets övergång från idé till ett konkret objekt/artefakt.

A4.3 situationister

"Situationisterna", en konstnärsgrupp med rötterna i dadaistsrörelsen bildades som en reaktion mot modernismen. Något som man uppfattade som ett strängt tillrättaliggande av det sociala livet i städer. Gruppen var en sammanslagning av två konstnärsgrenar, Lettristerna från Paris och Bauhaus minimalisterna. 1957 utropades den första "Internationale Situationniste" som

varade under olika konstellationer fram till 1972.

Situationisterna definierar "situationer" på följande sätt:

"10. The creation of a situation means the creation of a transitory micro-world and - for a single moment in the life of a few - a play of events. It cannot be separated from the creation of a universal, relatively more lasting, environment by means of unitary town planning.

11. A created situation is a means for approaching unitary town planning, and unitary town planning is the indispensable basis for the creation - to be regarded both as a game and as a serious task - of the situation of a freer society."

Constant Deboerd, Amsterdam, 10 November 1958"(28)

Situationisterna egna definition på en "Situationist":

"Relating to the theory or practical activity of constructing situations. One who engages in the construction of situations. A member of the Situationist International."

Men kan också vara lika motsägelsefulla som denna definition:

"A word totally devoid of meaning, improperly derived from the preceding term. There is no situationism, which would mean a theory of interpretation of existing facts. The notion of situationism was obviously conceived by anti-situationists." (29)

Jag har låtit mig inspireras och accepterat situationisternas påstående och definitioner på en "situation". På så sätt har jag genom att åberopa även det sistnämnda citatet gjort mig skyldig till en anti-situationistisk aktion. Citatet som jag har utgått från är:

"... a situation means the creation of a transitory micro-world and - for a single moment in the life of a few - a play of events."

Därför resulterade min beskrivning av en situation de "slumpmässiga händelser och omständigheter som kan äga rum beroende på strukturens tillstånd". De "micro-world" jag avser ingår i en matris med både (fysiska och digitala) makro och mikro miljöer. Det finns också koncept skillnader mellan Situationisternas resonemang och begrepp och Space Syntax. Ett är situationisterna kritiska hållning mot modernismen och det konsumtionssamhället som då höll på att växa fram. Rörelsen pekade på bristerna (steriliteten) hos de urbana miljöer som utformades under denna epok. Man avsåg att montera ner och omstrukturera modernismen doktriner genom sina konstnärliga utförande. Den framförda kritiken från Situationisternas sida är i för sig ingen svårighet att ta till sig. En del av förortsbebyggelsens fysiska utformning; villaområden, köpcentra, och flerbostadshusen, kan innefattas inom kritiken framförd av situationisterna. Det gör i det här fallet Situationisternas visioner snarare högt aktuella ämne med inspirerande koncept. Situationisternas aktioner och psykogeografiska visualisering av städer var lekfulla labyrintiska irrfärder

för att väcka individers inlevelse och befrielselusta från de rådande normer. Situationisterna "le derivé" syftade blanda annat att gå vilse i staden och göra oväntade möten med andra samt stärka de "situationerna" i de planlösa kring flackande.

Space Syntax analyserar stadsmorfologin. I motsats till situationisterna utgår man från att stadslandskapet har läsbara mönsterstrukturer som människor använder för att kunna förflytta sig omkring i städernas mönster. Syntaktiska analyser visar tydligt de rumsliga strukturernas sammansättning. Integration och konnektivitet; är ett "mått" på tillgänglighet och läsbarhet (intelligibilitet) över det givna stadsrummet.

Framtidens situationer borde synkroniseras i större utsträckning med digitala nätverk för att utöka bland annat "play of events". Ekonomiska intressen styr och spelar idag en större roll i mediala sammanhang än vad de gjorde under situationisternas blomstertid. Den maktposition och det inflyttandet verka hålla i sig och följa samma riktning inom den närmaste framtiden. Vilket är kritisk med hänseende till vistelsen och tillgängligheten i de publika rummen.

A4.4 land art

Land Art konstnärernas arbeten utvecklades under 1960-talet och kom att bli kända under namnet "Earth Work". Att arbeta i landskapet och med landskapet var en kritisk kommentar till att konstens stängdes in på institutioner och i galleriers kommersiella verksamheter. Entropins tillstånd spelade och grundade många av dessa konstnärers verk. Det blev potentialen som förlöste mate-

rialiseringen av dessa konstnärers installationer i landskapet. Om man skulle göra en jämförelse av "voids", ibland beskrivna som splittrade och fragmentariserade rum så finner man inom Space Syntax en mer insiktsfull tolkning av de spatiala egenskaperna. Man kan då säga att sättet som Land Arts konstverk frambringade rummets potential genom att märka tid-rum aspekten med sina verk understödjer tesen att fragmenterade rum har en potential. Ur den synvinkeln är Land Art konstnärers designprocess ett rikt inspirations och kunskapskälla i användandet av resurser på platser och som gestaltningsprocess.

A4.4a land art, urbanit - upplösningstillstånd och potentialer
Inom konsten var "land art" konstnärerna skickliga urbaniter som utforskade bl.a. det industriella landskapet. De plats specifika verken tog fram egenskaper i material och form på och från platsen, formerna inramade och frambringade det obeständiga i städernas övergivna landskaps "entropiska" tillstånd. De verken markerade ögonblickets tillfälliga initierande av en process sönderfall. Nedrustningen, förslumningen, ruiner, en entropisk process kan uppfattas negativt, platser och deras rumsstrukturer upplöses. Men förändlighet och tillfälligheten är del av platsers processer. Sättet som Land Art konstnärerna gjorde synligt stadslandskapet på gav en god bild av föreställningen av ett tillstånd i upplösning. Deras kommentarer, genom verken illustrerade i för sig en mörkare syn av framti-

den. Behållningen finns ändå i sättet de arbetade med att gestalta i det storskaliga och ändå skapa och utmärka ett komprimerat förhållande mellan rummet, tiden och föränderligheten. Egenskaper som ligger nära den digitala virtualitet vi upplever idag, koncentrerade punkter på Internet, hemsidor och nätverk.

A4.5 hur skapa egocentriska gator

Vilka redskap har urbaniten för att navigera i gatornas nätverk?

Vad har "territoriet" i stadslandskapet för egenskaper? vad eller var kan urbaniten läsa av potentialen i landskapet? Hur blir den en uppenbar egenskap?

Utformningen som återspeglar teorin satt i praktik:

- 1.framställning av kartor som bygger upp en urban navigering och tillgänglighet
2. relevanta nätverk formar konfigurationer (kraftfält) och överlappar varandra, växelverkan mellan intensiva potentiella rum kommer upp till ytan. Potentialen samlade egenskaper och agenter/aktörer tecknar ett specifikt tillstånd; önskningar och behov kristalliserar situationer utifrån tillståndet.

Ett konfigurationsdiagram, tankemodellens roll här - vad vill individen veta om den byggda miljön, vad är relevant?

Tankemodellen bildar ett samspel mellan nätverk och platspotentialer. Den ses som ett väsentligt grundverk-

tyg för att ge uttryck åt möjliga variabler för gestaltandet och design av platser/rum och förståelsen av städers omvandlingsprocesser för att ta fram möjliga scenarios och idéförslag.

A4.5 a nätverkssituation

Visualisering av kartografisk information är ett idéförslag vars syfte är att utforska förmedlingen av virtuella varseblivningar för navigering i stadslandskapets rum. Vid läsning av kartan som första varseblivning ger man en eventuell ingång för andra sinnen och tankar att delta. Detta som hjälp för urbaniten i hans/hennes mobilitet. En kartografisk berättelse stärker den rumsliga insikten av sammanhang. De kan utvecklas till interaktiv information och bilder och ge individen mångtydiga rörelsestrukturer underbyggda av analyser av stadslandskapet som nätverkssystem och medier. Samspel mellan digitala nätverk och en fysisk virtuell tillgänglighet skall hjälpa till att visa sambandet mellan mobiliteten, territoriet, land use för urbaniterna..

Modellen för de virtuella varseblivningarna för navigering kan vara ett redskap för urbaniten att navigera och föreställa sig de nya digitala psykogeografiska sociotoperna.⁽³⁰⁾ Även som ett redskap för urbanitens intuitiva och objektiva utforskningen av staden.

Mycket av de digitala medierna och kommunikations aspekterna är ännu ganska utforskade och begränsade till en direkt relation mellan kroppen och artefakterna.

Det borde finnas ett större intresse för att framställa arkitektur som bättre relaterar till individens förhållande till de digitala (interaktiva) miljöerna. Eftersom de bildar en allt större del i vardagen och inverkan på sättet vi handskas med vardagslivet. Samt underlätta att situationer utkristalliseras.

Virtuella miljöers rumsliga egenskaper gestaltas och visualiseras med strukturer likt flöde av riktningar som tycks genereras och omvandlas vid varje djupare genomträngande och förflyttning genom dessa virtuella sektioner. Rumsmiljön, gränssnittet, modelleras av den information som fyller bilden (rumsväggarna) på dataskärmen virtuella värld. Platsen (siten) stärks ytterligare via en direkt visuell kommunikation med stöd av en grafisk snitt som slutgiltigt formar textinformationen.

Det finns mycket kvar att undersöka och formulera kring och i anknytning till hur man kan fördjupa varseblivningen av rum. För närvarande finns det kanske mer att hämta i ämnet som sådant för en fördjupning i förståelsen rum som begrepp än som ny konkret och genomgripande rumsuppfattning som vid uppkomsten av det moderna rummet.⁽³¹⁾

A4.5b förslag- nätverkssituation

Att utveckla kartor för ”navigering” i stadslandskapet inspirerad ur ett psykogeografiskt perspektiv är ett förslag på en korsbefruktning mellan axiala kartor och psykogeografien som ett redskap för urbaniten och hennes förmånsrätt; förkärlek, böjelser osv.

Jag ser det som att inläsningen av kartor, med överlagring av ”idéer”, föreställningar och konkret geografisk

lokalisering kan fördjupa både en fysisk och virtuell navigering i stadsrummen och landskapet. Som i psykogeografiska kartornas fall, dessa uppmuntrade individernas egna personliga uppfattning av en plats. Överlagringen av upplevelsen gav ”interaktiva” kartor intimt och starkt förknippat med människor känslotillstånd.⁽³²⁾

Visualiseringen; kartor som vi vanligen använder oss av inom arkitekturen för att presentera översiktsplaner, stadsprojekt, turistikartor eller byggnader skulle kunna få ytterligare ett lager av information. Stadskartor erbjuder sina egna invånare och nya besökare att bli stadsnomader och utforskare av de ”rumsliga territorium”. Därmed skulle inläsningen av stadens rumsliga egenskaper stå i förbindelse med kunskaper och upplevelser. Det kan också ses som ett led för en mer direkt dialog med människorna, urbaniterna. Kombination av fakta och ”nätverk” - kartorna - kan även bli databanker specifika rutter som testas och upplevs säkert annorlunda.

Informationen kan förtydliga sammanhang mellan platser genom att relatera den till andra nätverk i staden. Psykogeografiska kartor⁽³³⁾, verk drivna med en smart intuitiv känsla för perceptuella nätverk och virtuell tillgänglighet kan ge en bild och jämförelse för vad jag avser med ”korrelations-leken”.

DEL B digitala strukturer sociala och virtuella nät

B0.0 DIGITALA STRUKTUR, SOCIALA OCH VIRTUELLA NÄT

Matrisens tankemodell ses nu över med en sociologisk(34) och kulturgeografisk aspekt för att skapa mig en förståelse av rummets sociala interaktiva sfär av funktioner. Digitala medier vecklar in sig i våra vardagsmiljöer och skapar påtagliga mönster och beteende. Det utmålats att människor enas och kan vara mer kritiska och obundna till sin omgivning genom digitala mediers globala förankring. Ur denna synvinkel är individens geografiska lokalisering överflödigt, eller inte? I Space Syntax

Analyses analyseras sociala mönster som resultat av rumsliga konfigurationer utformning till "virtual communities". Detta kapitel skådar över de sociala strukturer

B1.0 den sociala nätstrukturen - plats-rörelse

Klart intressantast ur arkitektonisk synvinkel är att begreppet plats och rum åter är ett centralt tema inom sociologi relaterade diskussioner. Sociologer, kulturgeografer, cultural studies, filosofer undersöker problematiken kring det fysiska rummet och det sociala i samverkan. Hur båda rummen som social företeelse förutbestämmer, avgränsar eller mobiliserar enskilda individer och samhället som kollektiv. Teserna drivs med ett globalt och lokalt perspektiv (identitet, genus, våld, integration, osv) utifrån staden som helhet till det lokala torget som mötesplats. En genomgripande förändring för dessa nämnda förhållanden är IT-teknikens intrång i den globala ekonomin och kommunikations kanaler. Digitala media som Internet och andra digitala nätverk har kommit att utvecklas som en virtuell rumslig struktur som står i relation till både det fysiska rummet och det sociala. Dessa medier skapar en individuell arena för den enskilde individen att välja ”grad” av närvaro och agerande. Så sätt framhävs en paradox mellan relationen människan som individ och motsvarande beroendeförhållande som kollektiv. På vilket sätt kan dessa parametrar påverka och användas i sättet vi sätter ihop rum, speciellt när det innefattar stadslandskaps skala, det publika rummet?

Förståelsen av begreppet rum som en abstrakt strukturerande byggsten för städers nätverksliknande relationer och sammansättningar är viktiga hjälpmedel för att kunna blicka in i cybernetiska nätverk och införlivande

i vardagen. Deras struktur till olika informationsflöden skapar kopplingar på samma sätt. Nätverk ska stråla samman i en lokaliseringpunkt, en plats, en ”site”.

Väldigt kortfattat skulle man kunna säga att IT-baserade digitala kommunikationer har skapat nya förhållningssätt till makro- och mikrosfärer. Det är en våldsamt pendlandet mellan skalorna i de sfärerna. Megacities kontra den lokala bygden, från de internationella börsen till den private on-line aktieköparen, från Guggenheim i New York till Bilbao, från Hollywood till Trolleywood osv.

B1.0a plats - rum

Platstillhörighet eller platslöshet ger oss, kanske på ett tvunget sätt, plattformen för vår identitet. Den geografiska platsens betydelse för vår identitet och tillvaro lyfts fram i flera sociologi studier.⁽³⁵⁾ De studier behandlar platsens villkor med ursprung av givna omständigheter som åläggs genom informationssamhället. Katarina Nylund resonerar kring ämnet identitet och integration i sin uppsats ”Place and cultural identity in the segregated city”⁽³⁶⁾

Det har varit viktigt att integrera dessa resonemang för att kunna sammankoppla och förstå förhållanden under vilket det befintliga urbana rummet förändras; tillgänglighet till den geografiska platsen, stadsrummet fysiska gestaltning och materialeseringen. Alla de är av vikt när stadens granskas ur ett socialt sammanhang. Rumsliga förhållande framkommer inte längre endast

som en inramning utan utgör själva den förutsättning för de sociala villkor.

Texterna som används behandlar individens mobilitet kontra hans sociala integration och isolering gentemot samhället. Ekonomisk, kulturell och estetisk. Att redogöra utförligt för dess innehåll är något som inte ryms inom arbetets ramar och det har inte heller varit avsikten. Därför har inläsningen av uppsatserna som presenterat samtida urbana teorier varit snarare ett sätt att få en grund för att skapa mig en förståelse och föreställning av de förutsättningar som individer måste hantera i sin vardag och i framtiden. Däremot har det gett en bredare bas för att arbeta med de sociala konfigurationerna.

B1.1 virtuella nätverk i stadsstrukturen - plats-rörelse, tid-rum

Det råder en allmän uppfattning att informationssamhällets nätstruktur är vår nya världsagenda. Den massiva påverkan i de samhälleliga och kulturella strukturerna har skett på en storskalig nivå och globaliseringens förutsättningar bestämmer utgångsläget för ekonomin och politiken. Diskursen om de urbana teorierna spelar en central roll med hänsyn till den samhälleliga utvecklingen om makt och etik på grund av nätverkssamhällets snabba förgrening och påverkan i våra vardagshändelser.

Om man blickar bakåt så har effekterna och andra utfall i globaliseringens kölvatten hittills varit av blandat resultat. Som individer befinner vi oss fortfarande i ett stadie

av orsak och omedelbar verkan med lite tid för assimilering och eftertanke. Signaler, bilder och koder smälter samman attityder. På det viset väljer man värderingar med en bild som livsvärde och en konsumtionsvara med många typer av bytesrätt. Kanske är vi i en utvecklingsfas där vi håller på och införlivar ett nytt tänkande. Med en bredare insikt om vår överkonsumtion av information leder till att inta ett mer selektivt sätt gentemot dessa medier.

B1.1a urbanitens virtuella nätverk i stadslandskapet; tid-rum Kroppen som fysisk och ”politiskt subjekt”⁽³⁷⁾ samt arkitekturen som media objekt, är aktuella ämne inom flera diskurser. Kanske just på grund av att båda är konkret materia, båda skiftar och antar, kroppen och arkitekturen, en ickefysisk, substansfri kroppslig struktur i de digitalt virtuella medierna och teknik.

Kan de digitala kommunikationsmedierna, om de finns mer tillgängliga för människorna i den offentliga miljön, skapa neutralare offentliga rum? Finns det en eventuell möjlighet att formulera ett slags ”neutral” territorium för den ickefysiska ”urbaniten”?

Katarina Nylund refererar till Lefebvre⁽³⁸⁾ angående förförståelsen och uppfattning av den geografiska platsens påverkan på individens identitetsutveckling:

”According to Lefebvre a precondition for understanding the lived space in which ”I” must either recognise itself or lose itself, is that we both develop an understanding of the perceived and the conceived space. While the conceived space refers to the representations of space, the perceived space refers to the spatial practice, which both forms and is formed by the societal reproduction, in a close association between daily routine and urban reality. The lived space finally refers to the meaning creating processes by which the ”inhabitants” appropriate space.”

Hur ska man förhålla sig till en gigantisk digitalfasad/skärm i ett köpcentrum eller på gatan? Var går gränsen för vad jag bli informerad och påverkad av? Är det annorlunda om jag kan ”interagera” med denna fasad? Det offentliga rummet är en plats och ett rumsligt hållbärige åt individen och dess främsta redskap för att kunna understryka sin närvaro och bli synlig för andra.

VR-världen bidrar till att minska avstånd och öka den virtuella tillgängligheten. Hur ska man utforma stadsrum så att det upplevda fysiska och digitala (stads)rummen utvecklas till

” ... processes by which the ”inhabitants” appropriate space. ”

B2.0 fenomen av relativitet - plats-rörelse

Som det har påtalats är dagens urbana tillstånd präglade av ett globalt ekonomiskt tänkande med snabb masskommunikation. Samtidig och parallellt finns den regionala lokala sfären. I ett rak nedstigande led och krympande

skala avtäckts, liksom en rysk trädockas skal, från kontinentnivå till kvarteren och platser som påverkas i lika snabb takt av de globala svängningarna. Kvar i den lokala sfären samlas ett antal fenomen av samtidighet som smälter in och blandas samman med föreställningar från den globala ”allmängiltiga” synen om livsvärderingar. De är starkt associerade till reklam och media industrin. Kultur och subkulturer uppträder, uppstår och försvinner kring och i de mediala gränssnitten. Den amerikanska musikvideokanalen MTV är exempelvis ett kulturellt och globalt fenomen som ger en uppfattning hur vi idag uttrycker och upplever snabba skiftningar. Kanalen har även beskrivits som ”3 minuters kulturen”.

B2.1 samtidighet - tid-rum

Fenomen av samtidighet innebär en avspiegling av socio-kulturella beteenden och koder på den lokala arenan. Olika gruppers närvaro och bemötande av varandra synliggör ett spektrum av möjligheter och samspel men också spänningar och främlingskap.

Att vara närvarande tillsammans med andra individer vid samma tidpunkt och rum är mestadels en omedveten handling. Det sker varje dag ute i det offentliga; gatan, busstationen, köpcentrat, torget. Varseblivning av varandra i dessa situationer sker också i det omedvetna. Vad som uppstår, eller inte, varierar i olika grad på de aspekter och egenskaper som tillåts komma fram vid mötena. Vi är själva bärare av koder till exempel kön, etnisk

ursprung, yrke, attribut som mobiltelefoner, klädkoder, kunskap osv. I våra roller som vi blir tilldelade eller väljer att identifiera oss med finns det de som ger oss tillträde till, kontroll över eller övertag av rummet vi befinner oss i.

Fenomenet självt, dvs samtidigheten, omfattar/ markerar möjligheterna och begränsningarna som vi som individer eller som kollektiv har för att utforma och handla inom våra livsrum. Sammansmältningen av rum och socialt sammanhang är av stor relevans för hur vi agerar, interagerar, bemöter och reflekterar kring vår omgivning.

I den lokala sfären sammanpressas globaliseringen och den smälter samman med vardagen, en bild fastställs men kan utvecklas vidare av flera. Den mindre skalan, en mer påtaglig fysisk miljö blottar de komplexa bilderna som uppstår från rum och människor.

Förkroppsligande av de mönster finns i arkitekturen i form av städer offentliga platser, byggnader och inte minst i gatans rum.

En del sociologer⁽³⁹⁾ påtalar vikten av geografisk tillträde och närvaro på platsers offentliga arenor. Rörelsefriheten är annan en viktig del för hur vi utvecklar en kritisk hållning till den styrande makten samt att det är genom våra reaktioner som vi utvecklar samhället.

Grunden för frågeställningen och resonemangen gällande frågorna om den byggda miljön och föreställningarna om dem skapar villkor för vårt levnadsätt, vilka gator vi använder, var vi handlar, var går man på bio, osv. Vad är i så fall "urbanitet" ⁽⁴⁰⁾ i dessa sammanhang?

B3.1 föreställning om virtuell mobilitet

Det finns mycket som talar för behovet av förnyelse av vår föreställning av det urbana stadslandskapet. Att vi måste bygga på, omtolka och kanske till och med uppfinna en ny bild av urbaniteten i framtiden. Urbanitet är inte längre några gators intensiva livlighet. De naturliga årsväxlingarna kommer att bidra med skiftningar i användningen av platser. Mobiliteten och en sammansmältning av de digitala medierna i de urbana miljöerna accentuerar förflyttningar. Platsens rumslighet och virtuella egenskaper kommer att vara viktiga byggstenar för förnyelsen av flertalet, offentliga rum.

Gränser försvinner och omvandlas till fysiskt flexibla gränssnitt eller virtuella tillfälliga kaos, fältet innanför omvandlas likt en amöba. Fältet, territoriet, förblir utbytesplatsens av och för intryck, uttryck och kunskap. Traditionella mönster och värderingar kan då komma att ifrågasättas och nya synsätt utvecklas.

Dygnsrytmerna blir relativa och gör oss globalt medvetna, till exempel cybervärld in i offentliga torg. Där kan vi vara kopplade och uppleva morgonrusning i realtid i alla världens hörn. Det teknisk virtuella introducerar ett rum och tidaspekt i den urbana miljön som genom det interaktiva samspelet med platsen snarare utvecklar en nomadiskt karaktär. Och så sett blir det urbana inte något som är starkt platsberoende. Vi lever i en paradox; vår fysiska tillvaro är trots allt beroende av faktiska platser i geografien.

B3.1a urbaniteten; digitala rumslandskap

I krocken mellan den globala och den lokala världen skapas en fördröjningstid och en vis tröghet uppstår. Passningen mellan de två världsformerna är ett tillfälligt landskap som dröjer kvar ute i cyberrymden. Det är en egenskap som är till fördel för det som skall skapas ur tillfälligheten.

Uppbyggnaden och upplevelsen av ett möjligt virtuellt landskap skall dock finnas tillgängligt och ”gripbart” (nåbart) när man träder in i gränssnittets territorium. Fördröjningens tillstånd kan tecknas som ett slags svävande kaos. Kanske är det ett sätt att hantera paradoxen av kroppens virtuella och fysiska mobilitet.

B3.2 virtuell mobilitet - informationssamhällets miljöer och artefakter

Omfattningen av platserna vi anknyter till våra egna sfärer och hur vi relaterar till dem påverkar sakförhållanden till den lokala omgivningen där vi gör oss fysisk närvarande. Lokalt kommer förflyttningarna och avstånd vi täcker att vara kopplade till de rörelsemönster och nätstrukturer vi skapar virtuellt och som enskildperson; fotgängare (mikroskalan) eller bilist.

Digitala kommunikationsmedel och mobiltelefonin har gett oss ett cybernetiskt socialt nätverksrum med större räckvidd.⁽⁴¹⁾

I stadsrummet har till exempel den digitala skärmen,

med en skala likvärdig fasadens storlek, blivit en vanlig urbant element. Skärmen har en dubbel effekt på fasaden och byggnaden den verkar på. Den skärmförsedda fasaden blir ett fiktivt gränssnitt som löser upp byggnadens kropp. Till skillnad från den glasutformade fasaden som bildar ett rumsligt flöde, ett utbyte mellan ute och inne på ett mer obestämt och interaktivt sätt. Men i egenskap av gränssnitt kan den digitala skärmen verka tydligare som stadselement. En membran liknande gränssnitt mellan den fysiska och virtuella värld av mobilitet. I det senare fallet om den digitala membranen skall placeras på ett mötesplats som torg eller kollektivtrafiknod måste skalan, placering tas hänsyn även ha taktila egenskaper (interaktion). På så sätt komma bort från associationerna till den statiska reklamskärmen.

Det finns redan en rad teknik och material för utformning sådana artefakter likt skärmen. ⁽⁴²⁾

Användandet och spridningen av de digitala medierna är ett faktum inte bara i de högindustriella länderna. Men det är inte ett särdrag tillhörande den storskaliga staden, ”megacities”. Utan städer med långvarig tradition som urbana centrum som bl.a. Calcutta, Mexico City, Bangkok tycks anamma lätt artefakter som ”hör till” den urbana kommunikationen. Men för de flesta är besöken i de digitala miljöerna fortfarande rätt sporadiska och det geografiskt specifika som referensen för skapandet av identitet när vi söker sammanhang för vår tillvaro är fortfarande av stor betydelse för de flesta människor. Informationssamhällets miljöer karakterise-

ras som makromiljöer på grund av de direkta kopplingar till globala nätverk som Internet, satellitkommunikation, kontinentala trafinät. Mikromiljöer, urbanitens lokala stadsrum, kan innefatta flera makromiljöer, till exempel köpcentra och förorters typologin, många äldre städers kärnor och deras funktion, globala institutioner som museer, designmärke och varumärke. Som global digital nät är Internet den största virtuella makromiljön idag.⁽⁴³⁾

B3.3 digitalt virtuella rum och fysisk urban mobilitet

Informationssamhällets karaktär är ett tänjbart flöde av kommunikationer och oändliga slumpmässiga rörelsemönster som bildar nätverkskopplingar på olika plan. Hur blir de egenskaperna viktiga för urbaniteten; vilka roll spelar de för staden/ det offentliga rummet och platsen?

Vad ger mått åt det urbana, vilken sorts täthet (invånare, byggnader, bilar osv), och nätverk skall underbygga vilket för att stärka relationerna i stadsmiljöer i framtiden med informationssamhället som utgångspunkt?

De digitala miljöerna har en oändlig skala i cyberrymden men det elektroniska redskapet är ofta begränsat till en skärm. Idag vill vi ha information och framför allt kommunikation. Manipulering eller optimering av tid har pressat och töjt människors vardags och arbetstider. Det

utgör tecken på att en av de tydligaste effekterna av globaliseringen redan har en grundläggande inverkan på våra liv.

Transportmedel och trafikstrukturer är ett annat nätverkssystem som är frikopplat från individens rumsstruktur om dessa system ses ur en funktionell utgångspunkt. Hastigheten i de nätverk gör att trafik apparaten har andra referenser och definition på hur man uppnår tillgänglighet än fotgängaren. Socialt är det motsatta förhållandet, vårt beroende till snabb framkomlighet har vävt ihop digitala kommunikationer, trafiktillgänglighet.

B3 analysbild

Snabbkonsumtion av bilder och förenklat språk i komprimerade meddelanden. Man kan redan se platser där digitala medier tar över med bilder och brus - en relativ enkelsidig reklamurbanitet.

Dataprogram översätter ettor och nollor och vi ingår på några minuter i ett världsligt samfund, ”the Internet”. Dataspel simulerar miljöer och tillgodoser flera med behovet att jaga spänning på ett snällt sätt genom att utsätta oss för provningar i olika rollspel. Städer och familjerelationer kan simuleras. Du kan vara en Haussman eller en Ronny Pettersson.

DEL C konfigurativa potentialer och nätstrukturer

C0.0 KONFIGURATIVA POTENTIALER OCH NÄTSTRUKTURER

"The influence of spatial laws on cities operates not at the level of individuality of the city, nor on the typology of the city, but at the deeper level of what all individual cities and types of cities have in common, that is, what, spatially, makes a city a city."(44)

Kan man hävda att städers mönster/morfologi består av elementära rumsliga lagar som "styr" deras utbredning? Att en stad som New Mexico växer under samma förutsättningar som en stad i Afrika eller Europa. Eller att paralleller kan dras mellan asiatiska städers tillväxt och de arabiska (muslimska) städerna? Vi upplever städer som individuella eller hur? Under lagren av geografiska säregenheter, socio-kulturella och ekonomiska variabler har städers morfologi en fristående rumslig geometri.⁴⁵

Space Syntax konfigurativa analyser visar på att städer uppstår och utvecklas utifrån "rumsliga egenskaper" och "konstanter", som ligger till grund för tillväxtprocesser. Socio-ekonomiska förutsättningar och kulturella preferenser är ett andra filter under vilket rumsliga konstanter ger städers dess typologiska profil. Med en direkt påverkan på rummen genom människors rörelser, "mobilitet". För vi rör oss och använder städer socialt på skilda sätt. På ett annat plan, mobilitet i relation till IT-baserade medier ger städer och människor likartade "globala" nätverk och tillgänglighetsmönster runt om i världen. Dessa mobila resurser ändrar sociala relationer och lokala miljöer samt utökar individens tillgänglighet till ett mer vidsträckt stadslandskap, virtuellt till hela världen. I anknytning till den problematiken och påverkan från potentialer fysiska mobilitet undersöks i detta kapitel trafiknätet, en handels och ekonomisk baserad struktur, ett andra filter. Nätverkssystemet "trafik" utgör grunden för att förstå ramen som ger oss den verkliga fysiska mobiliteten, tillgängligheten och som till stor del ger stadslandskapet sin form och tillväxt. Med andra ord "urbanitens" tillgänglighet till det rumsliga "territoriet" och till "mark- användning".

C1.0 intro rumsliga nätkonfigurationer

Kapitlet omfattar analyser på Göteborg och Varberg. I Göteborgs studie har jag koncentrerat mig och utgått från dagens stadslandskap, förorten och de externa köpcentranas etablering utanför stadskärnornas täthetsradie. Undersökningen i Varberg blir mer generell. De syntaktiska analyserna bygger däremot på Varbergs stadsmönster.

Syftet har varit att analysera sambandet i stadslandskapet mellan olika befintliga mobila nätverk och deras konfigurationer. De syntaktiska analyserna utförs med hjälp av Space Syntax datorstödda analysprogram Axman. Analysbilden av konfigurationers rörelsestrukturer fås i form av axiella linjekartor. De visualiserar den befintliga bebyggelsen, det vill säga tillgänglighets möjligheterna i stadslandskapet samt uppmärksammar möjliga tillväxtpotentialer. Axiella linjekartor i detta kapitel kommer att främst redovisas som stöd för de resonemangen som läggs fram. Den mer djupgående och omfattande ämnesundersökning som krävs för att med exakthet formulera tillgänglighets möjligheter och inrama precisa tillväxtpotentialer utgör i sig själv underlag för ett nytt arbete.

C1.1 Städer

Västerländska stadsbyggnadsplanerare och senare trafikplanerare har från mitten av 1800-talet och framöver, tillämpat mönster och modeller grundade i strikt geometriska ordningsformer. Karaktäristiskt för båda pla-

neringsformerna, stad och trafik, var att man utgick från strukturer med fastställda funktioner och zonindelningar. Även idagens stadsbyggnadstänkande överförs modeller med liknande strukturering av stadselementen. De modellerna fortplantar och formar på ett statiskt sätt stadslandskapet. Det senaste århundradet har präglats av diverse storskaliga urbana projekt; medan de sista två decennierna utmärker ett drag av oregerlig stadsutveckling; Edge Cities, stadsförglesning, megacities som innefattar båda förra företeelser plus miljonsiffriga invånarantal. Megacities är väl införlivade med bilden av den globala IT-världen. Ur det sistnämnda fenomenet växer företeelsen "the generic city" och Rem Koolhaas "XL" urbana strategier.

Utvecklingen av urbana stadsmodeller har gått från trädgårdsstäder, grannskapsenheter, hus i park, satellitstäder, "edge cities" och stadförglesning (urban sprawl). Som en konsekvens av det sista arbetar man idag med att hitta strategier för att åter förtäta staden. Att göra städer bärkraftiga är angeläget och kännetecknas inom många områden likvärdigt med ett ekologiskt tänkande som anammar det rurala livet snarare än det urbana. Men att leva ute på landsbygden idag är inte alltid knutet till arbete eller produktion inom jordbruket. Individer på landsbygden lever i samma symbios med tätorten som individer i förorten, det är särdragen i nya boendeformer på grund av bättre framkomlighet med bil till de naturnära platserna som gör det möjligt. Möjligheten att välja sitt boende är inte det som ifrågasätts här. Jag

vill tvärtom peka på att en ”urbanit”, utifrån det fysiskt rumsliga, är mer än en individ lokaliserad till städerna. Urbanitens rörlighet, som det tidigare har uttryckts, är knuten till nya tillgänglighets mekanismer. De mekanismerna, fysiska och digitala råder över kanaler som avlägger avstånd på ett sätt som radikaliserat vårt boende, tillgängligheten och vistelse på platser.

Trafiknätets utbyggnad har under de senaste femtio åren varit stadsbyggnadselementen vars användningsfunktioner har haft den största påverkan på stadsmönstren och därmed riktningen för städernas utvecklingen har tagit. Den kort och förenklade historiska översikten kring stadsbyggnadsutvecklingen ger en schematisk slutsats att juridisk och ekonomisk fördelning av marken i kombination med trafikapparater har bestämt förutsättningarna för stadens utbyggnad.

C1.2 historisk referens

Det är ur ett svenskt utvecklings perspektiv av trafik och stadsbyggnadsnormer som jag har utgått. Historiskt sträcker sig perspektivet cirka femtio år tillbaka och i SCAFT (1968)⁽⁴⁶⁾ funktion och trafikseparering. Miljonprogrammet vars fysiska planering bygger på SCAFT:s regelsystem, pågick parallellt med sanering av stadskärnor under perioden mellan 1960-75. De två nämnda stadsomvandlingarna kan sägas ha gett formen för dagens stadsmönster, bland annat Göteborgs.

Trafikplaneringen började på allvar bland annat i USA

kring 1930-talet när man börjar utveckla sätt att separera den växande trafiken från bostadsområdena genom idén om grannskapsenheter. Dessa modeller spreds med tiden till England och vidare till Europa. Referenspunkterna och förebilderna som utformade SCAFT:s trafikmodeller och grannskapsmoduler hämtades tidigt i förlagor från USA och Stor Britannien.⁽⁴⁷⁾

Bakgrundsbilden till de nämnda stadsreformerna hade sin början i industrialismens sargade stadsmiljöer och invånarnas undermåliga bostadssituation i slutet av förra seklet. Saneringen av städerna, gröna trädgårdsstäder och grannskap åtskilda från de dammiga, bullriga fabriker skulle bättra på livsvillkoren för människorna. Det följdes senare av industrialismens genombrott och ökat välstånd för större delen av befolkningen.

Grannskapsenheten har varit förlagan för den självförsörjande bostadsenheten som de nya områdena i början av seklet utformades efter.⁽⁴⁸⁾ Konceptet om grannskapskvarterens utvecklades vidare i både villaförorterna och i miljonprogramms områdena.⁽⁴⁹⁾ Men det applicerades även i stadskärnans sanerade områden under samma tid. Konsekvenserna från dessa planeringsmodeller kan utskiljas i dagens stadsmönster i många av Sveriges tätorter i form av satellitstäder, och förorter.

C2.0 intro - studie - Göteborg

Analyseras med bakgrund av att stadsmönstret i Göteborgs beskriver periferi, stadsförglesing och ”void”/mellanrum. Syftet med dessa analyser har varit att bena upp ”problemen” kring synen på hur rumsliga egenskaper utvärderas och följaktligen skapa mig en bild och förståelse av stadsomvandlingarnas påverkan på dagens stadsmönsters konfiguration. Därmed hur tillgängligheten för fotgängare omvandlas i takt med trafikledernas framväxt. Trafikstrukturerna som storskaliga nätverkskonfigurationer har glesat stadsbebyggelsen och inbördes ökat avståndet att nå från en punkt till andra målpunkter i staden. De gåendes möjligheter har i det avseendet försämrats.

Göteborgs Översiktsplan, ÖP99 del 1 Utgångspunkter Strategier, används till viss del som analys och studiematerial. Rent allmänt får man en uppfattning från Översiktsplanens material, att man har en ganska statisk syn på stadsrummen och till stadens helhet.⁽⁵⁰⁾

Studien om Göteborg visade som sagt att staden idag kan definieras utifrån just trafikstrukturerna, E6 och E20 och expanderar i samma riktningar som lederna, från förorterernas framkomst till dagens utlokaliserade köpcentra. En översiktlig studie av stadskartan visar urban stadsupplösning på flera plan. Göteborgs stadsbild är likt många europeiska städer, ett sprängt stadsmönster omringat av bostadskluster och köpcentra längs med huvudlederna. Trafiknätverken har gjort det möjligt att planera ut i kommunens ytterområden, tätheten

mellan olika bebyggelsepunkter har glesats ut, även boendetätheten har en inverkan på stadsmönstrets upplösning.

Att stadens tillväxt idag fastställs till en stor del av trafikstrukturer och andra tunga barriärer som hindrar en sammanvävning visar sig genom kartanalysen av Göteborg.

C2.1 studie - Göteborg, analyser om platser i staden

Stadslandskapets spatials egenskaper karakteriseras och utmärks utifrån inramade ytor, isolerade zoner.. Men hur statiska eller föränderliga är de? Stadsförglesningen, periferi och ”void”/mellanrum upplyser om splittrade kontexter av stadsmönster uttryckt som beskrivningar av ett slags stadsmässighet i vakuum. Så skulle man kunna tolka beskrivningen av stadsdelarna i European 6 (51) tävlingsregler. ”Mellanlandskapet” utmålas som isolerade områden med avsaknad av kvalitativa rumsliga egenskaper. Liknande begrepp finns att hitta inom Space Syntax. Inom Space Syntax motsvaras de begreppen av rumsliga egenskaper som finns aktiva i stadsmönstrets omvandlingsförlopp.

Examensarbetets första skissfas inleddes med analysstudien av mellanrum i staden Göteborg - ”void”, periferin och ”stadsupplösning”. De tre aspekterna skulle undersökas för att se deras inverkan på stadens tillväxt och integrering. Jag använde samma kriterier som European 6 tillämpade för de tomter som låg till grund för tävlings förslagen för att inringa några tydliga ”mel-

lanrum”. Tre ”remsor” omgärdade med olika grad av förtätning förlades inom staden. Remsorna skulle då beröra platser som kunde bilda nätverk och sammanbinda andra tänkta fysiska nätverk. Ett eget kriterium var att inom ”remsorna” skulle det finnas en förortsbebyggelse och ett köpcentra. Analysunderlaget var ett led till att inringa möjliga nätverk av relationer på de platserna. Det gav en slags definition och en idé om en ”ny” urbanitet i de mellanrum i form av ”relativa centra” i stadslandskapet. Av analysen framgick även att förorterna, köpcentrerna och trafiklederna har starka samband som är kopplade till utformningen av den sistnämnda

C2.2 analyser - studie - Göteborg tillstånd -situationer
platser i staden, periferi och dess relativa centralitet

C3.0 mellanrummet; void

Föreställning om rumslig ”void/mellanrum” som potential.

Ett spänningsfält av upptäckta situationer. Trafikstrukturerna kan liknas vid en spoles varvantal som slingrar sig runt mellanrummet, magneten. Det magnetiska flödet som skapas, ger platsen motsvarande kraftfält för händelser som staden kräver.

Inom Space Syntax är ”void” något diametralt motsatt än

vad som avsågs med konceptet i European6 utgångstema. Eftersom rummet inte är en ”sak”, menar Hillier. Men vi uppfattar ”saken” på det viset för att vi liknar rum vid fysiska system och i dessa måste man tillföra komponenter för att de skall fungera. Och det är ju snarlikt sättet vi ”fyller upp” områden med diverse stadsbyggnadement. Hillier hävdar att ”void” består av alla möjliga egenskaper. Konfigurativt så finns inga lösryckta spatiala plaster alltså kan det inte finnas rum som strukturlösa ”void”.⁽⁵²⁾

European 6, hade som tema fenomenet ”in between cities”, mellanrummet. Tävlingsstomten fanns i vad man betecknade som ett ”mellanlandskap”, ett stadslandskap som omfattade situationer i skiljelinjen mellan byars, städers eller kommuners gränser som är på väg att upplösas i varandra. Men även områden som har legat ”i träda”, lämnade på grund av att förhållanden, förutsättningar och verksamheter omvandlats i en snabbare takt än stadens skiftningar och övergång till andra resurser. I dagens stadsmönster återfinns en del barriärer; svårlästa gröna bälten, järnvägsspår parallellt med motorleder som avskärmar och delar upp olika stadslandskap. Flera av definitionerna i European 6:s program beskriver och karaktäriserar mellanrummet som ett stadsrum i upplösning eller som ett förklamat territorium och identifieras både som odefinierade tomrum och oavslutad bebyggelse.

Ett urdrag från EUROPAN 6 tävlings regler :

”EUROPAN 6 urban situations - The sites, all chosen in these interstitial urban situations, fall into one of four categories: disused land: sites whose functions have become obsolete,...; the interrupted town: areas in old or modern suburbs, unfinished plots, post-war chunks of social housing containing a heterogeneous range of constructions that call for restructuring; absorbed villages: previously rural structures ...from which dense but low rise residential areas can be conceived; peri-central urban hubs: sites that have been downgraded over time through lack of networks, ...can be situated in the ”suburbs” of central urban hubs; ...”fringes” of an inner periphery (unbroken extensions of the old town around old road networks, ...; ”interstices” generated by urban expansion (hybrid urban spaces around modern networks giving access to centres, districts between centres, and commercial areas under conversion (ports, industrial zones...))

C3.2 stadsupplösning - stadsförglesning

När städer glesas ut och stadsdelar blir avskurna och stympade i sin tillväxt beskrivs de ytorna som tomrum; ”voids” eller mellanrum, vare sig de rummen är lokaliserade i, kring eller i utkanten av den täta bebyggelsen.⁽⁵³⁾ Stadsförglesning, eller stadsupplösning (urban sprawl) som fenomenet beskrivs i stadsbyggnads sammanhang, ger ett perspektiv på hur tid i förhållande till avstånd och rum har komprimerats. Företeelsen har gett människor kapacitet att avverka större avstånd (högre hastighet) på mindre tid och därför lokalisera sig geografiskt utspritt.

Individens sätta att mobilisera visar sig genom växlingarna över tiden återspeglade genom de första motordrivna fordon fram till dagens trafikutformning, kollektivtransport, miljöutsläpp osv. Individerna har tillägnat sig staden socialt till stor del genom trafikomstruktureringars förändringarna på stadsmiljön. Stadsförglesning och upplösning av städernas bebyggelse strukturer är ett komplext problem för att diskutera som berört ideologiska och sociologiska ståndpunkter inom arkitekturdebatten⁵⁴ har blandats med tillika beskrivningar bunden till estetiska, ekonomiska, juridiska och miljömässiga aspekter. Men slutligen beskyllt byggnadskropparna utformning för alla samlade brister av stadsupplösningens. Stadsförglesningen är inte avgörande för tillblivelsen eller stagnationen av nya platser. Vi ser idag att det inte påverkar platsers tillblivelse utan snarare sättet vi använder dem och tiden vi tillbringar där. Sett ur ett bilburet perspektiv.

C3.3 Periferi

Att periferi alltid förutsätter ett motsatsförhållande är ett självklart påstående. Maktbalansen gynnar i genomsnitt alltid den som befinner sig i centrum. Det är svårt och även poänglöst att hävda att förhållandet centrum - periferi skulle vara helt utspelat i städerna idag. Sammansättningen och den komplexitet stadskärnan erbjuder har genererats under åtskilliga decennier och århundraden och är inte enkel att återskapa med några

månaders intervall. Därför är det av central betydelse att förstå nya rumsliga konfigurationer. Deras införlivande i de befintliga stadsmönstren är en förutsättning till att skapa bättre distributionsnät. Det skulle öka tillgängligheten till stadslandskapet lokalt och globalt.

C3.3a materiell periferi

Både som bostadsområde och rent socialt har förorten tilldelats en perifert ställning. Betongförorten illustrerar ett typiskt fall där man fortsätter att åtgärda svårigheter för ”socialt nedgångna områden” genom att bygga om husen och fasaderna. Vilket i all välmening ger en omtanke om människorna i de bostadsområdena men områdena förblir lika perifera. Kvar är problemen i form av materiell segregation eftersom den fysiska planeringen som gett förorten dess lokalisering utgår från ett decentraliserat trafiknät - en trädstruktur. Tillgängligheten till och från förorten är två bilburen och kollektiv trafik. Dessa två anknyter stadsdelen till den tätare stadskärnan. Det är också svårt att integrera förortens trafikseparerade struktur till det befintliga bebyggelsemönstret.

Den materiella segregationen⁽⁵⁵⁾ bevaras av att man ännu arbetar med stadsplaneringsprinciper som behandlar ”zoner” och områden och inte fokuserar på de sammanhängande strukturella problemen som har en verklig betydelse för förorterna generellt som stadsmönster.

C3.3b periferins konfigurationers

I början av 1980-talet uppkom i utkanterna av städerna en ny bebyggelseform. Stadslandskapet började fyllas med köpcentra och diverse andra verksamheter med behov av billig mark och lokaler. Som urban företeelse var det i USA ”edge cities”⁽⁵⁶⁾ fenomenet först uppträdde. En annorlunda lagstiftning angående markanvändning medförde en våldsam tillväxt gestaltat med enorma dimensioner. Lagstiftningen angående markanvändning och storskalighet gör det inte möjligt att jämföra de amerikanska köp och kontorscentra med svenska förhållanden. På europeisk nivå kan man jämföra graden av ”edge city” expansion med områden i Centraleuropa exempelvis Lilleområdet i Frankrike. Här finns liknade grad av komplexitet som i USA:s externa etableringar. Vad som däremot kan jämföras är mönsterstrukturerna som bildar ”edge cities”. Trots skillnaden i skala mellan de europeiska och de nordamerikanska städerna kan man urskilja några gemensamma faktorer. Dessa faktorer har att göra med både den rumsliga lokalisering, formen och verksamheterna (storköp, lättare industri, lagerlokaler). Verksamheterna byggs upp och samlar sig kring marken som omgärdar motorledernas noder. Motorledernas rumsliga sammansättning altras av att tillgängligheten och den höga koncentrationen trafikrörelse skapad av att flera trafikleders flöde strålar samman. De juridiska och ekonomiska faktorer ”det andra filtret” som berörs av praxis från markanvändningens lagstiftning och ekonomiska parametrar ger rumskaraktären till ”edge cities” bebyggelse; köpcentra, kontorskomplex osv.

Resultatet av den ”spontana” externa bebyggelsen utmynade i att de amerikanska ”down towns” - stadskärnorna urholkades på människor. Det vill säga en omplacering och utspridning av mänsklig potential (movements economies). Man utmålade samma hotbild för Europas innerstäder. Utifrån det perspektivet är begreppet periferi klart giltigt att beakta och diskutera angående stadens tillväxt och distribution av rumsliga potentialer. Som stadsbyggnadsfråga var och är periferin en omdiskuterad realitet. Omständigheter som stadsförglesning, ökad bilism, markanvändnings värde samt stadens hållbarhet är direkt relaterat till ämnet.

C3.3c periferins integration - relativa centras nätverk

Miljonprogrammets förorter och köpcentra har exempelvis bildat nya mönsterstrukturer som kännetecknas av en stark monofunktionalitet. Frågeställningen om en bättre integration av de stadsdelarna är en aktuell problematik liksom var förtätningen skall ske i staden. Förorterna drabbas hårdast eftersom det ekonomiska kapitalet är mindre i de områdena. Främst köpcentran men förorterna utövar redan sinformella effekter som på sikt blir kritiska och är utslagsgivande för utvecklingen av stadskärnans liv.

Föreställningen om platsers relativa centralitet i det urbana finns som ett möjligt utvecklingskoncept för att beskriva och ge ett mer dynamiskt samband mellan

stadens potentialer och hur människor kan tillgodose sig staden. Resonemanget om ”av-lokaliserade urbana kärnor” förs i anknytning till stadsmönstrets konfigurationer. Det kan också vara ett alternativ till att minska en del av problemet med förorternas materiella periferi.

C3.3d analys

Undersökningarna i examensarbetet påbörjades som ganska intuitiva laborationer för att förstå stadslandskapets form och funktion. Jag bestämde i denna tidiga etapp att experimentera med idén att stadens mer sammanhängande tätbebyggelse blev som centra i sig själva och kopplade via ett nätverk. ”Centrat”, en enhetlig rumslighet befann sig i ett relativt förhållande till sin omgivning, i en relativt centralitet. I det här fallet trafiknätverket. Idén var att arbeta ur en annorlunda kartbild, en konstruerad abstraktion som ett motsats förhållande till den befintliga Göteborgs kartan, ett rätt splittrat stadsmönster.

Laboration gav mig utrymme att tänka mig att platsers potentialer kunde finnas till och hitta en position i geografien och i individens mentala landskap på ett annorlunda sätt. Genom att olika nätverk förbands, såväl fysiska som digitala, kunde det medföra att varje plats fick en relativ centralitet i förhållande till staden som helhet. Det gav en annorlunda uppfattning av stadsförglesning som kunde förstås på ett mindre negativt sätt. Analysen gav en aspekt på en möjlig utvecklingsprocess. Det vill

säga att man därmed kunde koppla och hitta stadens resurser och bärighet i nya rön som i dessa förstärkte rörelsen och mönsterstrukturen. För Göteborg gällde exempelvis, att med undersökningsmodellen som bakomliggande underlag, att pröva en ny förbindelse och hitta placering för offentliga rum som torg. Nya mobila nätstrukturer, såväl de IT-baserade som nya sociala strukturer, kan stärka platser och andra rum i stadslandskapet. Lokalisera utvecklingspotential dels för en bättre stadsmässig kontext och helhets integration av staden. Även "tomheten" skall beakta som möjlig potential för människors egna drifter (navigering).

C3.3 e förslag - potential i stadens nätstruktur

En "ut - avlokaliserad stadskärna" kan man se som en plats med relativ centralitet. En rörlig potential i stadens nätverk.

Förhållandet till den avlokaliserade stadskärnan är viktig att reda ut. Det bygger inte på att arbeta och etablera en balans utan snarare ett skiftande rollspel för gatan och mötesnoden. Den utlokaliserade stadskärnan är just ett centra som kan skifta tyngdpunkten i ett distributionsnät system. Sättet att nå fram till en sådan utformning av de miljöerna kan ha utgångspunkt i ett rumslig nätverksstruktur överbrygger, sammankopplar och samlar ihop många kvaliteter som hör till ett framtida offentligt rum. Till exempel att integrera köpcentrat och en busslinjenod, en mindre bussterminal. Saluhallar är

också intressanta rumsliga konfigurationer att utgå ifrån. Hallarna tänkta mer som öppna strukturer i anknytning till delvis och helt offentliga samlingsplatser.

Bilden är att pulser händelser/aktiviteter skall färdas genom gatusystemen och stärka det platsbundna rummet. Viktiga egenskaper att tillvarata är de dagliga aktiviteternas och "årsritualernas"(årstidernas rytm). De är händelser som belyser tid och rum aspekten. Även dygnets skiftning; morgon, för och eftermiddag, kväll, natt och gryning är en lokalt förenad växling som förvandlar och ombildar rumsliga rörelsemönster, vistelse och funktion.

C4.0 centralitet som paradox i ett globalt system

Centralitetens paradox i de syntaktiska analyserna bygger på att integration skapar två företeelser. Inom en tätbebyggd kärna är integrationen radiell, alltså ju närmare kärnan desto mer integrerad. Men om den integrerade kärnan sätts i relation till externa (bebyggelse) förhållanden, till exempel utplacerade noder blir situationen den omvända. Kärnans innersta kommer att vara segregerad i relation till de noder eller koncentrationer som befinner sig placerade i de yttre områdena. Hillier menar att städer utvecklas genom att använda sig av centralitetens paradox genom att motverka den.

Med bakgrund i Hilliers resonemang om globala systems centralitet och paradox skulle mitt förslag om platsers relativa centralitet i det urbana landskapet kunna

bli ett sätt att undersöka en tillväxtprocess och eventuellt minska upplösningen i stadslandskapet. Genom att relatera och binda mellanrummet närmare förorterna. Bebyggelsen skulle i så fall kunna öka/förtätas i mellanrummen närmast periferins. På så sätt stärks förorternas och köpcentrans relativa (urbana) centralitet i förhållande till hela stadens konfigurationer. På den globala skalan, staden, kunde det vara möjligt att en förtätning utifrån periferin skulle förbättra integrationen av förorterna till hela systemet. Lokalt i förorterna kunde den vidga och förstärka rörelsestrukturen. Men en obalans kan råda hur potentialer förflyttar sig genom olika nätstrukturer såväl fysiska som virtuella.

C5.0 Trafiknätverkets rumsliga konfiguration

”The principal generator of the theory (space syntax analysis) ... is ...that the structure of the urban grid considered purely as a spatial configuration, is itself the most powerful single determinant of urban movement, both pedestrian and vehicular” (57)

Trafikstrukturer har utvecklats utifrån diverse tröghetsvariabler som folkmängd och invånartäthet, arealer och byggnadsdensitet, vägkapacitet och trafikflöde osv. Dessa underbygger sociala och ekonomiska nätverk. Därmed är de av stor betydelse för hur människor tillgodoser sig stadens resurser och rumsliga potentialer

genom rörlighet och tillgänglighet till staden.

Redan i rivningen av stadens fortifikationsmurar förtunnades filtret runtom stadens gräns. Dessa historiska förutsättningar har lämnat plats för kommunikationsflödets fria rörlighet. Flödet i sig självt har ökat, med starkare motorer, bättre och säkrare vägar har man kunna öka hastigheten betydligt och därmed flödets rörelse. Den reglerande gränsen däremot finns kvar men inte i form av murar och är inte heller lika påtaglig i stadsgränserna. Snarare har elementena som definierar gränsen motsvarats av landmärkes monument som filtrerar och markerar att man ska sakta in när man närmar sig och passerar gränsen.

Ur trafikhistoriskt perspektiv hänger förändringarna samman med ”logistiska revolutioner” och man antar att ”den utlösande huvudfaktorn alltid varit förbättrade förutsättningar för flödet av varor, tjänster, meddelanden och teknologiska och andra kunskaper”.⁽⁵⁸⁾ Det är inte svårt att inse att trafikens logistik också befinner sig mitt i en pågående omvandling i och med informationssamhällets inträde i makro och mikro ekonomier.

C5.1 ett rumslig nätverkssystem

Trafiklederna utgör trafiknätets ryggrad. Kanske det enda rum som i sin fulla mening är mobilt. Artefakterna, fordonen, förändrar, förtätar, obstruerar, orsakar kaos,

fara och konflikter osv i ett kontinuum. Ett föränderligt flöde som relaterar till stadens olika sekvenser i varje delsträcka. Från den fysiskt byggda miljön till landskapet som uppenbarar sig mellan bebyggelsen.

Om bebyggelsen skildrar ett statiskt rum i förändring, ett förtätat nätverk så beskriver trafikens linjära nätstruktur ett dynamiskt rum med en statisk utformning. Trafikstrukturerna är konfigurationer bestående av monofunktionella gigantiska rum.

Trafikstrukturernas relation till omgivningen är dock ett mer mångfacetterat tillstånd. ”Delad rumslighet” - Nederländsk tävling om hus på motorvägen⁽⁵⁹⁾ är exempel på hur man börjar ”lägga” fysiska skikt, andra sorters rumsligheter på trafikstrukturerna. Nederländerna utgör ett extremt exempel i och med det stora behovet att maximalt nyttja sina landsarealer.

Dagens trafikutveckling kan relateras till bilens definitiva explosion som ikonbild för det moderna livet på 50-talet. Gestaltningen av komplexa, vertikalt överlagrade trafikapparater skapades under modernismen. Arkitekternas och ingenjörernas beundran för maskiners effektivitet, form-funktion dynamiken, modellerade de trafikrum vi ser idag.⁽⁶⁰⁾

En annan stelbentare synvinkel angående trafikstrukturerna är att karakterisera de som välbyggda, tekniskt utformade markbeläggningar. Sträckor som ger oss möjligheter att förflytta oss på det snabbaste sättet från en punkt till en annan.

C5.2 rumslig distribution av globala potentialer

Som en vidare undersökning och fördjupning av trafikens rumsliga nätstruktur vore att senare undersöka det enskilda trafiknätet och överlagra det med befintliga fysiska och virtuella nätsystem. Exempelvis med relativa urbana centra med större hållplatsnoder, mobiltelefoners nät över köpcentras nät, kollektivtrafik och större handelstorg och mötestorg, cykelstråk och ”globala stråk” i gatusystemet osv. Jämförelsen med andra nätverk av betydelse är att hitta och förstå stadens konfigurativa potentialer i det urbana landskapet och de nya som kan tänkas uppstå. Med utgångspunkt i de gåendes och cyklisters rörelsemönster.

En sådan laboration kunde eventuellt visa ”lämpliga” välintegrerade centra/områden i nätverkets olika lager. Min föreställning är att de platsernas potential kan framhäva utveckling av nya mönsterkonstellationer med ursprung i rummets konfigurativa potential. Det genom sin integration i systemet och en överlappning av olika lager av konfigurativa nätstrukturer. De egenskaperna måste emellertid förhålla sig till bebyggelsen och förmodligen omvandlas genom lagstiftning som bestämmer markanvändning och tomtgränser.

En möjlig ”produkt” från resultatet av nätverksanalyserna kan komma att användas som underlaget för stadslandskapets (sär)skilda tillväxts skede. Till följd därav ge flera tillvalsmöjligheter beroende på de föreslagna projektens syfte och de konfigurativa potentialer som utmärker det specifika stadsmönstret. Även som alternativa ”tillgänglighetskartor” kan nätanalysen av olika

mobila system utvecklas som till ett slags ”TidPunkten”⁽⁶¹⁾ men placerad på offentliga platser. Studier som sammankopplar olika statistiska data och information genomförs redan genom användandet av Space Syntax datorprogram med GIS datorstödda analysmetoder⁽⁶²⁾

C6.0 intro- trafik modeller och nätverk

Analysen av trafikstrukturerna ”nätverkssystem” har varit en oundviklig förutsättning att förstå de urbana systemens beståndsdelar och vad som utgör ”den elementära staden”.⁽⁶³⁾

Sett som rumsliga system är trafiknätet den kraftfullaste faktorn som artikulerar och enar stadsrum idag. Avstånd och tid effektiviseras genom ett trafiknät bestående av ett raffinerat framkomlighetsystem. Trafikplanering har haft en särställning på översikts planeringen över stadslandskapet.

C6.1 trafikmodeller som nätverk

Trafiknätet dimensioneras för en mobilitet där hastigheten övervinner relativt långa sträckor på en ekonomisk tillfredsställande ”tidsbärighet”. Ur den anledningen väljer man att åka bil till köpcentrat för att huvudleder har en bättre framkomlighet och integration till systemet som helhet och bland annat utformas efter tidsvariabler. En intuitiv slutsats av förorters och köpcentras mönster,

i relation till trafiknätet, är att de bebyggelsemönstren är mer förenliga med trafiknätets struktur. Genom att granska trafiken som en nätstruktur kan man göra bedömningen att förorter och köpcentra integrerats bättre till en skala som närmar sig det regionala, en global struktur. Globala⁽⁶⁴⁾ nätverkssystem är anledningen till att externa köpcentra uppstår just på grund av sättet trafikstrukturer sammankopplas i en mycket effektiv nätkonfiguration med eget rörelsemönster. Det kan ha sin grund i att trafiknätet till stor utsträckning utformats av modeller med utgångspunkt i prognoser som beräknas med gravitationsmodeller. Dessa trafikmodeller bygger på Newtons ekvation för gravitationen mellan två kroppar. Och det betyder i trafiksammanhang att utbytet av trafik blir stor mellan två orter om ”områdena har stor massa” dvs framkallar och attraherar mycket trafik. Men förmodligen beror effekterna av extern bebyggelse främst på sättet man har tillämpat trafikmodellerna. Alltså konsekvenser som förorters lokalisering och intensiva flöde av trafik vid trafiknoder.

En senare och mer flexibel modell som tillämpas är ”logitmodeller”. Dessa beräknar fördelningen av det totala trafikutbytet mellan områden och kan bilda kontinuerliga trafikstrukturer på flera olika nivåer. Logitmodeller är inte beroende av parametrar som till exempel en bestämd attraktionsmassa mellan två orter som i gravitationsmodellerna. De parametrar som används är vad man kallar ”motståndsfunktioner”, till exempel res tiden och kostnader samt andra intuitiva antaganden om människor sätt att välja sina rutter.⁽⁶⁵⁾

För att anknyta och göra en jämförelse med Space Syntax syntaktiska analyser, kan man grovt säga att det finns en liknelse mellan logistiska trafikmodeller och den syntaktiska analysmetoden. I den senare metoden framträder en stadsstrukturens rörelsemönster, oberoende av några variabler som befolkningstäthet, byggnadsdensitet. I det avseende undersöker logitmodeller också en ”helhetes” totalfördelning av flöde oberoende av massa som parameter. Logitmodeller kan beräknas till att vara sammanhängande system genom att de byggs till i flera olika undernivåer med ”motståndsfunktioner” som underlag. Men fortfarande beräknas flödets funktion och verkan fram genom parametrar och begränsade noder. Alltså inte sättet det framräknade flödet kommer att ha för hela stadsstrukturens helhet.

Space Syntax undersöker befintliga stadsmönstrens morfologi vars variablers har sitt ursprung i omvandlingsprocesser och inte i strategier. På så sätt kan man även förutsäga påföljder i nätstrukturer och flödesmönster. Syntaktiska analysmetoder skulle kunna utveckla en mjukare trafikflödesfördelning eftersom man utgår utifrån en befintlig rörelsestruktur som understödjer ”alla” rörelse människor väljer att ta sig an. Space Syntax har integrerats till GIS- datorstödda miljö för att kunna överlagra informationen från de axiala kartorna. Man menar att skapa en enhetligare bild av vad just de undersökta delar - axiala linjers integration - visar för egenskaper.

Med resonemanget menar jag att trafikstrukturernas mobila och linjära struktur kan undersökas som rumsliga konfigurationer. Med avseende på mobilitet och tillgänglighet är det viktigt att jämföra trafikmodeller och konfigurativa integrationskartor. De senare har kapaciteten att vara underbyggande material för trafikprognoser i en första grundläggande fas. I det avseende att hela stadsmönstret rörelsestruktur blir belyst och fokusering på de gående/cyklister skulle kunna komma i förgrunden.

C6.1 tillgänglighets principer , konfigurativa och gravitella

Trafiknätets prognoser, är system beräknade genom gravitella mätningmetoder. Täthet, avstånd och tid är viktiga faktorer för beräkningarna. Både Space Syntax och gravitations metoder påvisar noder av täthet (tillgänglighet) eller i Space Syntax termer integrerade linjer. De integrerade linjerna motsvarar långsträckta noder; attraktionspunkter i ett kraftfältssystem. Konfigurativa integrationskartor kan beskrivas som en sorts tillgänglighet.

C6.1a tillgänglighet enligt trafikprinciper

”En allmän definition på tillgänglighet är den relativa möjligheten till interaktion och kontakt. Definitionen består av en fysisk och en social komponent. Den sociala komponenten rör individuella skillnader i sådant som

inkomst, kunskap och oberoende. Den fysiska komponenten innefattar förutsättningarna att nå en plats eller ett utbud i termer av avstånd, restid och resekostnad. Inom tidsgeografin betonas den restriktion för tillgänglighet som ges av individens tidsbudget. Tillgänglighet är således ytterst en relativ och empirisk fråga.” (Erfarenheter av externa köpcentran - STACH, Rapport 1994:1)

Begreppet framkomlighet översatt till individens sfär med utgångspunkt i den ovannämnda tillgänglighetsprincipen kan översättas på följande sätt:

Ett avstånd: ”den relativa möjligheten till interaktion och kontakt ”

En sträcka: ”ett utbud i termer av avstånd, restid och resekostnad. Inom tidsgeografin betonas den restriktion för tillgänglighet som ges av individens tidsbudget.

C6.2 trafikstrukturer - markanvändningens potential

Övergången från industrisamhället in i det postindustriella har skapat ett stadslandskap med svårigheter att införliva den informella tillväxten av staden. I många fall har man skurit av länkar mellan olika stadslandskap och på så vis fördröjt en förvandling av stadsrummet som möjligen kunde skapat en rikligare sammansmältning av aktiviteter. I motsats till de externa köpcentras monokultur.

Ett annat exempel på att potentialer skiftar och förflyttas kan skildras i nätverk som distributionsnät. Som exempel

kan man se förändringarna som sker i hamnarna, deras karaktär har skiftat från en intensiv varvsindustrin till en mekanisk frakt och lagring av gods. Containerlandskap är nu ett signum för hamnstäder världen över och ett tecken på den nya globala ekonomin. Områden i hamnarna och byggnader har även bytt funktioner i befintliga byggnader.

Trafiknätverket har en viktig roll vid utvecklingen av en vital stadsmiljö och är avgörande ur ett regionalt perspektiv. Med hänsyn till miljöaspekterna är det väldigt viktigt och angeläget att trafiken har en välfungerande struktur. Insynen i trafiknätverkets mobila kapacitet ger en uppfattning av deras roll som distributionsnät och som viktiga ekonomiska maktfördelare.

C7.0 intro - staden "ett" konfigurativt rumsligt element

Att städer utvecklas till sammanhängande objekt är utkomsten av växelverkan mellan djuprotade spatiala lagar i stadens morfologi. Det vad Hillier menar med en fristående geometri beskriven och analyserad genom ingående undersökningar av egenskaper hos axiala linjekartors integrationsvärde.⁽⁶⁶⁾ Både värdena och det som karakteriserar linjerna understödjer tesen att rörelsemönster i konfigurativa rumsliga element påverkas och utvecklas i sättet byggnadskroppar breder ut sig. Samtidigt är användningen av byggnaders och bebyggelsens funktioner en direkt påföljd av individens sätt att röra sig och bebo dem. Funktionerna är direkt kopplade

till kulturella särdrag utmärkande varje enskild kultur och dess individer samt städers geografiska topografi. Inom Space Syntax teorin benämns det ovannämnda som "spatial cultures". Kombinationer av rumsliga konfigurationer och i formen hur dessa utbreder sig i landskapet bildar ett första filter av rumsliga "konstanter", väsentliga spatiala förutsättningar för platser och det urbana landskapet. Det andra filtret, "spatial cultures" omvandlar det första filtret och ger städer och platser deras specifika karaktär och egen identitet. Alltsammans skapar ett rumsligt konfigurativ element som skapar ett "objekt"- staden.

C7.1 trafikrummets konfigurativa potential

Att beskriva trafikens mönsterstrukturer syftade till att undersöka deras konfigurativa sammansättning. Att särskilja dem åt från de övriga omgivande stadsrummen som en nätstruktur var ett slags förenkling för att genomföra analysen.

Analysen av trafikstrukturerna som storskaliga rumsliga nät främjade dels bilden och idén att dessa strukturerar, formar och (des)integrerar (utglesar) stadslandskapet rumsligt.

Eventuellt kan undersökningen bistå med att även lokalisera och ge en förståelse av element som har ett barriärskapande effekt för stadslandskapets form/mönster utveckling. Integrationsvärden i axiala kartor ger inte alltid en överensstämmelse med ökad tillgänglighet

till platser för de gående i storskaliga (globala) system som städer. Vad axiala kartor emellertid ger är en analysbild av stadslandskapet konfigurationers rörelsestrukturer och därför möjliga tillväxtpotentialer. Att jämföra stadslandskapet utifrån dess helhets konfiguration i relation till trafikmodellens utformnings metoder vore ett sätt att vidareutveckla undersökningen. De axiala kartor skulle vara utgångspunkten för den analysen. Då skulle man eventuellt komma närmare svaren kring frågor som: vilka är de villkoren (variabler) som kan stärka en generell tillgänglighet över tiden i stadslandskapet för urbaniten, vilka nätverk som i synnerhet utmärker en hög grad av integration besitter de kvalitativa (konfigurativa) urbana potentialerna?

Axial kartor av Varberg kommer endast att visualisera och ge stöd åt resonemanget som det förklarats tidigare (C1.0) den omfattande ämnesundersökning som krävs för att med exakthet formulera tillgänglighets möjligheter och inrama precisa tillväxtpotentialer utgör i sig själv underlag för ett nytt arbete. Det kan vara intressanta frågor att gå vidare i studier angående det urbana landskapets tillväxt.

C7.1a axiala linje kartor

I axiala analyser av städer (framträder tydligast i västerländska), visar det sig att relationen mellan långa linjer, som är de mest integrerade i systemet, och de korta inverkar på stadsmönstrets tillväxt. De långa linjerna gör

mönster synliga som gynnar ”globala” egenskaper, alltså den stora skalans mobilitet. Korta axiala linjer kommer att befinna sig kring den täta kärnan. De kortare linjernas integration ger en visuell läsning av stadsrummen och underlättar användning och orientering av platser i kärnans sammansättning. Isovister kan ersätta lokalt axila linjekartor. Som visuella synfält innefattar isovister ”alla” axila linjer som passerar genom konvexa rum. De är förstås bundna till avståndet eftersom rummet som avläses kommer att förändras med individens rörelse. Isovisten består av rörliga gränser, en gräns som hela tiden förflyttas och ändras medan individer förflyttar sig i rummet. På det viset få vi en lokal och direkt läsning av platser i den lokala skalan.

En gissning är att trafiknätet kan sägas ha förlängt de välintegrerade långa axiala linjerna. Den utvecklingen vet vi idag att den inte har skett som ett långsamt tillägg genom olika bebyggelseformers vidare adderande till resten av stadens form. Snarare som utlokaliserade skilda rumsliga funktioner och kortare linjer i större antal som sammankopplar kärnans tätare bebyggelse.

C7.2 Varberg - studie och emperi nätverksystem - axiala kartor metoder och försök

Kommunen arbetar för närvarande med en rekonstruktion av hamnområdet. Bl.a. finns en nedgrävning av järnvägsspåren inplanerad och ett nytt stadsmönster kring området skall utformas.

DEL D slutsatser och kommentarer

Examensarbetets frågor och syfte var att undersöka, ur ett rumsligt konfigurativt perspektiv, urbanitenas mobilitet och tillgänglighet i stadslandskapets ”territorium”. Platser, urbaniten och det digitala informationsrummet har skapat en verklig virtualitet som kopplas i form av nätverksstrukturer, Internet, mobiltelefoni, reglering av fordon och hastigheten genom signalkontroller osv. Nätstrukturer möjliggör närvaron och samtidighet av andra världar än den fysisk aktuella som individen befinner sig i. Vad innebär allt det här?

Avsikten var att göra synlig människors nya miljöer, de rumsliga konfigurationerna som håller på att formars med utgångspunkt i nätverksperspektivet.

Urbaniterna, den långsamma mobilitetens individer, skall vilja eller åtminstone ha möjligheten att förflytta sig, vara utforskade av sitt eget territorium. /... viktiga inslag när man skall framställa idéer för en ”ny” urbanitet. Gränser försvinner och omvandlas till flexibla gränssnitt och territoriet innanför blir ett område för utbyte. Traditionella mönster och värderingar kan då komma att ifrågasättas och nya synsätt utvecklas.

Urbaniterna som jag har valt att kalla de individerna som verkar i de nämnda stadslandskapen är de som förkroppsligar mobilitetens, fysiska, virtuella och abstrakta begrepp. Urbaniterna gör detta genom att förhålla sig till stadsmönstrets former, olika skalor, flödestäthet och nivåer av närvaro. Rörelsemönstret är en analytiska konkretisering av urbanitens agerande och sätt

de förfogar över platser och stadsmönster. Det är möjligt att få en bild av rörelsemönster genom syntaktiska kartors integrationsvärde. Det innebär att olika grader av integration motsvarar och inrymmer olika skalor av rörelse. Vilket Peponis låter oss förstå i citatet:

” In a sense, cities were constructed to be, ... interfaces between scales of movements ”

Min syn och ansats var att försöka belysa samt undersöka de nämnda aspekterna. Lokalt som platser, gator och stråk; det som betecknar det offentliga rummet. Globalt, det urbana landskapet. Relationen plats-urbant landskap beskriver platser som delar i stadsmönstrets helhet. Stadsmönstret visar att öppna rum skapas av bebyggelsens sätt att bilda mer eller mindre ordnade former av sammanfogade ”kluster” som i sin tur sammanbinds av långa öppna ytor, gator och stråk till en helhet. Hur dessa ”delar” beträds är en oberoende handling unnat urbaniterna. Emellertid fastställer sättet hur vi kan röra oss genom rummen användningen av dem. Rummets genomsläpplighet alltså formen på vilket rummet öppnas upp till andra angränsande rum samt översiktlighet av rumsplanen är - eller inte beroende på rummens funktioner och syfte - något som i sig är avgörande för våra sociala mönster. Det är på det viset rummet fungerar konfigurativt.

Genom att förstå och arbeta utifrån ett konfigurativt sätt

har jag lärt mig och fått en klarare insikt om vad rumslighet innebär. Möjligheterna att gestalta rum, den skapandeprocessen förstås inte av att abstraktionen ”rumslighet” som begrepp har blivit mer konkret och mindre komplext när man förstår de arkitektoniska rummens sammanhang. På så vis har jag blivit varse, utifrån urbanitets synvinkel hur rumsliga konfigurationer samspelar i den fysiska och sociala miljön, därmed blivit stärkt i min position att förhålla mig fritt från gränslinjen mellan stadsbyggnad och arkitektur.

I de allt mer intensiva digitala miljöerna förblir det geografiska rummet fortfarande centralt för urbaniterna. De virtuella miljöerna är ett andra filter. En egenskap som påverkar rummet, det Hillier kallar för ”spatial culture”. Det grundar sig i användningen av byggnaders och bebyggelsens funktioner är en direkt följd av individers sätt att röra sig och bebo dem. Funktionerna är direkt kopplade till kulturella särdrag utmärkande varje enskild kultur och dess individer samt städernas geografiska topografi. Man skulle kunna säga att cyberrymden är en geografisk virtuell topologi som förverkligas genom ett andra filter som ”spatial culture”. Den är frikopplad från metriskt avstånd och attraktionsmassa. Den digitala virtualiteten blir verklig och är en ”ny” abstrakt artefakt i samhället som precis börjat ta form. Dess språk är ett rörligt mönster av kommunikationer dyrt att tillgå men helt genomträngligt och öppen miljö.

Vi konstruerar och gör cyberrymdens rörelsestrukturer närvarande genom artefakter som mobiltelefoner, satelliter, digital information och diverse digitala

kommunikations apparater.

Cyberrymden Internet är ett globalt andra filter som gör att vi känner till och igen oss i andra människors situationer och kulturer. Men den fysiska bebyggelsen är något som redan har en form och konfiguration och i dessa kommer varje enskild ”spatial culture” att omvandla sitt eget stadslandskap. Det kan vara intressant hur rummet kommer att ändras rumsligt till exempel i kulturer där kvinnor och män lever socialt mer åtskilda. Eller om städer våra städer blir mer koncentrerade och mer jämnt fördelade för att vi virtuellt kan befinna oss varsomhelst. Kanske en digital artefakt som Kuben på Millenniumplatsen i Göteborg skulle kunna finnas utplacerad på andra plaster i staden; en relativ kommunikationspunkt, ett virtuellt gränssnitt mellan stadens nät, geografiska punkter och lokalisering.

Det är svårt att se att vi kommer att tala och definiera gränser när det gäller att analysera de urbana stadslandskapen. Ett virtuellt gränssnitt är ett genomsläpplig membran i de digitala miljöerna och ett mellanrum fysiskt som skapar relationer till omgivningen. Utifrån Space Syntax definition på mellanrum (tomrum) så innehar ”void” virtuellt alla möjligheter att skapa rum mellan andra strukturer. Därför är ett gränssnitt en virtuell ”void” i dubbelbemärkelse.

Jag har kallat gränssnittets tillstånd för ”territorium”.

Några veckor senare upptäckte jag Peponis citat. Städer existens som gränssnitt mellan olika rörelsestrukturer, omfattar ett stort fält. Därför var utgångspunkten att plocka isär delar i stadslandskapets fält i form av

nätverksstrukturer. Metoden var ett sätt att avskilja och kunna undersöka delarnas relation till faktorer som berörde stadslandskapets rumsliga konfigurationer. Undersökningen som utfördes med hjälp av syntaktiska analyser blev slutligen en översiktlig del men ändå väsentlig för arbetet som helhet.

Resultatet av analyserna i samband med inläsning av Space Syntax Teorin gav många nya uppslag som jag har fått lämna. Som i de syntaktiska analysernas fall. Inramningen och mer ingående granskning av de axiala kartornas integrationsvärde skulle visa på potentialer hos de rumsliga egenskaperna. De skulle kunna sammankopplas till annan geografiskt data och jämföras. Forskningen pågår redan och utför med GIS stödda datorprogram. Integrationskartorna skulle också kunna jämföras med andra modeller som arbetar med rumsliga parametrar som trafikens logitmodellerna. Utifrån den här aspekten (rumsliga) konfigurativa potentialers egenskaper få en mer omfattande beskrivning och användningsområde. Genom att arbeta utifrån framställningens parameter var det naturligt och väsentligt att förstå perception och idé samverkan. Hur ser processen ut som idéer genomgår och bearbetas igenom? Vilket inflytande spelar intuitiva och teoretisk grundade föreställningar för idéernas gestaltning från konceptuella till fysiska modeller. Hur bygger konstnärer sina ”percepter”?⁽⁶⁷⁾ Situationisterna och Land Art konstnärernas arbeten är viktiga inslag i det här arbete som ett led i att öka förståelsen av vad som utvecklar samt konkretiserar idén i arbetsprocessen. Båda

dessa konstnärsgupper var relevanta att närmare gå in på eftersom deras premisser utgick från engagemanget i stadslandskapet och samhället. Deras arbetet och idéer kan upplevas och berika ens förhållningssätt mer än en gång. Några av de skissförslag jag framställer bygger på idén att en stad skulle kunna fungera situationisk på ett nomadiskt sätt. Alltså att skapa platser som göra att staden används enligt årstiderna. Individier förflyttar sig, kommer till olika platser eller förflyttas virtuellt genom att bemöta andras närvaro genom digitala miljöer.

Min undersökning utgick från att betrakta bebyggelsen som har formats och uppstått utifrån trafikrummets mobila nätmönster som utlokaliserade relativa centra. Dessa ingår i ett nätverk med stadskärnan som den största relativa centra. De fysiska centra utgör tillsammans med de digitala kommunikations kanalerna ett nätverkssystem av tillstånd och situationer.

Analysen gav mig uppfattningen att om man lyfter fram förorter som relativa centra i nätverk är periferin irrelevant som geografisk bestämd plats och begrepp. Därmed också vikten av stadskärnan rådande roll för kommande förändringar. En första början kan vara att öka mobiliteten från förorternas lokala nätstruktur till andra urbana centra. Genom att berätta för urbaniterna om vilka anknytningsstråk och platser de relativa centra skapar. Stadskärnan betydelse kan inte förringas. Just därför kan problematiken med integrationen av periferins konfigurationer begrundas utifrån stadskärnan. Men då som egenskap av del i helheten, det vill säga olika stadsdelar i

samverkan och integration som relativa centra i ett nät. Jag vill hävda att utifrån de ovanstående formuleringarna är det angeläget att utgångspunkten för urban planering, nya visioner och tillväxt grundar sig i en mer enhetlig process som bland annat arbetar för periferins integration, såväl bostadsområden som de externa köpcentra.

Det saknas i den svenska stadsplaneringen, ifall i min mening, processer som aktiverar och fördjupar kunskaperna för att bättre ta vara på möjligheterna som finns i den befintliga miljön. Stadsmönster i städer måste svara mot och behärska ett större stadslandskap och därmed en högre komplexitet för att inhysa snabba förändringar och kommande utvecklingsprocesser. Främst för att individens livsvillkor och behov till en ganska stor del bygger på detta.

Om Land art byggde ur landskapets entropi, situationisterna ur människans sätt att leka med entropiska odysseer i staden, så bygger vi agerar, verkar, spelar, låtsas, framträder, och poserar i ett tillfälligt tillstånd. Tillstånd, situationer, land use, territorium samt mobilitet i relation till urbaniten har genom de digitala miljöernas inflytande på vår vardag genererat det tillfälligas tillstånd, en täckande matris där det fysiska och virtuella kan flyta parallellt och interagera när tillfälligheten ges bästa möjliga förutsättning. I den globala ekonomins makromiljöer, säsonger, ritualer, lik karnevaler eller de obligatoriska stadsfestivalerna som varje stad har idag. Tillfälligheten är en situationistisk företeelse som man

kan exemplifiera genom människors sociala interaktioner, till exempel i Internets olika chatt världar och data-spelare i nätverk. Kommunikationsformen skulle kunna vara ett alternativ att utveckla kanaler på ett mindre skenbart (illusoriskt) sätt genom att verka som anslags-tavlor direkt på offentliga platser och torg. Ett uttryck av det tillfälliga kan i arkitekturen exemplifieras av den holländske arkitekten Koolhaas materialbehandling i sina byggnader. Även utvecklingen av intelligenta material, ytskikt bestående av kristaller som man kan påverka och interagera taktill med. På något sätt arbetar man i vår samtid med att fånga tidens flyktighet och de tillfälliga tillstånden och situationerna. Man bygger och skapar för att ge uttrycka något tillfälligt.

Förmodligen är det inte heller det flyktiga och tillfälliga sättet som verkligheten återspeglas till oss i de digitala miljöernas skärmen som är avgörande. Snarare styrkan hos idéerna att överskrida ytans gränssnitt och väcka sin-nenas perception, även under en hektisk vardag. Som redskap kan virtuella miljöer stödja tillfälliga gränssnitt (=radera den bestämda gränsen) och sätt att lära oss flöda mer fritt mellan olika nivåer av mobilitet. På en specifik punkt i geografin eller genom tanken som virtuella förflyttning.

slutsatsen och kommentarer är vid denna inlämning en "work in progress"

1. J. Peponis i samtal med B. Hillier, *Space is the Machine*, sid 174.
2. *Nordisk Arkitekturforskning* 1-2 , 2000, L. Marcus, sid 42, 44
3. A. Soria y Puig, Cerdà *The five bases of the General Theory of Urbanization*. A. Geuze, 1996 Quaderns 213. ”The urban dweller and the space for mobility”
4. Trafikkontoret, Göteborgs Stad , Rapport nr 6:1995

- 7.
6. I. Cerdà, *Teoria general de la urbanización* (1867), A. Geuze, 199 Quaderns 213. ”The urban dweller and the space for mobility”
8. Exempel, C. Listerborn 2000, *Om rätten att slippa skyddas. En studie av trygghetsskapande och brottsförebyggande projekt och kvinnors rädsla för att röra sig i stadens rum*. Göteborg
9. ”Cities, subjectivity and cyberspace” kap.14, *Imagining cities - scripts, sign, memory* ed. Sallie Westwood, John Willians
10. T. Wikström., ”Virtualitet och rumslighet - om nygamla media och plaster” , *Nordisk Arkitekturforskning* 2001:3
11. R. Sennett citerat I K Nylund ”Place and cultural identity in the segregated city”. *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000: 3 vol. 38.
12. Mc Beath, G. Webb, S. - ”Cities, subjectivity and cyberspace” kap.14, sid 252, *Imagining cities - scripts, sign, memory* ed. S. Westwood, J. Willians
13. Hillier, 1996 *Space is the Machine*, sid.161
14. Hillier, 1996 *Space is the Machine*, sid.339
15. B. Holmberg, Ch. Hydén m fl, *Trafiken i samhället- Grunder för planering och utformning*,
16. K. Nylund, sid 14, *Det nya stadslandskapet - texter om kultur arkitektur och planering*, red. O. Wetteberg
17. J. Elison och G. Jonsson, *Bibliotek för Digitala Media*, klicka på ”Material och Teknik” Examensarbete Chalmers Arkitektur 2000. <http://www.aorta.ols.es/intro.html>
18. <http://www.thesaurus.com>
19. Historical Maps of Computer Networks, <http://www.cybergeography.org/atlas/>

20. W.Nijenhuis, "City Frontiers and their Disappearance", *Architectural Design* vol.64 No 3/4 March .April 1994
21. ibid
22. <http://www.diacenter.org/ltproj/7000/>
23. Hillier 1996, *Space is the Machine*, sid.100.
24. Hillier 1996, *Space is the Machine*, sid.
25. Hillier 1996, *Space is the Machine*, sid. 90
26. Hillier 1996, *Space is the Machine* sid. 186.
27. Hillier 1996, *Space is the Machine* sid. 205- 206
28. Ulrich Conrads Programs &Manifestoes
29. *Internationale Situationniste* 1958, <http://library.nothingness.org/articles/SI/>
30. I samtal med B. Klarqvist
31. J. Peponis, föreläsning Chalmers Arkitektur 199...
32. S. Sandler, *The situationist City*, sid 85, bildtext 2.19, 2.20
33. Bl a *Guide psychogéographique de Paris: discours sur les passions de l'amour*,1956. G. Debord och A. Jorn, *The Naked City*, Debord och A. Jorn från S. Sandler *The Situationist City*

DEL B

34. Nylund, K. (1999) "Kulturanalyser I 1990-talets urbanteori -ansats till avgränsning av ett forskningsfält", *Det nya stadslandskapet och planering, texter om kultur, arkitektur och planering*. Ed Ola Weetteberg, K. Nylund "Place and cultural identity in the segregated city". *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000: 3 vol. 38.
35. Se K, Nylund , B. Grönlund hemsida för vidare refenser
36. "Place and cultural identity in the segregated city" sid 14. *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000: 3 vol. 38.
37. S. Pile, *The Body and the City*, 1996
38. "Place and cultural identity in the segregated city" sid 14. *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000: 3 vol. 38.
39. K. Nylund, refererar till sociologer som bl.a. S. Lash, E. Castells, Lefebvre, P. Bourdieu, D. Fuss, "Place and cultural identity in the segregated city" sid 14. *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000: 3 vol. 38.
39. I. Cerdà, *Teoría General de la Urbanización* 1897, B. Grönlund, http://hjem.get2net.dk/gronlund/UrbanWinds_phd.html
41. Nylund, K. "Place and cultural identity in the segregated city". *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000: 3 vol. 38.

42. J. Elison och G. Jonsson, *Bibliotek för Digitala Media*, klicka på "Material och Teknik" Examensarbete Chalmers Arkitektur 2000. <http://www.aorta.ols.es/intro.html>
43. B. Grönlund, *Framtidens Närvaro - Översiktplanering och Internetet Inlägg på arbetsseminarium* den 16.4.99 i Lund om 'Översiktplanering med IT och GIS förhållbar utveckling'

DEL C

- 44 Hillier 1996, *Space is the Machine* sid 336
- 45 B. Hillier "A Theory of the City as Object - or how spatial laws mediate the social construction of urban space", *Proceedings 3rd Int. Symposium on Space Syntax, College of Architecture, Georgia Institute of Technology*
- 46 SCAFT Riktlinjer förstadsplanering med hänsyn till trafiksäkerhet, utarbetade på Chalmers 1968
- 47 Hagson, A. 2000, *Stads- och trafikplaneringens paradigm - om behov av nya principer och samverkande åtgärder för en bättre stadsmiljö (förhandsutgåva)* sid 102-103.
- 48 ibid sid. 102-125
- 49 Klasander, A-J licentiatexamen *Stads-delar - förorten som stadsbyggnadsfråga*, avsnittet "Förorten från sekelskifte till miljonprogram" ger en enhetlig och täckande analys av den svenska förorten som modern urban företeelse.
- 50 Göteborgs ÖP99 del 1 Utgångspunkter Strategier. Stadsbyggnadskontoret sid. 34, 57-83
- 51 European 6 "Inbetween cities", European Federation for New Architecture
- 52 Hillier, 1996 *Space is the Machine*, sid. 344
- 53 European 6 "Inbetween cities"
- 54 A-J, Klasander, "Miljonprogram och förort- den stora skalans stadsmiljöer", sid 120, och B Klarqvist, "Århundradets mål Funktionalismens upplösning -Dagens planerare versus 20:e århundradets dominerande urbana doktrin" sid187- 206, *Det nya stadslandskapet och planering, texter om kultur, arkitektur och planering*. Ed Ola Weetteberg, 1999.
- 55 Blom, T. (1997) *Mikroperiferiet i storstadsregionen - ett ökande utvecklingsproblem*,
- 56 Begreppet och företeelsen "edge cities" präntades i *Edge City: Life on the New Frontier*, J. Garreau, 1991

- 57 Hillier, 1996 *Space is the Machine*, sid. 52
- 58 *Trafiken i sambället- Grunder för planering och utformning*, sid 8, B. Holmberg, Ch. Hydén m fl.
- 59 "motorway house" var en tävlingen anordnad som en del i projektet Ministry's Road to the Future genom Ministry of Transport, Public Works and Water Management i Nederländerna.
- 60 B. Klarqvist (1999) - *Det nya stadslandskapet och planering, texter om kultur, arkitektur och planering*, Sid. 204, Ed Ola Weetteberg,
- 61 TidPunkten är Västtrafikens Online för frågor om kollektivåkande; resrutter, priser osv.
- 62 CASA, Bing Jang, <http://www.hig.se/~bjg/index.htm>
- 63 Hillier, 1996 *Space is the Machine*, sid. 335-345, 360 - 368
- 64 Hillier, 1996 *Space is the Machine*, sid.
- 65 *Trafiken i sambället- Grunder för planering och utformning*, sid 8, B. Holmberg, Ch. Hydén m fl, sid71-79
- 66 B. Hillier "A Theory of the City as Object - or how spatial laws mediate the social construction of urban space". *Proceedings 3rd Int. Symposium on Space Syntax*, College of Architecture, Georgia Institute of Technology

ORDLISTA

Derive: "One of the basic situationist practices is the *dérive* [literally: "drifting"], a technique of rapid passage through varied ambiances. *Dérives* involve playful-constructive behavior and awareness of psychogeographical effects, and are thus quite different from the classic notions of journey or stroll. In a *dérive* one or more persons during a certain period drop their relations, their work and leisure activities, and all their other usual motives for movement and action, and let themselves be drawn by the attractions of the terrain and the encounters they find there. Chance is a less important factor in this activity than one might think: from a *dérive* point of view cities have psychogeographical contours, with constant currents, fixed points and vortexes that strongly discourage entry into or exit from certain zones. But the *dérive* includes both this letting-go and its necessary contradiction: the domination of psychogeographical variations by the knowledge and calculation of their possibilities. In this latter regard, ecological science — despite the narrow social space to which it limits itself — provides psychogeography with abundant data"
Theory of the Dérive – Guy-Ernest Debord. Publicerad i *Internationale Situationniste* #2 1958
Källa: <http://library.nothingness.org>

Détournement: Used as an abbreviation for the formula: *détournement* of prefabricated aesthetic elements. The integration of past or present artistic production into a superior environmental construction. In this sense, there cannot be situationist painting, or music, but a situationist use of these media. In a more primitive sense, *détournement* from within old cultural spheres is a form of propaganda, which lays witness to the depletion and waning importance of these spheres.
Publicerad i *Internationale Situationniste* #2 1958
Källa: <http://library.nothingness.org>

Dithyramb: 1. A frenzied, impassioned choric hymn and dance of ancient Greece in honor of Dionysus.
2. An irregular poetic expression suggestive of the ancient Greek dithyramb.
3. A wildly enthusiastic speech or piece of writing
The American Heritage® Dictionary of the English Language, Copyright © 2000, Houghton Mifflin Company, publicerad av Houghton Mifflin Company.

Entropi: tendensen hos ett system att förändras i riktning mot sin mest sannolika (och därmed mest oordnade) fördelning. – *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU och Esselte Studium

Entropy: 1. in thermodynamics, a mathematical expression of the state of randomness or energy loss in any system, 2. the natural and irreversible tendency toward randomness and disorder in any system without an external source of energy.
Källa: [Thesaurus.com](http://thesaurus.com)

Glasis: "... field of perception is called a glasis. The glasis is a bare field, an empty space of vision, confined by walls and towers. .../... In its metamorphosis, the glasis does not deny its military descent. .../... Metamorphosis of the instruments of perception is, then, a kind of technological warfare. From the empty field

to the perspectival field, from the map to statistics, from perspective to photography, film, television and video (samt GIS baserade informationsystem – parentesen är egen) we observe the many guises of the metastable being of the glasis. This war technique aims at a visual event that implicates the creation of the glasis and the occupation of the senses. In this respects, film and, later television are visual weapons in which the screen is the glasis.

...

The development and metamorphosis of the glasis, the connection of plane/car and camera ...– has revolutionised the space–time of seeing. The truth of perspective has become the simulation of appearance.

...

The dissipated and immanent frontier that informs the “urban” together with the fusion of reality and nonreality in perception signify the rise of a new world frontier, namely, the *interface*.

Källa: *Architectural Design Vol.64, nr ¾ Mars/April* (1994) – “City frontiers – and their disappearance” Nijenhuis, W.

Globalisation: “Globalisation (and identity)

...from Fordism to flexilble accumulation is that capital has been tied together in a global hyperspace, ...place bound identity development, two different positions have been maintained. One big group of urban theorist, including Manuel Castells (1997), David Harvey (1989) and Richard Sennett (1999), argue that globalisation has resulted in stronger identification with place. The main argument is that commitment to place is develop as a reaction against internationalization.

...

Other theorist, such as Ulrich Beck (1992), Anthony Giddens (1996), Scott Lash and John Urry (1994), are more optimistic. They maintain that one of the consequences of increased globalisation is that dependency on a specific place decreases and that individuals instead gain access to many different places. Even if the distinction between “spaces of flows and places of meaning” remains, the concept of place in this perspective acquires a new meaning and no longer necessarily refers to one particular place of commitment but rather to a network of places with different significance.

...

The consequence of reduced place–dependency is considered to be that rule–bound behaviour is replaced by reflexivity. ... /... individuals no longer submit to traditional norms and values but instead develop a critical reflexive attitude both towards the superior social structure and towards their own conceptions, which they have previously taken for granted (see, for example, Lash 1994a: 115–116).

Källa: “Place and cultural identity in the segregated city”, Nylund, K. – *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000:3 vol38.

Gränssnitt “... definierar den underliggande rumsliga ordningen” Källa:

Händelse: ”Men händelser är också en mötespunkt, en konjunktion där en ändlös färdvägs linjer korsar andra linjer för att skapa noder av extraordinär intensitet. .../... Vitruvius firmitas. Dessa effekter av varaktighet,

stabilitet och motstånd mot tidens gång är nu irrelevanta. /...Produktion av plats är fortfarande möjlig, med utgångspunkt i tusen olika situationer. Inte som uppenbarandet av något som alltid existerat, utan som produktion av en händelse. Platsen är snarare en provisorisk grundläggning, en ritual av tid och i tiden, förmögen att fixera en punkt med speciell intensitet i vår metropolitanska civilisations universella kaos.”

Källa: "Plats: permanens eller produktion"

de Solà-Morales, I. sid 196, 197, *Kairos – Arkitekturteori*

Interface: 1. A surface forming a common boundary between adjacent regions, bodies, substances, or phases. 2. A point at which independent systems or diverse groups interact: "the interface between crime and politics where much of our reality is to be found" (Jack Kroll). 3. Computer Science. a) The point of interaction or communication between a computer and any other entity, such as a printer or human operator. b) The layout of an application's graphic or textual controls in conjunction with the way the application responds to user activity: an interface whose icons were hard to remember.

Källa: Thesaurus.com

Lattice: an open framework made of strips of metal, wood, or similar material overlapped or overlaid in a regular, usually crisscross pattern, 3. Physics a) A regular, periodic configuration of points, particles, or objects throughout an area or a space, especially the arrangement of ions or molecules in a crystalline solid. Källa:

Thesaurus.com

Idé: "I as in Idea" – L'Abécédaire de Gilles Deleuze, avec Claire Parnet, Gilles Deleuze's ABC Primer, with Claire Parnet, Directed by Pierre-André Boutang (1996)

"...Deleuze insists that it is usually quite rare to have an idea, it doesn't happen every day. And a painter is no less likely to have ideas than a philosopher, just not the same kind of ideas. So, Deleuze asks, in what form does an idea occur in a particular case? In philosophy, at least, in two ways: the idea occurs in the form of concepts and of creation of concepts.../...Deleuze is struck by filmmakers: while some have no ideas, some have quite a few, since ideas are quite haunting, coming and going, and taking diverse forms.

...

Deleuze continues by suggesting that we almost have to distinguish three dimensions, which is his future work <that he and Guattari develop in *What is Philosophy?* :

1) in the first, there are concepts that are invented in philosophy;

2) in the second, there are percepts in the domain of art. An artist creates percepts, a word required to distinguish these from perceptions.

...

So, what happens when someone who experiences the sensations goes on to do something else? This, says Deleuze, is a bit like in art, where we find an answer. It's to give a duration or an eternity to this complex web of sensations that are no longer grasped as being experienced by someone, or at the outside, might be grasped as experienced by a

fictional character. What does a painter do? He gives consistency to percepts, he tears percepts out of perception. Deleuze points to the Impressionists who utterly twisted perception. A concept, Deleuze says, creates a crack in the skull <fend le crane>, it's a habit of thought that is completely new, and people aren't used to thinking like that, not used to having their skulls cracked, since a concept twists our nerves. Deleuze cites Cézanne from memory, who said something like, we have to make impressionism last/durable, that is, new methods are required in order to make it have duration, so that the percept acquires an ever greater autonomy.

3) A third order of things, a kind of connection among them all, are affects. Deleuze says that, of course, there are no percepts without affects, but that these are specific as well: these are becomings that exceed him or her who goes through them, exceed the strength of those who go through them. Doesn't music lead us into these forces <puissances> that exceed our grasp? It's possible, Deleuze answers. If one takes a philosophical concept, it causes one to see things <faire voir des choses> since the greatest philosophers have this "seeing" trait or aspect <côté 'voyant'>, at least in the philosophers that Deleuze admires: Spinoza causes one to "see", one of the most visionary <voyant> philosophers, Nietzsche as well. They all hurl forth fantastic affects, there is a music in these philosophers, and inversely, music makes one see some very strange things, colors and percepts. Deleuze says he imagines a kind of circulation of these dimensions into each other, between philosophical concepts, pictorial percepts, and musical affects. There's nothing surprising in there being these resonances, he maintains, just the work of very different people, but that never stop interpenetrating.

...

Parnet asks if it ever happens that Deleuze sits down to his writing table without an idea of what he's going to do, that is, without having any ideas at all. Deleuze says of course not, if he has no ideas, he doesn't sit down to write. But what happens is that the idea hasn't developed enough, the idea escapes him, the idea disappears, there might be holes. He has these painful experiences, he admits, and it doesn't go smoothly since ideas are not ready-made, there are terrible moments, even desperate moments of this sort. Parnet brings up an expression: the idea that makes a hole that is missing <l'idée qui fait un trou qui manque>, and Deleuze responds by saying that's impossible to distinguish. Do I have an idea that I am just unable to express, or do I just not have any ideas at all? For Deleuze, it's quite the same thing: if he cannot express it, he doesn't have the idea, or a piece of it is missing since ideas don't arrive in a completely formed block, there are things that come in from diverse horizons, and if you are missing a piece, then it is unusable."
Källa: http://www.langlab.wayne.edu/Romance/FreD_G/ABC1.html

Imagine: To imagine is to make present o mind`s eye what is absent.../...enervated by summer diesel smog and distracted by the noise of drilling from across the road, *imagining* the city may seem, on the face of it, a perverse and redundant activity. The city is hardly not there. Why do I need to imagine it?
Källa: "This, here, now -imagining the modern city",
J. Donald *Imagining cities - scripts, signs, memory* ed. S. Westwood, J. Williams, (1997) sid.181

koncept : läs under idé.

konnektivitet: antalet kopplingar till en nod (Space Syntax), 2. "...avser hur sammanbindningsgraden i ett nät beror av antalet länkar i relation till nodantalet. *Nodalitet* ...är en konfigurationsberoende egenskap i ett nätverk. Det beskriver i vilken grad länkarna närmar sig varandra eller att konvergerar mot en punkt." Källa: *Bygd och befolkning, vägnät och förändring. Slutrapport. Arbetsrapport för delprojekt "Analys av rumsliga processer i regionen och vägnät" ingående i projektet Oslovägen: infrastrukturer och transportsystem*, sid 28, Forström, Å, Occasional Papers 1999:12

konvexa yta (convex space) : den formella matematiska definitionen på att en yta är konvex är att ingen tangent till ytan (omkretsen) passerar genom ytan.../...om man beskriver det som en yta där räta linjer dragna från alla punkter inom ytan till alla andra punkter inom ytan aldrig passerar ytans kant. Fr. *Manual för rumslig analys av städer och byggnader* B. Klarqvist

matris : uppsättning storheter som är ordnade i ett flerdimensionellt system t. ex. i rader och kolumner. Svensk Ordbok, *utarbetad vid Språkdata GU*

matrix:1. A situation or surrounding substance within which something else originates, develops, or is contained. (Computer Science) The network of intersections between input and output leads in a computer, functioning as an encoder or a decoder.
Källa: The American Heritage® Dictionary of the English Language, Fourth Edition Copyright © 2000 by Houghton Mifflin Company.
Published by Houghton Mifflin Company

Matrix: Fanciful term for a cyberspace expected to emerge from current networking experiments... The name of the rather good 1999 cypherpunk movie "The Matrix" played on this sense, which however had been established for years before. 3. The totality of present-day computer networks (popularized in this sense by John Quarterman; rare outside academic literature) – Källa: FidoNet

Minnet: "Den som kan Zora utantill, kan under en sömlös natt föreställa sig hur han går längs gatorna och hans minns ordningsföljden för kopparuret, barberarens randiga förhänge, vattenstrålarna från de nio fontänerna, ..., det turkiska badet, kaféet på hörnet, gränden som går till hamnen. Denna stad, som inte utplånas ur minnet, är som hylla eller låda i vars fack var och en kan stoppa in de saker han vill minnas: berömda mäns namn, dygder, ...stjärnbilder, delar av samtal. Mellan varje begrepp och varje punkt på vägen kan man fastställa antingen ett samband eller ett motsatsförhållande, som genast återkallar alltsammans i minnet."
Källa: *Städerna och minnet*. 4, *De osynliga städerna*, I. Calvino (1972)

Network: "A network is a set of interconnected nodes. A node is the point at which a curve intersects itself. What a node is, concretely speaking, depends on the kind of concrete networks of which we speak. They are stock exchange markets, and their ancillary advanced services centers, in the network of global financial flows.

They are national council.../...coca fields and, poppy fields.../...street gangs.../...television system, .../...mobile devices generating, transmitting, and receiving signals, in the global network of the new media at the roots of cultural expression and public opinion in the information age. The topology defined by networks determines that the distance (or intensity and frequency of interaction) between two points (or social positions) is shorter (or more frequent, or more intense) if both points are nodes in a network than if they do not belong to same network.” –

Källa: *The rise of the network society*, sid.470, M. Castells (1996)

Nätverk: ”är ... alla strukturer bestående av länkar och noder med egna positioner i rummet. De företeelser som de är avsedda att tjäna t.ex. orter och anläggningar har... närliggande ...(och) egna lokaliseringar. Generellt handlar det om bebyggelsestrukturer som hyser över tiden skiftande sammansättningar av verksamheter. Dessa verksamheter utgör de som i teorin sammanfattas under begreppet möjligheter eller *opportunitus*”

Källa: *Bygd och befolkning, vägnät och förändring. Slutrapport. Arbetsrapport för delprojekt "Analys av rumsliga processer i regionen och vägnät" ingående i projektet Oslovägen: infrastrukturer och transportsystem*, sid 28, Forström, Å, Occasional Papers 1999:12

nomad: (1) en person som tillhör ett icke bofast, kringflyttande person – *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU och Esselte Studium, 2. "... knows how to read invisible maps, or maps written in the wind,... the nomad's identity consists in memorizing oral poetry, which is elaborated and accurate description of the territories that need to be crossed..." –

Källa: *Nomadic subjects: embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory* R. Braidotti (1994)

nomadism: (eng) "As an intellectual style, nomadism consists not so much in being homeless, as in being capable of recreating your home everywhere." –

Källa: *Nomadic subjects: embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory* R. Braidotti (1994)

perception: varseblivning. 2. ett sinnesintryck som har den beskaffenheten att det ger en uppfattning av något som finns eller föresiggar hos den uppfattande eller i dennes omgivning. Perceptionen skiljer sig från processer i sinnesorganen på så sätt att en perception (en percept) är en organiserad, meningsfull uppfattning av något, vars existens man förlägger utanför själva uppfattningen.

Källa: *Psykologiska grundbegrepp*, H. Egidius (1981)

perception: (Metaph) The faculty of perceiving; the faculty, or peculiar part, of man's constitution by which he has knowledge through the medium or instrumentality of the bodily organs; the act of apprehending material objects or qualities through the senses; -- distinguished from conception. --Sir W. Hamilton. 4. An idea; a notion. [Obs.] --Sir M. Hale.

Note: ``The word perception is, in the language of philosophers previous to Reid, used in a very extensive signification. By Descartes, Malebranche, Locke, Leibnitz, and others, it is employed in a sense almost as unexclusive as consciousness, in its widest signification. By Reid this word was limited to our faculty acquisitive of knowledge, and to that branch of this faculty whereby, through the senses, we obtain a knowledge of the external world. But his limitation did not stop here. In the act of external perception he distinguished two elements, to which he gave the names of perception and sensation. He ought perhaps to have called these perception proper and sensation proper, when employed in his special meaning." --Sir W. Hamilton.

Källa: Webster's Revised Unabridged Dictionary, © 1996, 1998 MICRA, Inc.

Perception: 1. the representation of what is perceived; basic component in the formation of a concept [syn: percept, perceptual experience] 2: a way of conceiving something; "Luther had a new perception of the Bible" 3: the process of perceiving 4: knowledge gained by perceiving; "a man admired for the depth of his perception" 5: becoming aware of something via the senses [syn: sensing, perceiving] -

Källa: WordNet - Princeton University

Programmet: "Ett arkitektoniskt program är en lista över önskade nyttjandemöjligheter; det indikerar deras relationer, men antyder varken deras kombination eller proportion. "

Källa: "Arkitektur och gränser",

B. Tschumi, *Kairos, Arkitekturteori*

Psychogeography: The study of the precise effects of geographical setting, consciously managed or not, acting directly on the mood and behaviour of the individual. Publicerad i *Internationale Situationniste* #2 1958.

Källa: <http://library.nothingness.org>

Rhizome: (eng): a horizontal, usually underground stem that often sends out roots and shoots from its nodes.

-

Källa: Thesaurus.com

Situation: a). The way in which something is positioned vis-à-vis its surroundings. b) The place in which something is situated; a location.

2. Position or status with regard to conditions and circumstances. 4. A critical, problematic, or striking set of circumstances. Källa Thesaurus.com

state: .../..., 3. A mental or emotional condition: in a manic state. 4. (Informal) A condition of excitement or distress. 5. Physics. The condition of a physical system with regard to phase, form, composition, or structure: Ice is the solid state of water. 6. Social position or rank.

Källa: Thesaurus.com

Structuralism: A method of analyzing phenomena, as in anthropology, linguistics, psychology, or literature, chiefly characterized by contrasting the elemental structures of the phenomena in a system of binary opposition. Källa Thesaurus.com

Städte-Bau: "literally means "city building", från C. Sitte (1889) *Der Städte-Bau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*.
Källa Soria y Puig, A. (1999)

Syntes: förening av olika enheter till en helhet
Källa: *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU(1986) och Esselte Studium

Tillstånd: omständigheter i vilka något befinner sig, äv. om en mer varaktig form el. beskaffenhet, särsk. om ngn av egenskaperna fast, flytande el. gasformig.
Källa: *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU(1986) och Esselte Studium

territorium: (land-, vatten-, och luft)område innanför ett lands gränser.
Källa: *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU(1986) och Esselte Studium

Territory: A large extent or tract of land; a region; a country; a district, a region marked off for administrative or other purposes; an area of knowledge or interest.
Källa: Thesaurus.com

Tillgänglighet: "Accessability has at least two sides. One is legal/social. Frequently an individual must fulfil certain requirements in terms of training, age, ability to pay, support from others and so in order to be permitted to pass the barrier around the supply point he wants to reach. The other is the physical. He must be able to command the transportation facilities which are needed for reaching the supply points at suitable times" (Hägerstrand 1974, p.5) – citerad av Å. Forström, *Occasional Papers 1999*, sid23

Unitary urbanism: The theory of the combined use of art and technology leading to the integrated construction of an environment dynamically linked to behavioural experiments.
Publicerad i *Internationale Situationniste #1*, 1958
Källa: <http://library.nothingness.org>

Urbs: " Since the genuine sense of *urbs* referred principally to the material part of the grouping of buildings, for all matters referring to the inhabitants (the Romans) used the word *civis* (citizen), from which they derived

all the terms intended to express things, objects, happenstance, and qualities concerning the dwellers. The word *urbanus* (from urbe) referred to matters concerning the material grouping of the urb: so it was that the citizens never called themselves urban, because the root word did not allow for such an application. So much so that, when they simply wanted to express the idea of the inhabitant of an urb, leaving aside his quality of citizen, ... they used the word *urbicola*, that is to say, urb-dwellwer. Later on *urbanus* and *urbanitas*, urban and urbanity, came to have a moral acceptation, analogous if not identical to *civilis* and *civilitas*. .... (1867, TGU, I, 505-506)

...
Urbs, for us, is therefore not a city, township, town, place, village or burgh, ... but encompasses within its vast meaning every limited or numerous group, small or large, of luxurious or miserable dwellings, ... , from the haughtiest city to the humblest encampment, in which, in addition to being linked through the connections of common vitality, the dwellings maintain among themselves those relations to the shelter of rational being, ...”
Källa: *Cerdá - the five bases of the general theory of urbanization*, sid.83,84. Ed. Soria y Puig, A

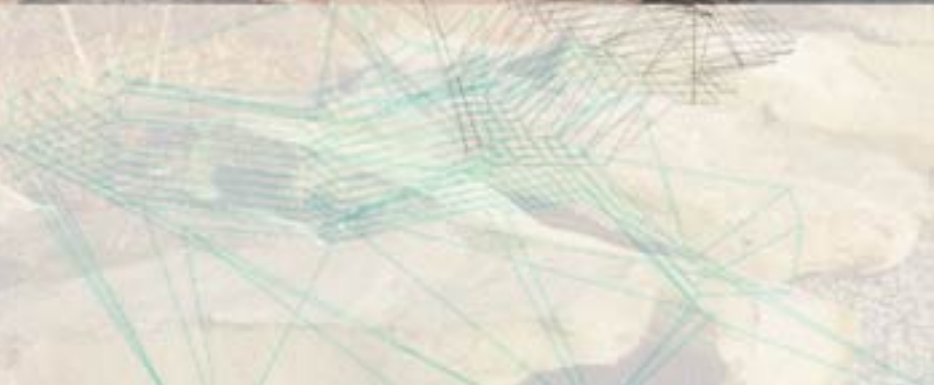
Urbanitet:

Urbanization: “My research investigated the functioning of man in these great beehives which are commonly called cities, and the intimate relationships which link him to his dwelling, link his to his neighbour’s, and link all the dwellings together to the street or public way along with all the other dwellings; and examining the sacrifices that houses impose, and the benefits that they provide each other; those they provide to the street and that the street provides to all the houses, I observed the many complicated interests that play, battle...in these great arenas where all those of one region...concentrate.../... The first thing that occurred to me was the need to give name to this vast swirling ocean of person, of things, of interest of every sort, of a thousand diverse elements, ... working quite independently, each in its own manner, ... they are in permanent relationships with each other, and exercise on each other an action which is sometimes very direct and which, consequently, ends up forming a unity.
(1867, TGU, I 27-29)”,

Källa: *Cerdá - the five bases of the general theory of urbanization*, sid.80, ed Soria y Puig, A

Virtualitet: (1) en digital förmedlad närvaro i en datorgenererad värld som engagerar flera sinnen.../...(2) (avser)...ett mycket bredare fenomen: de mentala förflyttningar som vi ständigt ägnar oss åt i drömmar och fantasier såväl som i vaken perception, med eller utan hjälp av tekniska redskap och representationer. Man skulle kunna säga att virtualitet i denna betydelse avser hur något frånvarande blir närvarande. - ”Virtualitet och rumslighet - om nygamla media och platser”. *Nordisk Arkitekturforskning 200:13*, T. Wikström

ORDLISTA

Derive: "One of the basic situationist practices is the *dérive* [literally: "drifting"], a technique of rapid passage through varied ambiances. *Dérives* involve playful-constructive behavior and awareness of psychogeographical effects, and are thus quite different from the classic notions of journey or stroll. In a *dérive* one or more persons during a certain period drop their relations, their work and leisure activities, and all their other usual motives for movement and action, and let themselves be drawn by the attractions of the terrain and the encounters they find there. Chance is a less important factor in this activity than one might think: from a *dérive* point of view cities have psychogeographical contours, with constant currents, fixed points and vortexes that strongly discourage entry into or exit from certain zones. But the *dérive* includes both this letting-go and its necessary contradiction: the domination of psychogeographical variations by the knowledge and calculation of their possibilities. In this latter regard, ecological science — despite the narrow social space to which it limits itself — provides psychogeography with abundant data"
Theory of the Dérive – Guy-Ernest Debord. Publicerad i *Internationale Situationniste* #2 1958
Källa: <http://library.nothingness.org>

Détournement: Used as an abbreviation for the formula: *détournement* of prefabricated aesthetic elements. The integration of past or present artistic production into a superior environmental construction. In this sense, there cannot be situationist painting, or music, but a situationist use of these media. In a more primitive sense, *détournement* from within old cultural spheres is a form of propaganda, which lays witness to the depletion and waning importance of these spheres.
Publicerad i *Internationale Situationniste* #2 1958
Källa: <http://library.nothingness.org>

Dithyramb: 1. A frenzied, impassioned choric hymn and dance of ancient Greece in honor of Dionysus.
2. An irregular poetic expression suggestive of the ancient Greek dithyramb.
3. A wildly enthusiastic speech or piece of writing
The American Heritage® Dictionary of the English Language, Copyright © 2000, Houghton Mifflin Company, publicerad av Houghton Mifflin Company.

Entropi: tendensen hos ett system att förändras i riktning mot sin mest sannolika (och därmed mest oordnade) fördelning. – *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU och Esselte Studium

Entropy: 1. in thermodynamics, a mathematical expression of the state of randomness or energy loss in any system, 2. the natural and irreversible tendency toward randomness and disorder in any system without an external source of energy.
Källa: Thesaurus.com

Glasis: "... field of perception is called a glasis. The glasis is a bare field, an empty space of vision, confined by walls and towers. .../... In its metamorphosis, the glasis does not deny its military descent. .../... Metamorphosis of the instruments of perception is, then, a kind of technological warfare. From the empty field

to the perspectival field, from the map to statistics, from perspective to photography, film, television and video (samt GIS baserade informationsystem – parentesen är egen) we observe the many guises of the metastable being of the glasis. This war technique aims at a visual event that implicates the creation of the glasis and the occupation of the senses. In this respects, film and, later television are visual weapons in which the screen is the glasis.

...

The development and metamorphosis of the glasis, the connection of plane/car and camera ...– has revolutionised the space–time of seeing. The truth of perspective has become the simulation of appearance.

...

The dissipated and immanent frontier that informs the “urban” together with the fusion of reality and nonreality in perception signify the rise of a new world frontier, namely, the *interface*.

Källa: *Architectural Design Vol.64, nr ¾ Mars/April* (1994) – “City frontiers – and their disappearance” Nijenhuis, W.

Globalisation: “Globalisation (and identity)

...from Fordism to flexilble accumulation is that capital has been tied together in a global hyperspace, ...place bound identity development, two different positions have been maintained. One big group of urban theorist, including Manuel Castells (1997), David Harvey (1989) and Richard Sennett (1999), argue that globalisation has resulted in stronger identification with place. The main argument is that commitment to place is develop as a reaction against internationalization.

...

Other theorist, such as Ulrich Beck (1992), Anthony Giddens (1996), Scott Lash and John Urry (1994), are more optimistic. They maintain that one of the consequences of increased globalisation is that dependency on a specific place decreases and that individuals instead gain access to many different places. Even if the distinction between “spaces of flows and places of meaning” remains, the concept of place in this perspective acquires a new meaning and no longer necessarily refers to one particular place of commitment but rather to a network of places with different significance.

...

The consequence of reduced place–dependency is considered to be that rule–bound behaviour is replaced by reflexivity. ... /... individuals no longer submit to traditional norms and values but instead develop a critical reflexive attitude both towards the superior social structure and towards their own conceptions, which they have previously taken for granted (see, for example, Lash 1994a: 115–116).

Källa: “Place and cultural identity in the segregated city”, Nylund, K. – *The Finnish Journal of Urban Studies* 2000:3 vol38.

Gränssnitt “... definierar den underliggande rumsliga ordningen” Källa:

Händelse: ”Men händelser är också en mötespunkt, en konjunktion där en ändlös färdvägs linjer korsar andra linjer för att skapa noder av extraordinär intensitet. .../... Vitruvius firmitas. Dessa effekter av varaktighet,

stabilitet och motstånd mot tidens gång är nu irrelevanta. /...Produktion av plats är fortfarande möjlig, med utgångspunkt i tusen olika situationer. Inte som uppenbarandet av något som alltid existerat, utan som produktion av en händelse. Platsen är snarare en provisorisk grundläggning, en ritual av tid och i tiden, förmögen att fixera en punkt med speciell intensitet i vår metropolitanska civilisations universella kaos.”

Källa: "Plats: permanens eller produktion"

de Solà-Morales, I. sid 196, 197, *Kairos – Arkitekturteori*

Interface: 1. A surface forming a common boundary between adjacent regions, bodies, substances, or phases. 2. A point at which independent systems or diverse groups interact: "the interface between crime and politics where much of our reality is to be found" (Jack Kroll). 3. Computer Science. a) The point of interaction or communication between a computer and any other entity, such as a printer or human operator. b) The layout of an application's graphic or textual controls in conjunction with the way the application responds to user activity: an interface whose icons were hard to remember.

Källa: Thesaurus.com

Lattice: an open framework made of strips of metal, wood, or similar material overlapped or overlaid in a regular, usually crisscross pattern, 3. Physics a) A regular, periodic configuration of points, particles, or objects throughout an area or a space, especially the arrangement of ions or molecules in a crystalline solid. Källa:

Thesaurus.com

Idé: "I as in Idea" – L'Abécédaire de Gilles Deleuze, avec Claire Parnet, Gilles Deleuze's ABC Primer, with Claire Parnet, Directed by Pierre-André Boutang (1996)

"...Deleuze insists that it is usually quite rare to have an idea, it doesn't happen every day. And a painter is no less likely to have ideas than a philosopher, just not the same kind of ideas. So, Deleuze asks, in what form does an idea occur in a particular case? In philosophy, at least, in two ways: the idea occurs in the form of concepts and of creation of concepts.../...Deleuze is struck by filmmakers: while some have no ideas, some have quite a few, since ideas are quite haunting, coming and going, and taking diverse forms.

...

Deleuze continues by suggesting that we almost have to distinguish three dimensions, which is his future work <that he and Guattari develop in *What is Philosophy?* :

1) in the first, there are concepts that are invented in philosophy;

2) in the second, there are percepts in the domain of art. An artist creates percepts, a word required to distinguish these from perceptions.

...

So, what happens when someone who experiences the sensations goes on to do something else? This, says Deleuze, is a bit like in art, where we find an answer. It's to give a duration or an eternity to this complex web of sensations that are no longer grasped as being experienced by someone, or at the outside, might be grasped as experienced by a

fictional character. What does a painter do? He gives consistency to percepts, he tears percepts out of perception. Deleuze points to the Impressionists who utterly twisted perception. A concept, Deleuze says, creates a crack in the skull <fend le crane>, it's a habit of thought that is completely new, and people aren't used to thinking like that, not used to having their skulls cracked, since a concept twists our nerves. Deleuze cites Cézanne from memory, who said something like, we have to make impressionism last/durable, that is, new methods are required in order to make it have duration, so that the percept acquires an ever greater autonomy.

3) A third order of things, a kind of connection among them all, are affects. Deleuze says that, of course, there are no percepts without affects, but that these are specific as well: these are becomings that exceed him or her who goes through them, exceed the strength of those who go through them. Doesn't music lead us into these forces <puissances> that exceed our grasp? It's possible, Deleuze answers. If one takes a philosophical concept, it causes one to see things <faire voir des choses> since the greatest philosophers have this "seeing" trait or aspect <côté 'voyant'>, at least in the philosophers that Deleuze admires: Spinoza causes one to "see", one of the most visionary <voyant> philosophers, Nietzsche as well. They all hurl forth fantastic affects, there is a music in these philosophers, and inversely, music makes one see some very strange things, colors and percepts. Deleuze says he imagines a kind of circulation of these dimensions into each other, between philosophical concepts, pictorial percepts, and musical affects. There's nothing surprising in there being these resonances, he maintains, just the work of very different people, but that never stop interpenetrating.

...

Parnet asks if it ever happens that Deleuze sits down to his writing table without an idea of what he's going to do, that is, without having any ideas at all. Deleuze says of course not, if he has no ideas, he doesn't sit down to write. But what happens is that the idea hasn't developed enough, the idea escapes him, the idea disappears, there might be holes. He has these painful experiences, he admits, and it doesn't go smoothly since ideas are not ready-made, there are terrible moments, even desperate moments of this sort. Parnet brings up an expression: the idea that makes a hole that is missing <l'idée qui fait un trou qui manque>, and Deleuze responds by saying that's impossible to distinguish. Do I have an idea that I am just unable to express, or do I just not have any ideas at all? For Deleuze, it's quite the same thing: if he cannot express it, he doesn't have the idea, or a piece of it is missing since ideas don't arrive in a completely formed block, there are things that come in from diverse horizons, and if you are missing a piece, then it is unusable."
Källa: http://www.langlab.wayne.edu/Romance/FreD_G/ABC1.html

Imagine: To imagine is to make present o mind`s eye what is absent.../...enervated by summer diesel smog and distracted by the noise of drilling from across the road, *imagining* the city may seem, on the face of it, a perverse and redundant activity. The city is hardly not there. Why do I need to imagine it?

Källa: "This, here, now -imagining the modern city",

J. Donald *Imagining cities - scripts, signs, memory* ed. S. Westwood, J. Williams, (1997) sid.181

koncept : läs under idé.

konnektivitet: antalet kopplingar till en nod (Space Syntax), 2. "...avser hur sammanbindningsgraden i ett nät beror av antalet länkar i relation till nodantalet. *Nodalitet* ...är en konfigurationsberoende egenskap i ett nätverk. Det beskriver i vilken grad länkarna närmar sig varandra eller att konvergerar mot en punkt." Källa: *Bygd och befolkning, vägnät och förändring. Slutrapport. Arbetsrapport för delprojekt "Analys av rumsliga processer i regionen och vägnät" ingående i projektet Oslovägen: infrastrukturer och transportsystem*, sid 28, Forström, Å, Occasional Papers 1999:12

konvexa yta (convex space) : den formella matematiska definitionen på att en yta är konvex är att ingen tangent till ytan (omkretsen) passerar genom ytan.../...om man beskriver det som en yta där räta linjer dragna från alla punkter inom ytan till alla andra punkter inom ytan aldrig passerar ytans kant. Fr. *Manual för rumslig analys av städer och byggnader* B. Klarqvist

matris : uppsättning storheter som är ordnade i ett flerdimensionellt system t. ex. i rader och kolumner. Svensk Ordbok, *utarbetad vid Språkdata GU*

matrix:1. A situation or surrounding substance within which something else originates, develops, or is contained. (Computer Science) The network of intersections between input and output leads in a computer, functioning as an encoder or a decoder.
Källa: The American Heritage® Dictionary of the English Language, Fourth Edition Copyright © 2000 by Houghton Mifflin Company.
Published by Houghton Mifflin Company

Matrix: Fanciful term for a cyberspace expected to emerge from current networking experiments... The name of the rather good 1999 cypherpunk movie "The Matrix" played on this sense, which however had been established for years before. 3. The totality of present-day computer networks (popularized in this sense by John Quarterman; rare outside academic literature) – Källa: FidoNet

Minnet: "Den som kan Zora utantill, kan under en sömlös natt föreställa sig hur han går längs gatorna och hans minns ordningsföljden för kopparuret, barberarens randiga förhänge, vattenstrålarna från de nio fontänerna, ..., det turkiska badet, kaféet på hörnet, gränden som går till hamnen. Denna stad, som inte utplånas ur minnet, är som hylla eller låda i vars fack var och en kan stoppa in de saker han vill minnas: berömda mäns namn, dygder, ...stjärnbilder, delar av samtal. Mellan varje begrepp och varje punkt på vägen kan man fastställa antingen ett samband eller ett motsatsförhållande, som genast återkallar alltsammans i minnet."
Källa: *Städerna och minnet*. 4, *De osynliga städerna*, I. Calvino (1972)

Network: "A network is a set of interconnected nodes. A node is the point at which a curve intersects itself. What a node is, concretely speaking, depends on the kind of concrete networks of which we speak. They are stock exchange markets, and their ancillary advanced services centers, in the network of global financial flows.

They are national council.../...coca fields and, poppy fields.../...street gangs.../...television system, .../...mobile devices generating, transmitting, and receiving signals, in the global network of the new media at the roots of cultural expression and public opinion in the information age. The topology defined by networks determines that the distance (or intensity and frequency of interaction) between two points (or social positions) is shorter (or more frequent, or more intense) if both points are nodes in a network than if they do not belong to same network.” –

Källa: *The rise of the network society*, sid.470, M. Castells (1996)

Nätverk: ”är ... alla strukturer bestående av länkar och noder med egna positioner i rummet. De företeelser som de är avsedda att tjäna t.ex. orter och anläggningar har... närliggande ...(och) egna lokaliseringar. Generellt handlar det om bebyggelsestrukturer som hyser över tiden skiftande sammansättningar av verksamheter. Dessa verksamheter utgör de som i teorin sammanfattas under begreppet möjligheter eller *opportunitus*”

Källa: *Bygd och befolkning, vägnät och förändring. Slutrapport. Arbetsrapport för delprojekt "Analys av rumsliga processer i regionen och vägnät" ingående i projektet Oslovägen: infrastrukturer och transportsystem*, sid 28, Forström, Å, Occasional Papers 1999:12

nomad: (1) en person som tillhör ett icke bofast, kringflyttande person – *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU och Esselte Studium, 2. ”... knows how to read invisible maps, or maps written in the wind,... the nomad’s identity consists in memorizing oral poetry, which is elaborated and accurate description of the territories that need to be crossed...” –

Källa: *Nomadic subjects: embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory* R. Braidotti (1994)

nomadism: (eng) ”As an intellectual style, nomadism consists not so much in being homeless, as in being capable of recreating your home everywhere.” –

Källa: *Nomadic subjects: embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory* R. Braidotti (1994)

perception: varseblivning. 2. ett sinnesintryck som har den beskaffenheten att det ger en uppfattning av något som finns eller föresiggar hos den uppfattande eller i dennes omgivning. Perceptionen skiljer sig från processer i sinnesorganen på så sätt att en perception (en percept) är en organiserad, meningsfull uppfattning av något, vars existens man förlägger utanför själva uppfattningen.

Källa: *Psykologiska grundbegrepp*, H. Egidius (1981)

perception: (Metaph) The faculty of perceiving; the faculty, or peculiar part, of man's constitution by which he has knowledge through the medium or instrumentality of the bodily organs; the act of apprehending material objects or qualities through the senses; -- distinguished from conception. --Sir W. Hamilton. 4. An idea; a notion. [Obs.] --Sir M. Hale.

Note: ``The word perception is, in the language of philosophers previous to Reid, used in a very extensive signification. By Descartes, Malebranche, Locke, Leibnitz, and others, it is employed in a sense almost as unexclusive as consciousness, in its widest signification. By Reid this word was limited to our faculty acquisitive of knowledge, and to that branch of this faculty whereby, through the senses, we obtain a knowledge of the external world. But his limitation did not stop here. In the act of external perception he distinguished two elements, to which he gave the names of perception and sensation. He ought perhaps to have called these perception proper and sensation proper, when employed in his special meaning." --Sir W. Hamilton.

Källa: Webster's Revised Unabridged Dictionary, © 1996, 1998 MICRA, Inc.

Perception: 1. the representation of what is perceived; basic component in the formation of a concept [syn: percept, perceptual experience] 2: a way of conceiving something; "Luther had a new perception of the Bible" 3: the process of perceiving 4: knowledge gained by perceiving; "a man admired for the depth of his perception" 5: becoming aware of something via the senses [syn: sensing, perceiving] -

Källa: WordNet - Princeton University

Programmet: "Ett arkitektoniskt program är en lista över önskade nyttjandemöjligheter; det indikerar deras relationer, men antyder varken deras kombination eller proportion. "

Källa: "Arkitektur och gränser",

B. Tschumi, *Kairos, Arkitekturteori*

Psychogeography: The study of the precise effects of geographical setting, consciously managed or not, acting directly on the mood and behaviour of the individual. Publicerad i *Internationale Situationniste* #2 1958.

Källa: <http://library.nothingness.org>

Rhizome: (eng): a horizontal, usually underground stem that often sends out roots and shoots from its nodes.

-

Källa: Thesaurus.com

Situation: a). The way in which something is positioned vis-à-vis its surroundings. b) The place in which something is situated; a location.

2. Position or status with regard to conditions and circumstances. 4. A critical, problematic, or striking set of circumstances. Källa Thesaurus.com

state: .../..., 3. A mental or emotional condition: in a manic state. 4. (Informal) A condition of excitement or distress. 5. Physics. The condition of a physical system with regard to phase, form, composition, or structure: Ice is the solid state of water. 6. Social position or rank.

Källa: Thesaurus.com

Structuralism: A method of analyzing phenomena, as in anthropology, linguistics, psychology, or literature, chiefly characterized by contrasting the elemental structures of the phenomena in a system of binary opposition. Källa Thesaurus.com

Städte-Bau: "literally means "city building", från C. Sitte (1889) *Der Städte-Bau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*.
Källa Soria y Puig, A. (1999)

Syntes: förening av olika enheter till en helhet
Källa: *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU(1986) och Esselte Studium

Tillstånd: omständigheter i vilka något befinner sig, äv. om en mer varaktig form el. beskaffenhet, särsk. om ngn av egenskaperna fast, flytande el. gasformig.
Källa: *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU(1986) och Esselte Studium

territorium: (land-, vatten-, och luft)område innanför ett lands gränser.
Källa: *Svensk Ordbok*, utarbetad vid Språkdata GU(1986) och Esselte Studium

Territory: A large extent or tract of land; a region; a country; a district, a region marked off for administrative or other purposes; an area of knowledge or interest.
Källa: Thesaurus.com

Tillgänglighet: "Accessability has at least two sides. One is legal/social. Frequently an individual must fulfil certain requirements in terms of training, age, ability to pay, support from others and so in order to be permitted to pass the barrier around the supply point he wants to reach. The other is the physical. He must be able to command the transportation facilities which are needed for reaching the supply points at suitable times" (Hägerstrand 1974, p.5) – citerad av Å. Forström, *Occasional Papers 1999*, sid23

Unitary urbanism: The theory of the combined use of art and technology leading to the integrated construction of an environment dynamically linked to behavioural experiments.
Publicerad i *Internationale Situationniste #1*, 1958
Källa: <http://library.nothingness.org>

Urbs: " Since the genuine sense of *urbs* referred principally to the material part of the grouping of buildings, for all matters referring to the inhabitants (the Romans) used the word *civis* (citizen), from which they derived

all the terms intended to express things, objects, happenstance, and qualities concerning the dwellers. The word *urbanus* (from urbe) referred to matters concerning the material grouping of the urb: so it was that the citizens never called themselves urban, because the root word did not allow for such an application. So much so that, when they simply wanted to express the idea of the inhabitant of an urb, leaving aside his quality of citizen, ... they used the word *urbicola*, that is to say, urb-dwellwer. Later on *urbanus* and *urbanitas*, urban and urbanity, came to have a moral acceptation, analogous if not identical to *civilis* and *civilitas*. .... (1867, TGU, I, 505-506)

...
Urbs, for us, is therefore not a city, township, town, place, village or burgh, ... but encompasses within its vast meaning every limited or numerous group, small or large, of luxurious or miserable dwellings, ... , from the haughtiest city to the humblest encampment, in which, in addition to being linked through the connections of common vitality, the dwellings maintain among themselves those relations to the shelter of rational being, ...”
Källa: *Cerdá - the five bases of the general theory of urbanization*, sid.83,84. Ed. Soria y Puig, A

Urbanitet:

Urbanization: “My research investigated the functioning of man in these great beehives which are commonly called cities, and the intimate relationships which link him to his dwelling, link his to his neighbour’s, and link all the dwellings together to the street or public way along with all the other dwellings; and examining the sacrifices that houses impose, and the benefits that they provide each other; those they provide to the street and that the street provides to all the houses, I observed the many complicated interests that play, battle...in these great arenas where all those of one region...concentrate.../... The first thing that occurred to me was the need to give name to this vast swirling ocean of person, of things, of interest of every sort, of a thousand diverse elements, ... working quite independently, each in its own manner, ... they are in permanent relationships with each other, and exercise on each other an action which is sometimes very direct and which, consequently, ends up forming a unity.
(1867, TGU, I 27-29)”,

Källa: *Cerdá - the five bases of the general theory of urbanization*, sid.80, ed Soria y Puig, A

Virtualitet: (1) en digital förmedlad närvaro i en datorgenererad värld som engagerar flera sinnen.../...(2) (avser)...ett mycket bredare fenomen: de mentala förflyttningar som vi ständigt ägnar oss åt i drömmar och fantasier såväl som i vaken perception, med eller utan hjälp av tekniska redskap och representationer. Man skulle kunna säga att virtualitet i denna betydelse avser hur något frånvarande blir närvarande. - ”Virtualitet och rumslighet - om nygamla media och platser”. *Nordisk Arkitekturforskning 200:13*, T. Wikström